

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і
науки України

19 09 2022 р. № 836

**Типова освітня програма для 1-2 класів спеціальних закладів загальної
середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку
(розроблена під керівництвом Чеботарьової О. В.)**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальним питанням сьогодення є розроблення інноваційних стратегій навчання школярів із порушеннями інтелектуального розвитку, підготовка їх до самостійної життєдіяльності та формування життєвої компетентності для успішної подальшої соціальної адаптації.

В умовах запровадження концепції Нової української школи виникає потреба в зміні освітніх пріоритетів щодо корекційного навчання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

Важливе місце в освітньому процесі займає корекційно-розвиткова модель навчання, яка забезпечує школярів необхідними комплексними знаннями, вміннями та навичками.

Провідним підходом у концепції Нової української школи є компетентнісний підхід, спрямований на оновлення змісту освіти, заснованого на формування необхідних життєвих компетентностей.

Компетентнісний підхід визначає спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані компетентності учнів, як ключові, предметні та життєва.

Життєва компетентність, як здатність дитини з порушеннями інтелектуального розвитку в процесі інтегрування у соціальне оточення цілісно реалізовувати на практиці знання, досвід і цінності, набуті в процесі корекційного навчання, набуває інтегративного значення в реалізації оновленого змісту освіти дітей з особливими освітніми потребами.

Метою початкової освіти дітей із порушеннями інтелектуального розвитку є особистісне становлення учнів, розвиток їхніх пізнавальних здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, пізнавальної активності, що забезпечують їхню готовність до життя в демократичному суспільстві, продовження навчання в основній ланці школи.

Типову освітню програму для 1-2 класів для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти з урахуванням Типових освітніх програм¹, сучасних досягнень та

¹ Типова освітня програма під керівництвом О.Я. Савченко; <https://mon.gov.ua>
Типова освітня програма під керівництвом Р.Б. Шияна. <https://mon.gov.ua>

спеціальної педагогіки та психології щодо навчально-пізнавальних можливостей дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

У програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання (предметно-орієнтовані компетентності); вказано відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу. У пояснювальній записці до кожного предмету чи інтегрованого курсу представлено корекційно-розвиткові завдання та спрямованість навчального предмету, реалізація яких є обов'язковою умовою навчання.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- корекційно-розвиткової спрямованості навчання;
- узгодження цілей, змісту й очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у школярів із порушеннями інтелектуального розвитку таких ключових компетентностей:

- *володіння державною мовою*, що передбачає елементарні уміння та навички (у межах мовленнєвих можливостей) усно і письмово висловлювати свої думки, усвідомлення ролі мови для спілкування та культурного самовираження;
- *можливість спілкуватися рідною мовою* (у межах пізнавальних можливостей), що передбачає використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади;
- *математична компетентність*, що передбачає застосування (у межах пізнавальних можливостей) математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;
- *компетентності у галузі природничих наук*, що передбачають формування пізнавального досвіду, прагнення самотійно чи в групі спостерігати та досліджувати, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;
- *соціально-трудової компетентності*, що передбачає формування трудових умінь та навичок, що забезпечують подальшу здатність до успішного опанування основ професійно-трудової діяльності, набуття навичок практичної життєдіяльності;

- *екологічна компетентність*, що передбачає сформованість уявлень щодо екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадливого використання та збереження природних ресурсів;

- *інформаційно-комунікаційна компетентність*, що передбачає опанування елементарними основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, можливість безпечного використання інформаційно-комунікаційних засобів у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

- *навчання впродовж життя*, що передбачає опанування життєво необхідними базовими вміннями і навичками, що сприятимуть подальшій соціальній адаптації та інтеграції у суспільство;

- *громадянські та соціальні компетентності*, що передбачає вміння діяти (у межах своїх можливостей) у життєвих ситуаціях, ідентифікувати себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

- *культурна компетентність*, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості, формування навичок культури поведінки в соціумі;

- *основи фінансової грамотності*, що передбачає формування уявлень про грошові одиниці, необхідні для здійснення та організації побутової життєдіяльності, залучення до сфери соціально-побутової та елементарної економічної діяльності.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння: спілкуватися, взаємодіяти та співпрацювати з дорослим та однолітками, сприймати інструкції та навчальні завдання, керувати емоціями, регулювати власну поведінку.

Ураховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм рекомендується використовувати внутрішньопредметні й міжпредметні зв'язки, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу вмінь у нові ситуації.

Вимоги до дітей із порушеннями інтелектуального розвитку, котрі розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку. Предметні компетентності для дітей із різним рівнем інтелектуальних порушень мають диференційований характер (для дітей з легким та помірним ступенем). Програмові компетенції для дітей із помірним ступенем інтелектуального порушення виокремлено під спеціальним позначенням - *. Зміст навчання добирається індивідуально, у відповідності до пізнавальних можливостей.

Програму подано за табличною структурою, що складається з кількох колонок. Колонка «Предметно-орієнтовані компетентності» ознайомлює вчителя з переліком знань і вмінь, якими мають оволодіти учні в процесі навчання. У колонці «Орієнтовний зміст навчального матеріалу» подано оновлений та апробований у закладах освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку зміст навчального матеріалу. Матеріали колонки «Життєва компетентність» інформують учителя щодо результатів

сформованості в учнів пізнавальних та соціально-адаптивних здібностей у відповідності до мети та змістового наповнення галузі.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, розвитку пізнавальної діяльності, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Згідно із Законом України «Про освіту», на основі Державного стандарту й Типової освітньої програми заклади освіти, наукові установи та інші суб'єкти освітньої діяльності можуть розробляти освітні програми – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів, індивідуальних проєктів, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання. Освітні програми можуть відрізнятися від Типової освітньої програми послідовністю викладання навчального матеріалу, обсягом його вивчення, наявністю додаткових компонентів змісту або використанням оригінальних форм, методів і засобів навчання.

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи пізнавальні здібності та можливості учнів із порушеннями інтелектуального розвитку, конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення корекційно-розвиткових завдань та орієнтованих очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів із порушеннями інтелектуального розвитку здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку в процесі навчання. За цих умов контроль-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формувального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача освіти у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів освіти не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання в початковій школі учні навчаються способам самоконтролю, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Навчальні досягнення учнів у 1-2 класах підлягають вербальному, формувальному оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток дітей; вибудовувати індивідуальну траєкторію їхнього розвитку; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо коригування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; мотивувати прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, не боятися помилок, переконання у власних можливостях і здібностях.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень здобувачів з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

**Типовий навчальний план
початкової освіти для спеціальних закладів (класів) загальної середньої
освіти з українською мовою навчання
дітей із інтелектуальними порушеннями**

Освітні галузі	Предмети	Кількість годин на тиждень у класах				
		1	2	3	4	Разом
Мовно-літературна	Українська мова та літературне читання	7	7	7	7	28
Математична	Математика	4	4	4	4	16
Природнича Соціальна і здоров'язбережувальна Громадянська та історична	Я досліджую світ	3	4	4	4	15
Технологічна Інформатична	Трудове навчання	2	2	2	2	8
Мистецька	Мистецтво * (інтегрований курс)	2	2	2	2	8
Фізкультурна*	Фізична культура	3	3	3	3	12
Усього:		21	22	22	22	87
Корекційно-розвиткова робота*	Розвиток мовлення	4	4	4	4	16
	Лікувальна фізкультура	1	1	1	1	4
	Ритміка	1	1	1	1	4
	Соціально-побутове орієнтування	2	2	2	2	8
Додатковий час на предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		2	2	3	3	10
Гранично допустиме навчальне навантаження		20	21	22	22	85

* Години, передбачені для фізичної культури та корекційно-розвиткової роботи, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

* Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва: музичне мистецтво, образотворче мистецтво.

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ГАЛУЗЬ

Українська мова та літературне читання

Пояснювальна записка

Основна мета мовно-літературної галузі полягає у формуванні ключової *комунікативної компетентності* молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) у процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань.

Навчальний курс «Українська мова та літературне читання» – важлива складова загального змісту початкової освіти дітей із порушеннями інтелектуального розвитку, оскільки мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Метою навчання української мови у початкових класах є забезпечення початкового рівня комунікативної компетентності з урахуванням інтересів і можливостей учнів, формування у них елементарних знань з мови і правопису та відповідних їм умінь, корекція недоліків психофізичного розвитку.

Для досягнення зазначеної мети передбачається вирішення таких завдань:

- створення позитивної мотивації до вивчення української мови;
- формування елементарних навичок і вмінь з усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма), забезпечення їх гармонійного розвитку;
- формування елементарних знань про найважливіші мовні одиниці, необхідні та достатні для формування мовленнєвих навичок і вмінь;
- залучення до національної культури народу, мова якого вивчається;
- сприяння розумовому, моральному, соціокультурному та естетичному розвитку особистості;
- формування вміння вчитися.

У процесі навчання української мови створюються передумови для мовленнєвого, інтелектуального розвитку, формування морально-естетичних уявлень і понять, збагачення почуттів, виховання потреби у спілкуванні та читанні, що є підґрунтям для повноцінної соціалізації дитини з порушеннями інтелектуального розвитку.

Водночас із розвитком основних видів мовленнєвої діяльності в початкових класах для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку розв’язуються й корекційно-розвиткові завдання, спрямовані на корекцію порушень пізнавальної діяльності (сприймання, уяви, пам’яті, уваги, мовлення й мислення), емоційно-вольової сфери, розвитку артикуляційної моторики та координації рухів та ін.

Саме тому спеціальним завданням початкового курсу «Українська мова та літературне читання» визначено формування та корекція зв’язного мовлення, що має відбуватися в тісному зв’язку з розвитком пізнавальної, сенсорної діяльності дітей на основі розвитку предметно-дійового, наочно-образного, словесно-логічного мислення, спостережливості, уваги тощо. Відтак зміст цього навчального предмета, з метою посилення його компенсаторно-корекційних та

розвивальних функцій, має комунікативно-практичну спрямованість: містить фактичний матеріал, опанування якого має забезпечити формування комунікативних умінь, конкретизацію в слові чуттєвого і практичного досвіду учнів, розвиток основних пізнавальних процесів на предметно-практичній і вербальній основі.

Відповідно до зазначених мети і завдань у початковому курсі мовно-літературної освіти виділено такі змістові лінії: **«Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації»**, **«Навчаємось читати»**, **«Взаємодіємо письмово»**, **«Навчаємось сприймати медіа»**.

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, розуміти звернене мовлення, усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Надзвичайно важливо навчити дітей сприймати і правильно розуміти фактичний зміст сприйнятого висловлювання (тексту, завдання, пояснення, інструкції тощо). При цьому не завжди передбачається виконання учнями якогось усного чи письмового завдання. Завданням, наприклад, може бути виконання доручення та дотримання інструкції вчителя про його виконання; виконання описаної в тексті дії; підбір предметів (малюнків, піктограм) до змісту тексту (альтернативні засоби комунікації).

Головна мета з розвитку усного мовлення (*говоріння*) – навчати школярів взаємодіяти усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації, будувати власні висловлювання (у вигляді простих коротких речень); формувати у них елементарні навички діалогічного та монологічного мовлення.

Слід також навчати учнів правильно, емоційно сприймати мовлення дорослих і однолітків, використовувати під час спілкування різні засоби: природні жести, міміку, інтонацію тощо. Необхідно залучати школярів до діалогу, участі в колективних видах роботи, до розуміння змісту прочитаного вчителем тексту; залучати їх до спеціально створюваних ситуацій, які спонукали б їх висловлюватися, виявляти відповідні емоції.

Розширення словника дітей доцільно здійснювати на предметно-практичній основі у процесі живого спілкування, навчання, ситуація та умови якого є вирішальними для добору словесного матеріалу. Робота з лексикою має індивідуальний характер і зорієнтована на збагачення словника кожної дитини, оскільки, залежно від задатків, інтелектуальних можливостей, рівня підготовки дитини лексичний запас на початкових етапах навчання може суттєво різнитися.

Змістова лінія **«Навчаємось читати»** передбачає формування в учнів розуміння прочитаного, а також правильного вимовлення звуків і слів, наголошування слів, інтонуювання різних за метою висловлювання речень, дотримання пауз як у середині речень, так і між реченнями та частинами тексту. Варто також звернути увагу на добір мовленнєвого матеріалу (зокрема формулювання завдань), який повинен відповідати можливостям дітей (знайомі слова, прості конструкції, адаптовані тексти тощо).

У 2 класах для роботи з читання відведено спеціальні уроки, але й на уроках з української мови цьому виду мовленнєвої діяльності важливо приділяти належну увагу. Специфікою роботи з читання на уроках мови є те, що увагу дітей слід особливо привертати до правильного вимовляння, значення слів, інтонації речень, різних за структурою, змістового поділу речень за допомогою пауз, мелодики та ін.

Змістова лінія «**Взаємодіємо письмово**» спрямована на формування в молодших школярів вміння виконувати вправи: списування, в тому числі вибіркоче, нескладних слів, речень, текстів; написання під диктовку (з навчальною, а не контрольною метою).

Змістова лінія «**Навчаємось сприймати медіа**» передбачає формування в учнів умінь сприймати, слухати, розуміти інформацію в медіатекстах (світлинах, журналах, презентаціях, відео, аудіо тощо).

Змістові лінії реалізуються через такі інтегровані курси і навчальні предмети:

1 клас – інтегрований курс «Навчання грамоти»;

2 клас – навчальні предмети «Українська мова», «Літературне читання» або інтегрований курс цих навчальних предметів.

Результати навчання й орієнтовний зміст навчання

1 клас

Навчання грамоти

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації»	
Формування вербальних та невербальних засобів комунікації. Розвиток слухового сприймання та слухової уваги. Розвиток вміння висловлювати свої прохання вербально, або жестово-мімічними засобами, працювати відповідно до інструкцій вчителя; використовувати жести в спілкуванні, під час розв'язання задач побутового або навчального характеру. Розвиток словника, вміння використовувати засоби альтернативної комунікації. Формування усвідомленого розуміння запитань, порад, вказівок учителя.	Учень/учениця за допомогою вчителя: • <i>сприймає</i> усне мовлення співрозмовника; • <i>*реагує</i> на усне мовлення співрозмовника; • <i>*повторює</i> за вчителем жести, рухи, наслідує міміку; • <i>виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції; • <i>слухає</i> й <i>розуміє</i> коротке монологічне висловлення; • <i>намагається контролювати</i> правильний артикуляційний уклад під час вимовляння звуків; • <i>наслідуючи</i> вчителя, <i>промовляє</i> слова, словосполучення і прості речення з різною силою голосу та у

Розрізнення інтонацій, їх наслідування. Розвиток органів артикуляції. Формування мовленнєвого дихання, сили голосу. Ігрові вправи на звуконаслідування. Розрізнення голосних та приголосних звуків (без визначення поняття). Сприймання текстів на слух. Ознайомлення зі словами – назвами предметів. Співвідношення предметів та їх дій з опорою на малюнки (хто? що? що робить?), на основі голосів та дій тварин, птахів та комах. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.	різному темпі (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку); <i>*наслідуючи вчителя, намагається промовляти слова (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку);</i> • <i>намагається регулювати дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування;</i> • <i>реагує та розрізняє звучання голосу різної сили та промовляння у різному темпі;</i> • <i>слухає та намагається повторювати за вчителем окремі звуки, звукосполучення, прості за структурою слова (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку);</i> • <i>уважно слухає та розуміє зміст невеликого тексту, відповідає на запитання за змістом прослуханого (показує малюнки до тексту);</i> <i>*співвідносить знайомі слова з малюнками;</i> <i>*з допомогою вчителя підбирає малюнки до названих предметів, дій;</i> • <i>знаходить предмети за словесним описом, вказівками вчителя;</i> • <i>користується мовленнєвим етикетом в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням).</i>
Змістова лінія « Навчаємось читати»	
Слухання прочитаного педагогом тексту, розгляд ілюстрацій. Ознайомлення з дитячою книжкою. Практичне ознайомлення з мовними одиницями. Практичне знайомство із словом, як одиницею мовлення: виділення слова в ряду інших слів. Робота з дитячою книжкою, текстами.	<u>Пропедевтичний період</u> Учень/учениця за допомогою вчителя: • <i>уважно слухає та розуміє зміст прочитаного педагогом тексту;</i> • <i>слухає, розуміє і виконує навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції, продуктивно використовує допомогу;</i>

Робота з сюжетними малюнками, схемами, піктограмами. Розвиток зорового сприймання та зорової уваги. Удосконалення орієнтування на листі паперу. Розвиток мовленнєвого дихання; подолання артикуляційних труднощів при читанні слів; Вивчення букв. Формування навичок глобального читання. Основні правила поводження з книжкою. Формування позитивного ставлення до книжки.	*намагається зосередити увагу на змісті тексту, прочитаного педагогом. <u>Добукварний період</u> • за допомогою <i>розрізняє</i> сприйняті на слух слова, виокремлює в ряду інших слів (з допомогою сигнальних карток, або оплесків); • <i>намагається дати відповіді</i> на запитання за змістом прослуханого (<i>про кого? про що йшлося?</i>; використовує альтернативні засоби комунікації, малюнки, піктограми для відповіді на запитання); *намагається дати відповіді на запитання за змістом прослуханого тексту, використовуючи альтернативні засоби комунікації, малюнки, піктограми; • за допомогою вчителя <i>намагається викладати малюнки послідовності подій</i> у тексті (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку). <u>Букварний період</u> • <i>співвідносить</i> графічний образ букви з її звучанням; • <i>сприймає</i> форму букви, її розташування; • за допомогою вчителя <i>робить</i> спроби злиття звуків у склади й читання простих складових структур; • <i>робить спроби читати</i> слова за допомогою вчителя, у тому числі засобами глобального читання; • <i>ознайомлений з правилами збереження книжки та гігієни читання</i>; • <i>виявляє інтерес, позитивне ставлення до книжки, називає</i> своїх улюблених літературних героїв; *намагається показати названі вчителем букви;
---	---

Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
Постава учня під час письма. Правила тримання у руці ручки (олівця, фломастера). Виконання вправ для кисті та пальців рук. Формування базових графічних навичок. Обведення трафаретів за вкладкою чи контуром. Штрихування трафаретів паралельними лініями у заданому напрямі. Штрихування хвилястими, круговими, фігурними лініями, півовалами, петлями. Формування і розвиток навичок письма. Зображення ліній, схожих на елементи букв. Обведення графічного образу букви. Орієнтування на площині аркуша паперу, зошита, альбому, поверхні стола, класної дошки.	<u>Пропедевтичний період</u> Учень/учениця за допомогою вчителя: • <i>орієнтується</i> на площині аркуша паперу, поверхні стола, класної дошки (при необхідності – з допомогою вчителя): розрізняє верх, низ, ліву і праву сторони; • <i>розуміє</i> призначення ліній сітки і полів у зошиті; • під контролем учителя <i>дотримується</i> правильної постави під час письма; • <i>вміє</i> правильно тримати ручку (олівець, фломастер); *<i>намагається</i> правильно <i>тримати</i> ручку. <u>Добукварний період</u> • <i>розуміє</i> завдання, виконує роботу за зразком, продуктивно використовує допомогу; • <i>обводить</i> трафарети за вкладкою та контуром; • <i>розрізняє</i> напрями штрихування, дотримується їх під контролем учителя; • за пунктирними лініями <i>обводить</i> графічний образ букви; • за зразком <i>намагається писати</i> основні елементи букв (гачки, прямі та похилі лінії і т.п.); *за зразком <i>намагається</i> з'єднати лінією запропоновані елементи: лінії, зірочки, тематичні малюнки. <u>Букварний період</u> • за зразком та пунктиром <i>записує</i> елементи букв; • ознайомлений з правилами з'єднання букв на письмі; • <i>визначає</i> голосні (співає) та приголосні звуки. *за пунктиром <i>намагається</i> обвести елементи букв.

Змістова лінія «Навчаємось сприймати медіа»	
Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації. Робота з медіапродукцією.	Учень/учениця за допомогою вчителя: • бере участь в обговоренні змісту і форми медіапродуктів; *сприймає прості медіапродукти (світлини, дитячі журнали тощо).
Життєва компетентність Учень/учениця намагається: - уважно слухати і розуміти звернене мовлення (питання, завдання, інструкції тощо); – сприймати та розпізнавати звуки довкілля; мовленнєві звуки; – відповідати на поставлені запитання у межах знайомого мовленнєвого матеріалу, повторювати відповідь за вчителем (залежно від мовленнєвих можливостей учня); – повторювати за вчителем доступні вправи, спрямовані на розвиток мовленнєвого дихання, сили голосу; – правильно вимовляти звуки (відповідно стану мовленнєвого розвитку); – слухати та повторювати за вчителем окремі звуки, звукосполучення, прості за структурою слова (відповідно стану мовленнєвого розвитку); – розрізняти голосні та приголосні звуки; – співвідносити графічний образ букви з її звучанням; – сприймати форму букви, її розташування; – за допомогою вчителя складати й читати прості складові структури; – під контролем учителя дотримується правильної постави під час письма; – правильно тримати ручку (олівець) під контролем учителя; – повторювати за вчителем (або разом із ним) доступні вправи, спрямовані на розвиток координації рухів кисті і пальців рук; – малювати (штрихувати) олівцем з допомогою вчителя; – за зразком обводити графічний образ букви; – сприймати медіапродукти.	

2 клас

Українська мова

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації»	
Формування вербальних та невербальних засобів комунікації. Розвиток слухового сприймання та слухової уваги.	Учень/учениця з допомогою вчителя: • сприймає усне мовлення співрозмовника;

Розвиток вміння висловлювати свої прохання вербально або жестово-мімічними засобами, працювати відповідно до інструкцій вчителя; використовувати жести в спілкуванні, під час розв'язання задач побутового або навчального характеру. Розвиток словника, вміння використовувати засоби альтернативної комунікації. Формування усвідомленого розуміння запитань, порад, вказівок вчителя. Розрізнення інтонацій, їх наслідування. Розвиток органів артикуляції. Формування мовленнєвого дихання, сили голосу. Ігрові вправи на звуконаслідування. Розрізнення голосних та приголосних звуків (без визначення поняття). Формування умінь здійснювати звукобуквений аналіз слів. Сприймання текстів на слух. Ознайомлення зі словами – назвами предметів, словами, що означають дії. Співвідношення предметів та їх дій з опорою на малюнки (хто? що? що робить?), на основі малюнків. Відтворення основного змісту усного повідомлення на основі почутого. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення. Ознайомлення з етикетними нормами культури спілкування.	<i>*реагує</i> на усне мовлення співрозмовника; <i>*повторює</i> за вчителем жести, рухи, наслідує міміку; • <i>виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції; • <i>слухає</i> й <i>розуміє</i> коротке монологічне висловлення; • <i>намагається контролювати</i> правильний артикуляційний уклад під час вимовляння звуків; • <i>наслідуючи</i> вчителя, <i>промовляє</i> слова, словосполучення і прості речення з різною силою голосу та у різному темпі (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку); <i>*наслідуючи</i> вчителя, <i>намагається промовляти</i> слова (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку); • <i>намагається регулювати</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; • <i>реагує та розрізняє</i> звучання голосу різної сили та промовляння у різному темпі; • <i>слухає</i> та <i>намагається повторювати</i> за вчителем окремі звуки, звукосполучення, прості за структурою слова (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку); • з допомогою вчителя <i>намагається здійснювати</i> звукобуквений аналіз слова; • уважно <i>слухає</i> та <i>розуміє</i> зміст невеликого тексту, відповідає на запитання за змістом прослуханого (показує малюнки до тексту); <i>*співвідносить</i> знайомі слова з малюнками; <i>*з</i> допомогою вчителя <i>добирає</i> малюнки до названих предметів, дій;
--	--

	• <i>знаходить</i> предмети за словесним описом, вказівками вчителя; • <i>користується</i> мовленнєвим етикетом в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням).
Змістова лінія «Навчаємось читати»	
Слухання прочитаного педагогом тексту, розгляд ілюстрацій. Практичне ознайомлення з мовними одиницями. Практичне знайомство із словом як одиницею мовлення: виділення слова з ряду інших слів. Робота з дитячою книжкою, текстами. Робота з сюжетними малюнками, схемами, піктограмами. Робота з малюнками на визначення послідовності подій у тексті. Розвиток мовленнєвого дихання; подолання артикуляційних труднощів при читанні слів. Розвиток зорового сприймання та зорової уваги. Удосконалення орієнтування на аркуші паперу. Місце звука в слові. Визначення наявності певного звука в даному слові. Розпізнавання складів у слові, за певними візуальними характеристиками. Поділ слів на склади. Робота з розрізної азбукою. Складання з розрізної азбуки і читання слів із двох засвоєних складових структур (ло–ша, пал–ка). Проговорювання, розуміння лексичного значення слів та їх застосування. Читання по складах слів, речень (з двох слів). Практичне знайомство з реченням.	Учень/учениця з допомогою вчителя: • <i>намагається уважно слухати та зрозуміти</i> зміст прочитаного педагогом тексту; • <i>слухає, розуміє і виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції, продуктивно використовує допомогу; • <i>намагається зосередити увагу на змісті</i> тексту, прочитаного педагогом; • з допомогою <i>розрізняє</i> сприйняті на слух слова, виокремлює в ряду інших слів (з допомогою сигнальних карток, або оплесків); • <i>намагається дати відповіді</i> на запитання за змістом прослуханого (<i>про кого? про що йшлося?</i>) (використовує альтернативні засоби комунікації, малюнки, піктограми для відповіді на запитання); • <i>намагається дати відповіді</i> на запитання за змістом прослуханого тексту, використовуючи альтернативні засоби комунікації, малюнки, піктограми; • з допомогою вчителя <i>намагається викладати малюнки відповідно до послідовності подій у тексті</i> (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку); • з допомогою вчителя <i>переказує</i> просту казку за ілюстраціями та запитаннями; • з допомогою вчителя <i>відповідає</i> на запитання «що це?», «хто це?», «що

Формування умінь глобального читання. Основні правила поводження з книжкою. Формування позитивного ставлення до книжки.	робить?» щодо змісту предметних і сюжетних малюнків; (*повторює за вчителем); • <i>співвідносить</i> знайомі слова і реальні предмети (об'єкти); • <i>знаходить</i> предмети за словесним описом, вказівками вчителя; (*разом з учителем); • з допомогою вчителя <i>підбирає</i> малюнки до названих предметів, ініційованих дій; (*разом з учителем); • з допомогою вчителя орієнтується на сторінці букваря; • <i>зливає</i> звуки у склади; • з допомогою та за завданням учителя <i>визначає</i> місце звука у слові (на початку або в кінці слова); • з допомогою вчителя <i>виділяє</i> на слух голосний звук (на початку слова); • <i>розпізнає</i> склади в прочитаних словах (з допомогою вчителя); • з допомогою вчителя пояснює значення слів (з опорою на малюнок тощо); • <i>працює</i> з розрізною азбукою; • <i>читає</i> по складах слова, <i>робить спроби</i> читати прості речення за допомогою вчителя, в тому числі засобами глобального читання; • <i>ознайомлений з правилами</i> збереження книжки та гігієни читання; • <i>виявляє інтерес, позитивне ставлення</i> до книжки, <i>називає</i> своїх улюблених літературних героїв; *<i>добирає</i> малюнки до прочитаних слів (з допомогою вчителя); *<i>називає</i> показані вчителем букви; *<i>намагається</i> читати склади, слова; *<i>виявляє позитивне ставлення</i> до книжки.
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	

Постава учня під час письма. Правила тримання у руці ручки (олівця, фломастера). Обведення графічного образу букви. Позначення звуків буквами. Букви голосні та приголосні. Їх написання та розрізнення. Складова структура слова. Слово. Місце звука (букви) у слові. Списування слів.	Учень/учениця з допомогою вчителя: • під контролем учителя <i>дотримується</i> правильної постави під час письма; • <i>вміє</i> правильно тримати ручку (олівець, фломастер); • <i>знає</i> вивчені букви, розрізняє їх при читанні; • <i>визначає і промовляє</i> голосні та приголосні звуки; • розрізняє голосні та приголосні букви, називає їх; * повторює за вчителем букви, що позначають голосні та приголосні звуки залежно від мовленнєвих можливостей; • за зразком <i>тише</i> букви, склади; • <i>списує</i> по складах з проговорюванням прочитані та проаналізовані двоскладові слова з вивченими буквами; • з допомогою вчителя <i>визначає</i> місце звука (букви) в слові (на початку, в кінці слова); * за зразком та допомогою вчителя намагається списувати склади, короткі слова.
Змістова лінія «Навчаємось сприймати медіа»	
Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації. Робота з медіапродукцією.	Учень/учениця з допомогою вчителя: • <i>бере участь</i> в обговоренні змісту і форми медіапродуктів; • висловлює почуття з приводу прослуханих/переглянутих простих медіатекстів (світлина, мультфільми, комп'ютерні ігри, реклама тощо); * <i>сприймає</i> прості медіапродукти (світлина, дитячі журнали тощо).
Життєва компетентність Учень/учениця намагається: - уважно слухати і розуміти звернене мовлення (питання, завдання, інструкції тощо);	

- *сприймати та розпізнавати звуки довкілля; мовленнєві звуки;
- відповідати на поставлені запитання у межах знайомого мовленнєвого матеріалу, повторювати відповідь за вчителем (відповідно до мовленнєвих можливостей учня);
- повторювати за вчителем доступні вправи, спрямовані на розвиток мовленнєвого дихання, сили голосу;
- з допомогою вчителя переказувати просту казку за ілюстраціями та запитаннями;
- *сприймати елементи букви та її цілісний графічний образ;
- з допомогою вчителя намагається складати й читати прості складові структури;
- під контролем учителя дотримуватися правильної постави під час письма;
- користуватися мовленнєвим етикетом в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням);
- сприймати медіапродукти.

Літературне читання

Метою даного курсу є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності молодших школярів, яка є базовим складником комунікативної і пізнавальної компетентностей. У процесі літературного читання в учнів формуються ключові компетентності: уміння вчитися, загальнокультурна, комунікативна, інформаційна.

Читання є одним з найважливіших способів засвоєння людиною нових знань. При цьому, як один з видів мовлення, читання є складною аналітико-синтетичною діяльністю. Велике значення для успішного оволодіння читанням і письмом має розвиток усної сторони мовлення.

Читацька компетентність є особистісно-діяльнісним інтегрованим результатом взаємодії знань, умінь, навичок, індивідуального досвіду та ціннісних ставлень учнів, що набуваються у процесі реалізації усіх змістових ліній предмета «Літературне читання».

Навчання читання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку передбачає формування у них комунікативно-мовленнєвих умінь, володіння якими в подальшому допоможе їм максимально реалізуватися в самостійному житті.

Програма побудована з урахуванням дидактичних принципів доступності, послідовності, доцільності, достатності, системності, наступності у навчанні від простого до складного, зокрема подача нового матеріалу базується на вже відомому та в тісному зв'язку з ним.

Змістовий матеріал з читання пропонується, зважаючи на: відповідність інтелектуальних особливостей учнів, послідовне засвоєння (практичним шляхом) літературознавчих понять, системне розміщення матеріалу, чим забезпечується адекватність його сприймання, розуміння з подальшим усвідомленням для використання в особистій навчальній діяльності.

Для досягнення мети виконуються такі завдання:

- формування в учнів навичок читання та слухання;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів;
- формування у дітей соціальних, морально-етичних, естетичних цінностей через зміст і художні образи літературних творів;
- формування у школярів початкових умінь сприймати, розуміти, аналізувати літературні тексти різних видів з використанням літературознавчих понять, визначених програмою;
- розвиток мовлення учнів шляхом формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);
- формування у школярів вміння працювати з різними типами і видами дитячих книжок;

Специфікою роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку є те, що їх увагу слід особливо привертати до правильного вимовляння, значення слів, інтонації речень, різних за структурою, змістового поділу речень за допомогою пауз, мелодики та ін.

На уроках літературного читання значно підвищується рівень загального розвитку учнів із порушеннями інтелектуального розвитку, розширюються їхні уявлення про навколишній світ. Відбувається знайомство з новими словами, значення яких пояснюються і закріплюються в процесі неодноразового вживання. У процесі навчання розширюються і уточнюються значення вже відомих учням слів, відбувається активізація наявних мовленнєвих навичок.

Типовою освітньою програмою передбачено читання коротких, сюжетно завершених текстів з подальшим переказом за запитаннями вчителя, за серією послідовно підібраних сюжетних малюнків. Робота із співвіднесення змісту тексту та ілюстрації. Знаходження в тексті слів із заданим звуком, відповідних ілюстрацій. Закріплення навичок правильного читання з дотриманням пауз у кінці речення.

Уміння і навички, індивідуальний досвід читацької діяльності – складники читацької компетентності, які формуються на уроках літературного читання, мають не лише предметний, а й загальнонавчальний характер, є засобом вивчення практично всіх навчальних предметів, забезпечують їх подальше засвоєння у наступних ланках спеціальної школи.

Формування читацької діяльності здійснюється в міру вивчення складових структур. Велика увага приділяється читанню за підручником, використанню ілюстративного матеріалу для поліпшення розуміння читаного.

Коло читання охоплює доступні цій віковій групі учнів художні твори різних жанрів. Тематика творів сприяє розширенню світогляду дітей, поповненню їхніх знань, засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів: любові до рідної землі, мови, природи, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, національних традицій свого народу та культури інших народів.

Формування читацької компетентності учнів здійснюється з використанням міжпредметних зв'язків.

Основою структурування програми є змістові лінії з читання: «Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації», «Формування й розвиток навички читання», «Коло читання», «Основи літературознавчої пропедевтики».

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації»** спрямована на формування у молодших школярів умінь сприймати та розуміти усну інформацію та використовувати її у різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах, а також за допомогою альтернативних засобів комунікації.

Змістова лінія **«Формування й розвиток навички читання»** передбачає формування в учнів навички читання, умінь висловлювати своє ставлення до прочитаного, усвідомлено сприймати художній текст, застосовувати набуті навички та інформацію в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

Змістова лінія **«Коло читання»** охоплює твори різних жанрів для дітей цього віку з кращих надбань української і зарубіжної літератури.

Змістова лінія **«Основи літературознавчої пропедевтики»** передбачає ознайомлення школярів (на початковому рівні, практично) з окремими літературознавчими поняттями, необхідними їм під час аналізу та інтерпретації твору.

Змістова лінія **«Навчаємось сприймати медіа»** передбачає формування в учнів умінь сприймати, слухати, розуміти інформацію в медіа текстах (світлина, журнали, презентації тощо).

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації»	
Формування вербальних та невербальних засобів комунікації. Розвиток слухового сприймання та слухової уваги. Розвиток вміння висловлювати свої прохання вербально, або жестово-мімічними засобами, працювати відповідно до інструкцій вчителя; використовувати жести в спілкуванні, під час розв'язання задач побутового або навчального характеру. Розвиток словника, вміння використовувати засоби альтернативної комунікації; Формування усвідомленого розуміння запитань, вказівок вчителя.	Учень/учениця з допомогою вчителя: – <i>сприймає</i> усне мовлення співрозмовника; – <i>*реагує</i> на усне мовлення співрозмовника; – <i>*повторює</i> за вчителем жести, рухи, наслідує міміку; – <i>виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції; – <i>слухає й розуміє</i> коротке монологічне висловлення; – <i>намагається контролювати</i> правильний артикуляційний уклад під час вимовляння звуків;

Розрізнення інтонацій, їх наслідування. Розвиток органів артикуляції. Формування мовленнєвого дихання, сили голосу. Ігрові вправи на звуконаслідування. Сприймання текстів на слух. Відтворення основного змісту усного повідомлення на основі почутого. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення. Формування норм культури спілкування.	– наслідуючи вчителя, <i>промовляє</i> слова, словосполучення і прості речення з різною силою голосу та у різному темпі (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку); *наслідуючи вчителя, намагається <i>промовляти</i> слова (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку); – <i>намагається регулювати</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; – <i>реагує та розрізняє</i> звучання голосу різної сили та промовляння у різному темпі; – <i>слухає</i> та намагається <i>повторювати</i> за вчителем окремі звуки, звукосполучення, прості за структурою слова (відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку); – уважно <i>слухає</i> та <i>розуміє</i> зміст невеликого тексту, відповідає на запитання за змістом прослуханого (показує малюнки до тексту); – *<i>співвідносить</i> знайомі слова з малюнками; – *з допомогою вчителя <i>добирає</i> малюнки до названих предметів, дій; – <i>знаходить</i> предмети за словесним описом, вказівками вчителя; <i>користується</i> мовленнєвим етикетом в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням).
Змістова лінія «Формування й розвиток навички читання»	
Слухання прочитаного педагогом тексту, розгляд ілюстрацій. Практичне ознайомлення з мовними одиницями (слово, словосполучення, речення без назви терміну).	Учень/учениця з допомогою вчителя: – намагається уважно <i>слухати</i> та <i>зрозуміти</i> зміст прочитаного педагогом тексту;

Практичне знайомство із словом як одиницею мовлення: виділення слова з ряду інших слів. Формування і розвиток навички читання. Розвиток навички злиття букв у склади. Читання по складах з поступовим переходом на читання двох-трьохскладових слів з простими складовими структурами. Розвиток мовленнєвого дихання; подолання артикуляційних труднощів при читанні слів. Розвиток зорового сприймання та зорової уваги. Удосконалення орієнтування на сторінці книжки. Розпізнавання складів у слові, за певними візуальними характеристиками. Читання по складах слів, речень простих за змістом і структурою (з двох – трьох слів). Формування уміння глобального читання.	– <i>слухає, розуміє і виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції, продуктивно використовує допомогу; – може виокремити задане слово з ряду слів на слух; – <i>*намагається</i> зосередити увагу на змісті тексту, прочитаного педагогом. – <i>читає</i> слова по складах, <i>робить спроби</i> читати прості речення за допомогою вчителя, в тому числі засобами глобального читання; <i>* знає оптичний образ</i> букви, <i>намагається</i> зливати у склади; – з допомогою вчителя <i>переказує</i> просту казку за ілюстраціями та запитаннями; – з допомогою вчителя орієнтується на сторінці букваря; – <i>*називає</i> показані вчителем букви; – <i>*намагається</i> зливати букви у склади; – <i>*добирає</i> малюнки до прочитаних слів (з допомогою вчителя); – наприкінці навчального року <i>читає вголос</i> цілими словами двоскладові слова, по складах слова (поскладове читання важких слів), речення прості за змістом і структурою (з двох – трьох слів); – <i>володіє</i> початковими уміннями читати мовчки; <i>* знає</i> букви, може зливати у склади (з допомогою вчителя).
Змістова лінія «Коло читання» (Перелік авторів, які визначені в колі читання, має рекомендаційний характер і може бути змінений учителем з урахуванням читацьких інтересів та можливостей учнів)	

Усна народна творчість: загадки, скоромовки, чистомовки, лічилки, співаночки, казки про тварин, прислів'я. Скоромовки: Олена Пчілка, Грицько Бойко, Оксана Кротюк, Любов Відута. Загадки: Леонід Глібов, Тамара Коломієць, Ігор Січовик, Дмитро Кузьменко. Вірші: Надія Красоткіна, Наталя Забіла, Грицько Бойко, Платон Воронько, Ганна Чубач, Анатолій Костецькій, Тарас Шевченко, Леся Українка, Олена Пчілка, Олександр Олесь, Марійка Підгірянка. Літературні казки, оповідання: Іван Франко, Наталя Забіла, Ніна Найдич, Василь Сухомлинський, Галина Малик, Марина Павленко, Віра Артамонова, Леся Воронина, Оксана Луцківська, Тетяна Череп-Пероганич.	Учень/учениця з допомогою вчителя: - має уявлення про українських письменників, твори яких вивчали (з допомогою вчителя); - <i>впізнає</i> за наочною опорою твір, який вивчався; - <i>може назвати</i> головного героя; - <i>може повторити</i> за вчителем скоромовку, чистомовку, лічилочку (частину твору), відповідно до можливостей мовленнєвого розвитку; * <i>добирає ілюстрації до творів, що вивчали (з допомогою вчителя).</i>
Змістова лінія «Основи літературознавчої пропедевтики»	
Робота з дитячою книжкою, текстами. Вироблення вміння правильно будувати речення при відповіді на питання. Формування вміння слухати текст, що читає педагог. Формування вміння визначати тему та основну думку твору Визначення героїв, твору. Робота з сюжетними малюнками, схемами, піктограмами. Робота з малюнками на визначення послідовності подій у тексті. Формування вміння переказувати прочитане/прослухане з опорою на картинно-символічний план до кожного твору Формування уявлення про жанр твору: загадка, вірш, казка, оповідання.	Учень/учениця з допомогою вчителя: - за допомогою вчителя <i>намагається орієнтуватися</i> у книжці; - <i>намагається дати відповіді</i> на запитання за змістом прослуханого (про кого? про що йшлося? (використовує альтернативні засоби комунікації, малюнки, піктограми для відповіді на запитання); - на основі прослуханого тексту <i>малює/добирає ілюстрації</i>; - <i>відповідає на запитання:</i> про кого, про що йдеться у творі?; - <i>може назвати</i> героїв твору (з допомогою вчителя); - <i>формує висловлювання</i> щодо прочитаного/прослуханого твору (з допомогою вчителя);

Заучування невеличких віршів напам'ять за малюнками, опорними словами, мнемо таблицями. Формування позитивного ставлення до книжки. Вивчення основних правил поводження з книжкою.	- може визначити (за допомогою сюжетних малюнків) послідовність подій прочитаного/прослуханого твору (за допомогою вчителя); - за допомогою вчителя намагається переказати сюжет прочитане/прослухане з опорою на картинно-символічний план до кожного твору; - висловлює елементарні оцінні судження щодо прочитаного, прослуханого; - має уявлення про жанр твору: загадка, вірш, казка, оповідання; - здатний вивчити напам'ять (за допомогою вчителя) невеличкий вірш (2-4 рядки); * повторює за вчителем рядки вірша; * відповідає на; запитання: про кого, про що йдеться у творі? (за допомогою вчителя); - визначає послідовність подій у творі (за допомогою вчителя); - з допомогою вчителя відповідає на запитання «що це?», «хто це?», «що робить?» щодо змісту предметних і сюжетних малюнків; - * повторює за вчителем; - співвідносить знайомі слова і реальні предмети (об'єкти); - знаходить предмети за словесним описом, вказівками вчителя; (*разом з учителем); - з допомогою вчителя підбирає малюнки до названих предметів, ініційованих дій; (*разом з учителем); - ознайомлений з правилами збереження книжки та гігієни читання; - виявляє інтерес, позитивне ставлення до книжки;
--	--

	- може називати своїх улюблених літературних героїв; *виявляє позитивне ставлення до книжки.
Змістова лінія «Навчаємось сприймати медіа»	
Робота з медіапродукцією (дитячі журнали, розвиваючі програми, фотографії тощо).	Учень/учениця з допомогою вчителя: - сприймає й обговорює прості медіапродукти; - обговорює зміст і форму простих медіапродуктів; - розповідає, про що в них ідеться; - визначає, кому і для чого призначений медіапродукт; - висловлює елементарні судження і почуття з приводу прослуханих/переглянутих медіапродуктів (дитячі журнали, розвиваючі програми, фотографії тощо) за підтримки вчителя; *виявляє позитивне ставлення, сприймає медіапродукцію (дитячі журнали, розвиваючі програми, фотографії тощо).
Життєва компетентність	
Учень/учениця намагається: - уважно слухати і розуміти звернене мовлення (питання, завдання, інструкції тощо); - *сприймати та розпізнавати звуки довкілля; мовленнєві звуки; - відповідати на поставлені запитання у межах знайомого мовленнєвого матеріалу, повторювати відповідь за вчителем (залежно від мовленнєвих можливостей учня); - *слухати та повторювати за вчителем окремі звуки, звукосполучення, прості за структурою слова (відповідно до стану мовленнєвого розвитку); - з допомогою вчителя переказувати просту казку за ілюстраціями та запитаннями; - читати слова, робить спроби читати прості речення за допомогою вчителя, в тому числі засобами глобального читання; - розрізняти голосні та приголосні звуки; - *співвідносити графічний образ букви з її звучанням; - *сприймати елементи букви та її цілісний графічний образ; - виявляти інтерес, позитивне ставлення до книжки; - знає прізвища двох-трьох українських письменників, твори яких вивчали;	

– дотримуватися навичок правильного читання з дотриманням пауз в кінці речення.

МАТЕМАТИЧНА ГАЛУЗЬ

Математика

Пояснювальна записка

Математика – один з основних предметів, що вивчається у спеціальних закладах загальної середньої освіти І ступеня для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

Навчання математиці спрямоване на те, щоб сформувати та розвинути в учнів соціально-адаптивні навички та життєву компетентність, що у свою чергу сприятиме підвищенню рівня їхніх адаптаційних можливостей та самостійності, а саме:

- сформувати в учнів кількісні, просторові та часові уявлення;
- навчити виконувати арифметичні дії;
- ознайомити з найпростішими величинами та одиницями їх вимірювання;
- навчити застосовувати набуті знання й уміння під час розв’язування арифметичних задач;
- сформувати вміння розв’язувати арифметичні задачі;
- креслити прямі лінії, відрізки, будувати прості геометричні фігури, розпізнавати їх властивості.

Корекційна спрямованість процесу навчання математики безпосередньо пов’язана з розв’язуванням специфічного завдання – корекцією та розвитком пізнавальної діяльності, особистісних якостей дитини, формуванням вмінь планувати свою діяльність, здійснювати контроль та самоконтроль, а також вихованням наполегливості, допитливості, терплячості, працьовитості. Саме тому навчання математики повинно мати практичну спрямованість і бути пов’язаним з іншими навчальними предметами, життям, готувати учнів до оволодіння професійно-трудовими знаннями і навичками, вчити використовувати математичні знання в життєвих ситуаціях.

З урахуванням особливостей розвитку та навчання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку у змісті початкового курсу з математичної освіти відповідно до зазначеної мети і сформульованих завдань виділено такі змістові лінії: **«Дочислові уявлення та поняття»**, **«Числа. Арифметичні дії з числами»**, **«Арифметичні задачі. Робота з даними»**, **«Просторові відношення. Геометричні фігури»**.

Робота над першим десятком розпочинається з пропедевтичного періоду, змістом якого є формування у дітей дочислових уявлень, які у свою чергу стають основою для засвоєння натуральних чисел. У межах змістової лінії **«Дочислові уявлення та поняття»** здійснюється формування уявлень про кількість, властивості предметів: *уміння порівнювати* групи предметів за кількістю; *виділяти* з групи предметів один чи кілька предметів, яким властиві певні ознаки (форма, розмір, розміщення), *вживати* відповідну термінологію; *знання* способів порівняння предметів за величиною, груп предметів за кількістю.

Навчання передбачає формування в учнів дій з предметами, що спрямовані на об'єднання множин, вилучення частини множини, поділ множин на рівні частини та інші предметно-практичні дії, які сприяють підготовці школярів до засвоєння таких абстрактних математичних понять, як число і величина.

Одним із важливих прийомів навчання є порівняння, оскільки більшість математичних уявлень і понять мають взаємо обернений характер. Їх засвоєння можливе лише за умови опанування способами знаходження подібностей та відмінностей, виділення суттєвих ознак, абстрагування від несуттєвих, використання прийомів класифікації та диференціації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між поняттями.

Поряд з формуванням основних математичних понять важливе місце на уроках математики займає формування обчислювальних навичок. У процесі реалізації змістової лінії *«Числа. Арифметичні дії з числами»* здійснюється *формування знань* про правила лічби предметів, кількісні та порядкові числівники, *вміння лічити* предмети, які по-різному розташовані на площині; *формування уявлень* про натуральний ряд чисел, його властивості; *умінь* називати і записувати число «нуль», попереднє і наступне число для будь-якого числа в межах десяти; *формування навичок* прямої та зворотної лічби; *уявлень* про цифру і число, яке позначається нею, *умінь* співвідносити число з цифрою і групою предметів; *розуміння* змісту арифметичних дій додавання, віднімання; *знань* назви компонентів і результатів арифметичних дій.

Вправи з усної лічби є складовою частиною майже кожного уроку математики. Усна лічба сприяє закріпленню знань і забезпечує швидку їх перевірку. Усні обчислення сприяють як розвитку пізнавальних здібностей учнів, так і подоланню їх недоліків. Вправи з усної лічби урізноманітнюють уроки математики і роблять їх цікавими.

Під час ознайомлення школярів з нумерацією чисел у межах 1-го десятка розглядається утворення кожного числа шляхом прилічування одиниці (крім числа і цифри 1), відлічування одиниці з наступного, позначення його цифрою, прямим і зворотним рахунком у межах даного числа, співвіднесення предметної сукупності, числа і цифри, визначення місця числа у натуральному ряді. При цьому числа порівнюються, вивчається їхній склад, відрізок числового ряду, з ними виконуються дії додавання та віднімання, розв'язуються прості арифметичні задачі на знаходження суми та остачі.

Організація роботи на даному етапі передбачає використання значної кількості наочних посібників, оскільки практично кожне нове число або математичне поняття, яке формується у школярів, необхідно унаочнити. Вивчення числа і цифри повинно проходити одночасно.

З арифметичними діями додавання та віднімання, а також знаками цих дій («+», «-», «=») учні знайомляться при вивченні числа і цифри 2. Засвоєння арифметичних дій проходить не ізольовано від вивчення нумерації, а відбувається в комплексі. При цьому школярів спочатку ознайомлюють з додаванням, а потім з аналогічними випадками відніманням.

У цей період учні розв'язують прості арифметичні задачі на знаходження суми і остачі, знайомляться з монетами, вартість яких не перевищує 10 грн (1 грн, 2 грн, 5 грн), вчать користуватися лінійкою.

У викладанні математики значне місце займають арифметичні задачі. У рамках реалізації змістової лінії **«Арифметичні задачі. Робота з даними»** учні ознайомлюються із структурними компонентами та загальними прийомами роботи із задачею: формуються початкові уявлення про текстову арифметичну задачу, уміння сприймати текст задачі.

З першого класу учнів ознайомлюють з поняттям «задача» і двома її типами на знаходження суми і остачі.

Формуванню у школярів поняття «задача» передують організація вчителем системи вправ з виконання операцій над множинами, що значною мірою забезпечує чітке усвідомлення учнями сутності дій додавання та віднімання.

Враховуючи конкретність наочно-дійового та наочно-образного мислення дітей із порушеннями інтелектуального розвитку, доцільно оперувати з такими множинами, які діти можуть тримати в руках.

Перші арифметичні задачі, залежно від використання для їх складання наочного матеріалу, діляться на задачі-драматизації та задачі-ілюстрації. Відповіді на запитання таких задач учні бачать, перераховуючи конкретні предмети або їх зображення. Поступово вони навчаються розв'язувати прості текстові арифметичні задачі. На їх основі учні знайомляться з терміном «задача», структурними компонентами задачі: умовою, числовими даними, запитанням, розв'язком та відповіддю. Прості арифметичні задачі є складовою частиною складених задач, тому формування вмінь розв'язувати прості задачі готує школярів до розв'язання складених.

Особлива увага звертається на розуміння учнями ситуації, яка описується в задачі, встановлення залежностей між числовими даними і шуканим. Для цього проводиться робота над змістом задачі, яка передбачає розбір незрозумілих слів чи виразів в тексті задачі, читання тексту задачі вчителем та учнями, запис умови задачі, повторення її за запитаннями.

Значна увага приділяється пошуку розв'язування задачі, в процесі якого намічається план і послідовність виконання дій. У першому класі, коли діти не знають усіх букв алфавіту, запис здійснюється у вигляді арифметичного виразу без найменування, розміщеного посередині рядка. По мірі вивчення букв алфавіту вводиться називання буквою з крапкою в дужках після числа тих предметів, над якими виконувалося обчислення.

При навчанні розв'язуванню задач необхідно використовувати наочний і дидактичний матеріал, власну діяльність, схеми.

Формування геометричних уявлень відіграє значну роль у розвитку вмінь орієнтуватися у просторі, в корекції моторики, а також таких психічних функцій як мислення, пам'ять, увага, уявлення, спостережливість, мовлення. Саме тому змістова лінія **«Просторові відношення. Геометричні фігури»** спрямована на формування вмінь визначати напрямки руху, місце розташування предмета відносно іншого, розміщувати предмети на площині й у просторі, вживати відповідну термінологію; формування уявлень про найпростіші геометричні

фігури; *умінь* розпізнавати, називати та відрізняти геометричні фігури: круг, трикутник, квадрат, прямокутник; *умінь* креслити пряму лінію за допомогою лінійки.

Програма з математики складена з урахуванням принципу концентричності із дотриманням дидактичних вимог доступності, послідовності, науковості, системності навчання та передбачає необхідність диференційованого підходу в навчанні.

Результати навчання й орієнтовний зміст

1 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Дочислові уявлення та поняття»	
Властивості предметів. Поняття про величину (великий – малий, більший – менший, такий же, однакові; довгий – короткий, довший – коротший, такий же, однакової довжини; широкий – вузький, ширший – вузкий, такий же, однакової ширини; товстий – тонкий, товщий – тонший, такий же, однакової товщини; високий – низький, вищий – нижчий, такий же, однакової висоти). Поняття маси (важкий – легкий, важчий – легший, такий же, однакові, рівні за масою). Поняття про кількість (багато – мало, багато – один, небагато, кілька, більше – менше, стільки ж, порівну). Часові поняття (ранок, день, вечір, ніч; доба; сьогодні, вчора, завтра, післязавтра; рано, пізно, давно, недавно, тепер). Порівняння за віком (старший – молодший).	Учень/учениця за допомогою вчителя: • <i>знає</i> колір, величину, масу, розміри, форму предметів; • <i>наводить приклади</i> предметів означеної властивості; • <i>вибирає</i> предмети за зразком та за словесною інструкцією; • <i>знає</i> способи порівняння предметів; • <i>порівнює</i> предмети, групи предметів, кількість рідини, сипучих речовин; • <i>визначає</i> означену кількість предметів; • <i>порівнює</i> множини; • <i>урівнює</i> елементи двох предметних сукупностей; • <i>знає</i> та <i>називає</i> частини доби, їх послідовність; • <i>знає</i> дні: вчора, сьогодні, завтра; • <i>наводить приклади</i> діяльності, яка відбувається в різні частини доби; • <i>визначає</i> вік людини: старий – молодий; * за допомогою вчителя знаходить предмети означеної величини; вибирає за зразком та словесною інструкцією; * за вказівкою вчителя знаходить предмет за кольором;

	<i>* за словесною інструкцією визначає задану кількість предметів;</i> <i>* за допомогою вчителя порівнює предмети за масою шляхом зважування їх на долонях;</i> <i>* ознайомлений з часовими поняттями.</i>
Змістова лінія «Числа. Арифметичні дії з числами»	
Числа 1 – 10. Число 0. Десяток. Пряма і зворотна лічба. Порядкова лічба. Арифметичні дії додавання і віднімання. Додавання і віднімання чисел у межах 10.	Учень/учениця за допомогою вчителя: • <i>утворює, записує, порівнює числа в межах 10;</i> • <i>співвідносить кількість, число і цифру;</i> • <i>користується знаками і позначеннями: >, <, +, -, =;</i> • <i>рахує в межах 10 в прямому і зворотному порядку, від заданого до заданого числа;</i> • <i>визначає склад чисел у межах 10;</i> • <i>читає та записує приклади на додавання та віднімання в межах 10;</i> • <i>виконує дії додавання та віднімання в межах 10;</i> • <i>утворює число 0, називає його;</i> • <i>записує цифру 0;</i> • <i>знає місце 0 у числовому ряді;</i> • <i>порівнює числа за величиною за допомогою знаків >, <, =;</i> • <i>розпізнає монети: 1 грн, 2 грн, 5 грн, 10 грн.</i> <i>* за вказівкою та під контролем вчителя співвідносить кількість, число і цифру;</i> <i>* за допомогою вчителя лічить елементи множин, які сприймає на слух, дотик, рух у межах 5);</i> <i>* під контролем вчителя здійснює порядкову лічбу в межах 5).</i>
Змістова лінія «Арифметичні задачі. Робота з даними»	
Прості сюжетні задачі-драматизації та задачі-ілюстрації.	Учень/учениця за допомогою вчителя:

Прості текстові арифметичні задачі.

Структурні компоненти задачі: умова, числові дані, запитання, розв'язок та відповідь.

- *розпізнає* умову, запитання, числові дані, розв'язання і відповідь задачі;

- *розв'язує* задачі на знаходження суми, остачі, виконуючи практичні дії, *записує* розв'язування задачі у вигляді приклада;

- *виділяє* структурні компоненти арифметичної задачі;

- *здійснює* аналіз умови;

- *встановлює* зв'язки між даними та шуканим;

- *вибирає* арифметичну дію;

- *записує* розв'язання задачі у вигляді арифметичного прикладу та її відповідь.

* *під контролем вчителя* намагається виконувати прості сюжетні задачі-драматизації та задачі-ілюстрації;

* *ознайомлений* із структурними компонентами задачі: умова, числові дані, запитання, розв'язок та відповідь;

* *за допомогою вчителя* намагається виконувати практичні дії під час розв'язування задач;

* *за допомогою вчителя* намагається записувати розв'язування задачі у вигляді приклада.

Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури»

Просторові поняття (близько – далеко, ближче – даліше, поруч, біля, тут, там; вгорі – внизу, вище – нижче, на одному рівні; спереду, ззаду, справа, зліва; на, в, всередині, за, перед, над, під, напроти, між, в центрі; крайній, перший, останній; перед, після, слідом за, наступний).

Трикутник, квадрат, прямокутник, круг.

Точка, пряма, крива.

Учень/учениця за допомогою вчителя:

- *знає* положення предметів у просторі та на площині відносно себе та один одного; слова, що їх позначають;

- *визначає* положення предметів у просторі відносно себе, а також розміщує предмети у зазначене положення;

- *розпізнає, називає та відрізняє* геометричні фігури: круг, трикутник, квадрат, прямокутник;

	• <i>намагається</i> провести пряму лінію, використовуючи лінійку; • <i>розпізнає</i> геометричну фігуру (круг, трикутник, квадрат, прямокутник) серед інших геометричних фігур; • <i>називає</i> геометричну фігуру (круг, трикутник, квадрат, прямокутник); • <i>знаходить</i> означену фігуру за зразком; • <i>обводить</i> шаблони круга, геометричних фігур; • <i>складає</i> геометричні фігури з лічильних паличок за зразком; • <i>визначає</i> форму предметів, форму деталей предметів (будинки, ялинка); * <i>за допомогою</i> вчителя визначає основні положення предметів у просторі, на площині відносно себе, по відношенню один одного; * <i>під контролем</i> вчителя орієнтується на сторінках зошита; * <i>за допомогою</i> вчителя обводить шаблони геометричних фігур. * <i>за вказівкою</i> вчителя розпізнає геометричні фігури (круг, трикутник, квадрат).
Життєва компетентність Учень/учениця: - проявляє інтерес до уроків математики; - намагається слухати та усвідомлювати вимоги вчителя; - з допомогою вчителя працює з підручником, із зошитом з математики, з наочністю; - намагається усвідомлювати кількісні, просторові та часові уявлення; - з допомогою вчителя рахує, позначає числа цифрами, виконує арифметичні дії додавання та віднімання на предметно-практичній основі в межах програмного матеріалу; - намагається використовувати доступні засоби комунікації; - з допомогою вчителя розпізнає, називає та відрізняє геометричні фігури; - намагається сприймати кількість, простір, величину; - намагається орієнтуватися та працювати в колективі; - намагається користуватися у повсякденному житті прийомом порівняння множин шляхом накладання і прикладання.	

2 клас

З урахуванням особливостей розвитку та навчання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку в змісті з математичної освіти 2 класу виділено такі змістові лінії: **«Числа, арифметичні дії з числами. Величини», «Арифметичні задачі. Робота з даними», «Просторові відношення. Геометричні фігури».**

Вивчення чисел другого десятка і дій над ними починається у 2-ому класі і закінчується у 3-ому.

У процесі вивчення нумерації чисел 2-го десятка увага звертається на утворення чисел, на засвоєння учнями назв чисел, їх десяткового складу, формування вміння співвідносити число з певною кількістю предметів, порівнювати числа у числовому ряді.

Усна і письмова нумерація вивчається одночасно. При вивченні чисел в межах 20 учні вперше знайомляться зі значенням місця цифри у числі (на першому місці пишуться одиниці, а на другому – десятки), формується уявлення про одноцифрові та двоцифрові числа.

Усна лічба сприяє закріпленню знань і забезпечує швидку їх перевірку. Саме тому вправи з усної лічби є складовою частиною майже кожного уроку математики. Вони урізноманітнюють уроки математики і роблять їх цікавими для школярів.

При вивченні арифметичних дій додавання і віднімання чисел у межах 20 значна увага приділяється ознайомленню учнів з обчислювальними прийомами, в основі яких лежать знання десяткового складу числа.

Вивчення дій додавання та віднімання здійснюється за такою послідовністю:

- на основі знань властивостей натурального ряду чисел:
 $13+1$, $13-1$;
- на основі знань десяткового складу числа: $10+5$, $15-5$, $15-10$;
- додавання одно- та двоцифрового числа, коли сума менша 20: $17+2$, $2+17$;
- додавання одно- та двоцифрового числа, коли сума дорівнює 20: $16+4$, $4+16$;
- віднімання одноцифрового числа від двоцифрового: $19-5$;
- віднімання одноцифрового числа від 20: $20-6$;
- віднімання двоцифрових чисел: $19-14$;
- віднімання двоцифрового числа від 20: $20-14$;

У процесі вивчення додавання та віднімання в межах 20 учнів навчають практично користуватися переставною властивістю додавання, продовжують знайомити з розв'язуванням простих арифметичних задач на знаходження суми та остачі, а також із задачами на збільшення і зменшення числа на декілька одиниць.

Одночасно з вивченням чисел учні продовжують знайомитися з величинами (вартість, довжина, маса, місткість) та одиницями їх вимірювання.

Основою для оволодіння прийомами вимірювання за довжиною, масою, місткістю є ті доматематичні уявлення, якими учні оволодівають у 1-ому класі.

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Числа, арифметичні дії з числами. Величини»	
Числа першого десятка та дії з ними (повторення). Утворення чисел другого десятка. Нумерація в межах 20. Десятковий склад. Числовий ряд 1-20. Місце числа в числовому ряді. Числа одноцифрові та двоцифрові. Порівняння чисел. Додавання і віднімання в межах 20 без переходу через десяток. Нуль як компонент дії додавання. Міри вартості. Монети. Міри довжини. Сантиметр. Дециметр. Маса. Одиниця маси – кілограм. Час. Одиниці часу – година, доба, тиждень.	Учень/учениця з допомогою вчителя: • <i>утворює, читає, записує, порівнює</i> числа в межах 20; • <i>рахує</i> в межах 20 в прямому і зворотному порядку, від заданого до заданого числа, рівними числовими групами; • <i>визначає</i> десятковий склад числа; • <i>читає</i> та <i>записує</i> приклади на додавання та віднімання в межах 20 без переходу через розряд; • <i>виконує</i> дії додавання та віднімання в межах 20 без переходу через розряд; • <i>розв'язує</i> приклади на одну арифметичну дію; • <i>користується</i> позначеннями: см, дм, кг, год.; • <i>називає</i> порядок днів тижня, кількість діб у тижні; • <i>розрізняє</i> стрілки годинника, <i>визначає</i> час у годинах; * з допомогою вчителя на конкретному матеріалі додає та віднімає в межах 10; * під контролем вчителя читає та записує числа другого десятка; * за вказівкою вчителя відкладає ці числа на рахівниці; * з допомогою вчителя показує на циферблаті час; * під контролем вчителя на лінійці показує кількість сантиметрів; * за словесною інструкцією називає місяці; * з допомогою вчителя розв'язує приклади на збільшення та зменшення числа на декілька одиниць.
Змістова лінія «Арифметичні задачі. Робота з даними»	

Прості текстові арифметичні задачі збільшення (зменшення) чисел на декілька одиниць. Структурні компоненти задачі: умова, числові дані, запитання, розв'язок та відповідь. Диференціація понять «збільшення на...», «зменшення на...».	Учень/учениця з допомогою вчителя: • <i>розв'язує</i> прості арифметичні задачі на знаходження суми, остачі, які мають відношення «менше на...», «більше на...»; * <i>за допомогою вчителя</i> намагається записувати розв'язування задачі у вигляді приклада.
Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури»	
Промінь. Відрізок. Прямий кут. Гострий кут. Тупий кут. Креслення. Прямокутник. Квадрат. Трикутник. Порівняння фігур.	Учень/учениця з допомогою вчителя: • <i>вимірює</i> за допомогою лінійки довжину відрізка в сантиметрах, дециметрах; • <i>вміє будувати</i> відрізок даної довжини; • <i>вміє креслити</i> трикутник, прямокутник, квадрат за даними вершинами; • <i>називає, розпізнає, креслить</i> кути: прямий, гострий, тупий; * <i>знає та за допомогою вчителя розрізняє</i> геометричні фігури: трикутник, квадрат, прямокутник. * <i>ознайомлений із</i> поняттям кут.
Життєва компетентність Учень/учениця: – проявляє інтерес до уроків математики; – намагається самостійно організовувати власне робоче місце; – розуміє та користується обчислювальними прийомами; – з допомогою вчителя виконує арифметичні дії додавання та віднімання на предметно-практичній основі в межах 20; – намагається самостійно орієнтуватися на площині та у просторі; – під контролем вчителя може розв'язувати прості арифметичні задачі в межах програмного матеріалу; – порівнює предмети оточуючої дійсності з геометричними фігурами. – з допомогою вчителя проговорює послідовність дій на уроці; – намагається оцінювати власну діяльність.	

**«ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА», «СОЦІАЛЬНА ТА
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА», «ПРИРОДНИЧА» освітні галузя
Інтегрований курс «Я досліджую світ»**

Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, у процесі проєктної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є ознайомлення молодших школярів із порушеннями інтелектуального розвитку з навколишнім світом у процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, безпеку життєдіяльності, ціннісні орієнтації у різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає досягнення таких завдань:

- формування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природничого і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей у природі і суспільстві, станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, аналіз наслідків ризикованої поведінки, залежності результату від докладених зусиль);
- формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, яка відображає закони і закономірності природи та місце в ній людини;
- формування практичних умінь і навичок поведінки у природі і соціальному середовищі;
- виховування активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;
- розвиток ціннісного ставлення до життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички щодо взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;
- дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадливого використання природних ресурсів;
- розвиток розумових здібностей учнів, їх емоційно-вольової сфери, пізнавальної активності та самостійності, здатності до творчості, самовираження і спілкування;
- формування моделей здорової і безпечної поведінки;
- уміння розпізнавати ситуації, які становлять загрозу для власного життя і здоров'я та життя і здоров'я інших; аналізувати та оцінювати фактори ризикованої поведінки в довкілля, роз'яснювати можливі наслідки недотримання правил безпечного поводження в кризових умовах сьогодення.

Вирішення завдань курсу забезпечується відповідними змістовими лініями побудови навчального матеріалу, як освітнього, так і корекційно-розвиткового характеру. Так, освітня мета реалізується за допомогою наступних змістових ліній:

- **Людина** (пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка в умовах цивільного захисту);

- **Людина в суспільстві** (стандарти поведінки в сім'ї, в суспільстві; моральні норми; навички співжиття і співпраці; волонтерська діяльність як спосіб вияву безкорисливої допомоги іншим; громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Оцінювання загроз для себе й інших. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

Людина і природа (цілісність природи, взаємозв'язок об'єктів і явищ, відповідальна діяльність людини у природі, залежність між діяльністю людини і станом довкілля).

Змістова лінія програми «Людина» спрямована на формування у школярів із порушеннями інтелектуального розвитку вмінь орієнтуватись у своєму тілі та світі людей (а саме: у найближчому оточенні людей, їх статі і віку), уявлень про статево-рольові і культурні стандарти поведінки у родині, поваги до батьків та однолітків та здорового способу життя. Тематична реалізація цієї лінії спрямовується на розвиток у дітей умінь орієнтуватись у біологічних ознаках людини (будові тіла, органах чуття, статі і віку), формування прагнення до самостійності, навичок самообслуговування та бажання брати участь у суспільному житті, виконуючи корисні посильні дії; на засвоєння знань, які розкривають правила поведінки та взаємодії людей (у сім'ї, колективі, суспільстві); на формування вмінь учнів спілкуватися в сумісній навчально-пізнавальній, ігровій і побутовій діяльності з дорослим та іншими дітьми.

Змістова лінія «Людина і суспільство» спрямована на формування у школярів елементарних уявлень про об'єкти найближчого оточення: школа, магазин, парк, храм, лікарня, тощо, а також знання про рідний край, місто, село, в якому живеш, про символи України, ознайомлення з національними традиціями, звичаями.

Змістова лінія «Людина і природа» спрямована на формування у школярів уявлень про об'єкти та явища природи, прищеплення навичок культурної поведінки серед природи та здорового способу життя. Робота з даного напрямку передбачає формування в дітей вмінь орієнтуватися у різноманітності рослинного і тваринного світу, впізнаючи їх найпоширеніших представників і розрізняючи групи рослин (дерева, кущі, трави; овочі, фрукти, ягоди) і тварин (звірі, птахи, риби, комахи; дикі та свійські); будові живих організмів, сезонних змінах в природі. Дана змістова лінія представлена навчальними темами: об'єкти неживої природи, частини доби, погода, пори року, жива природа (рослини, тварини).

Відповідно до **корекційно-розвиткової мети**, матеріал будується за такими змістовими напрямами:

- **Сенсомоторний розвиток**: виділяти характерні властивості предметів і об'єктів живої та неживої природи (колір, розмір, смак, температура,

вага та ін.); мати уявлення про власні органи відчуття (очі, вуха, шкіра, ніс, язик) за допомогою яких сприймаються властивості та якості навколишнього світу.

- **Мовленнєвий розвиток:** розповідати про рідний край, Україну; повідомляти про погоду та природу під час спостережень, розповідати про тварини і рослини, господарчу діяльність рідного краю; повідомляти про правила співжиття та взаємодію людей у родині, колективі, суспільстві, про головні історичні події, традиції і звичаї українського народу; висловлювати прохання, бажання, ставити запитання та відповіді.

- **Пізнавальний розвиток:** спостерігати та розуміти сезонні зміни у житті рослин, тварин та господарчій діяльності людини; здійснювати групування предметів і явищ живої і неживої природи за суттєвими ознаками; здійснювати аналіз, планування, організацію, власне виконання та самоконтроль діяльності під час проведення практичних робіт у класі, у живому куточку, присадибній ділянці; усвідомлювати неповторність і самоцінність кожної людини; спостерігати традиції і звичаї українського народу; дотримуватись правил поведінки у родині, колективі, суспільстві.

- **Особистісний розвиток:** позитивно і бережливо ставитись до самого себе, до людей, до природи, до Батьківщини; опановувати навички поведінки у соціальному середовищі і природі.

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» займає особливе місце проміж навчальних предметів початкової школи, оскільки пізнання дітьми навколишнього світу не обмежується рамками уроку, це те, що завжди поруч з дитиною. Власне зміст інтегрованого курсу являє собою системоутворюючий стрижень процесу пізнання дитиною навколишнього світу. Традиційно вивчення живої та неживої природи викликає інтерес школярів з порушеннями інтелектуального розвитку, що пояснюється безпосередньо змістом та формою подання навчальної інформації: спостереження предметів та явищ природи, натуральних об'єктів та їх зображень, демонстрації різноманітної наочності, цікавих оповідань, різноманітних за формою та змістом вправ та завдань, використання власного досвіду учнів, виконання практичних робіт тощо. З іншого боку, природничо-науковий зміст є об'єктивно складним для учнів з порушеннями розумового розвитку, у зв'язку з великим вмістом абстракції, часом відсутністю можливості використати власний досвід, кількістю нових термінів, назв. Матеріал, який повинні засвоїти учні у відповідності до вимог програми, часом складний для розуміння, запам'ятовування та відтворення, тому

навчальна програма побудована за концентричним принципом: зміст кожного року навчання розширює та поглиблює отримані знання, уточнюється новими повідомленнями.

У процесі підготовки до уроків, обираючи методи та прийоми навчання, підбираючи засоби навчання, завдання та вправи, необхідно враховувати рівень знань учнів, їх готовність до сприймання учбового матеріалу, сформованість таких психічних процесів, як сприймання, пам'ять, увага, мислення. Це дозволить передбачити типові помилки, уникнути їх та сформулювати міцні та усвідомленні предметні зв'язки.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;
- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів;

Можливі засоби інтеграції у процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів у практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як от:

- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить)
- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?)
- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно-наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), висновок-узагальнення).

Результати навчання й орієнтовний зміст навчання

1 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Людина»	
Людина – частина природи і суспільства. Пізнання себе, своїх можливостей; місце проживання, безпечна поведінка вдома і на вулиці. Розпізнавання застережних знаків, сигналів (типу «Прохід заборонено», «Повітряна тривога», «Обережно: міни» тощо); поведінка під час виявлення незнайомих предметів).	Учень/учениця: • за запитуваннями вчителя називає: власне ім'я і прізвище, імена матері, батька, найближчих родичів; • за допомогою вчителя описує можливі ризики для життя і здоров'я вдома, на вулиці; вибирає безпечні місця для гри, прогулянки, вигулу тварин тощо;

Власне ім'я та прізвище. Ознайомлення з тілом людини та його будовою. Органи чуття. Турбота про органи тіла, гігієнічні навички. Склад родини. Культура родинних стосунків. Квартира (дім): назва та призначення домашніх приміщень, предмети побуту, меблі.	• <i>відповідає на запитання: Чим ми бачимо? Що ми бачимо?</i> (відповідно до всіх органів відчуття); • <i>за допомогою вчителя пояснює:</i> • призначення рук, ніг людини; • призначення і розташування предметів побуту; • <i>за малюнком наводить приклади:</i> • предметів та істот, які належать до природи; • родинних стосунків; • домашніх приміщень: кухня, спальня, ванна, коридор. • <i>дотримується правил:</i> • поведінки у сім'ї; • природі; * <i>за запитаннями вчителя називає:</i> власне ім'я; * <i>на запитання: - Чим ми бачимо? - Чим ми чуємо?</i> показує відповідні органи чуття; * <i>за запитаннями вчителя показує:</i> - руки, ноги людини; предмети побуту; домашні приміщення: кухня, спальня, ванна, коридор.
Змістова лінія «Людина в суспільстві»	
Батьківщина: назва країни, прапор, герб. Школа. Відомості про школу: імена учнів, вчителів, вихователів, інших працівників школи, назви і зміст їх професій (вчитель, вихователь, кухар, лікар); призначення шкільних приміщень; правила поведінки у школі. Правила товаришування. Участь у благодійних заходах школи, громади. Поведінка у громадських місцях (транспорті, на вулиці, у храмі, в театрі, в бібліотеці).	Учень/учениця: • <i>за запитаннями вчителя називає</i> свою країну; • <i>знаходить на малюнку</i> державні символи. • <i>орієнтується</i> у найближчому просторі; визначає небезпечні ситуації, об'єкти і людей, які можуть становити загрозу; • <i>за запитаннями вчителя називає:</i> імена своїх товаришів; імена працівників школи; • <i>за допомогою вчителя пояснює:</i> • зміст професій вчителя, вихователя, кухаря, лікаря;

	• правила доброзичливого ставлення до шкільних товаришів; • <i>за малюнками розповідає</i> про призначення шкільних приміщень; • <i>дотримується</i> правил поведінки у шкільних приміщеннях; • <i>долучається до корисних справ громади, спрямованих на цивільний захист;</i> * <i>за запитаннями вчителя знаходить на малюнку державні символи.</i> * <i>орієнтується</i> у найближчому просторі; * <i>за запитаннями вчителя називає:</i> імена працівників школи; *<i>дотримується</i> правил поведінки у шкільних приміщеннях.
Змістова лінія «Людина і природа»	
Що належить до природи. Жива і нежива природа. Сонце і його вплив на живу і неживу природу. Пори року. Уявлення про погоду. Погодні явища, їх назви. Спостереження за рослинами, тваринами, діяльністю людей у різні пори року. Охорона і збереження природи. Правила поведінки в ситуаціях загрози для життя.	Учень/учениця: • <i>за малюнком наводить приклади:</i> предметів неживої і живої природи, рукотворних об'єктів; • <i>має уявлення</i> про значення сонячного світла і тепла на землі; про повітря, воду, ґрунт, їх властивості; про добові та сезонні зміни в природі; • <i>дотримується</i> правил поведінки в природі, усвідомлює можливу небезпеку від незнайомих об'єктів, пояснює іншим як діяти в небезпечній ситуації, до кого звертатися за допомогою; • бере посильну участь в природоохоронній діяльності; • <i>фіксує</i> результати досліджень (експериментів); • <i>за малюнком наводить приклади:</i> предметів неживої і живої природи, рукотворних об'єктів; * <i>має уявлення</i> про правила поведінки в природі, *бере посильну участь у природоохоронній діяльності.

Життєва компетентність

Учень/учениця:

- усвідомлює можливості власних органів відчуття, рук та ніг; дотримується правил гігієни; дотримується безпечної поведінки вдома, в школі, на вулиці, у громадських місцях, вибирає безпечні місця для гри, прогулянки, вихову тварин тощо;
- дотримується встановлених правил поведінки у родині, колективі, суспільстві; розрізняє позитивні та негативні риси характеру людини; виявляє готовність наслідувати моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті;
- розрізняє рукотворні та природні об'єкти; використовує знання про особливості будови та життєдіяльності живих організмів у повсякденному житті;
- використовує знання про будову, особливості предметів неживої природи у повсякденному житті;
- підбирає власний одяг у відповідності до погоди;
- дотримується елементарних правил поведінки у природі, усвідомлює можливу небезпеку від незнайомих об'єктів, пояснює іншим як діяти в небезпечній ситуації, до кого звертатися за допомогою.

2 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Людина»	
Ознайомлення із власним тілом та його будовою. Пізнання функцій та можливостей людського тіла. Турбота про здоров'я, гігієнічні навички. Стандарти і навички співжиття і співпраці в сім'ї. Домашні обов'язки. Професії батьків та інші професії. Чому і як треба берегти речі. Побутова техніка. Дозвілля в сім'ї (іграшки, організація вихідного дня). Безпечна поведінка вдома і на вулиці. Розпізнавання застережливих знаків, сигналів (типу «Прохід заборонено», «Повітряна тривога», «Обережно: міни» тощо; поведінка під час виявлення незнайомих предметів). Організація досліджень.	Учень/учениця: - за запитаннями вчителя називає: імена матері, батька, найближчих родичів; - за допомогою вчителя пояснює: • зовнішню будову і функції людського тіла; • правила гігієни; - розрізняє здорові і шкідливі звички; - за допомогою вчителя пояснює: • призначення і розташування предметів побуту; • правила безпечної поведінки з побутовою технікою; - за малюнком наводить приклади: • домашніх обов'язків; • безпечної та небезпечної поведінки вдома та на вулиці, в довір'ї; - дотримується правил поведінки у сім'ї;

	* за запитаннями вчителя називає: імена батьків і близьких людей; * за запитаннями вчителя показує: руки, ноги людини; предмети побуту; домашні приміщення.
Змістова лінія «Людина в суспільстві»	
Батьківщина. Рідний край – міста і села. Чим відрізняється місто від села. Матеріальні і культурні здобутки рідного краю: театри, кінотеатри, ігрові майданчики, парки і т.п. Домашня адреса. Транспорт міста/села. Правила вуличного руху, перехід вулиці. Світлофор і його сигнали. Школа. Склад шкільного товариства: діти, які вчать, та дорослі, які працюють. Імена учнів, вчителів, вихователів класу, працівників школи (вчителі, вихователі, лікар, кухар та ін.). Правила поведінки людини у суспільстві. Участь у благодійних заходах. Організація спостережень. Розв'язання ситуацій морального вибору. Приклади допомоги постраждалим від воєнних дій.	Учень/учениця: - за запитаннями вчителя називає свою країну, столицю, рідне місто/село; домашню адресу; - знаходить на малюнку державні символи. - орієнтується у найближчому просторі, визначає небезпечні ситуації, об'єкти і людей, які можуть становити загрозу; - за запитаннями вчителя називає: імена своїх товаришів; імена працівників школи; - за допомогою вчителя пояснює: зміст професій водія, машиніста, тракториста та ін; - дотримується правил доброзичливого ставлення до шкільних товаришів, працівників школи; - за малюнками розповідає про транспорт міста і села; - дотримується правил дорожнього руху; - орієнтується у знаках світлофору; * за запитаннями вчителя знаходить на малюнку державні символи. * орієнтується у шкільному просторі; * за запитаннями вчителя називає: імена працівників школи; * дотримується відповідних правил поведінки у шкільних приміщеннях.
Змістова лінія «Людина і природа»	
Жива і нежива природа. Що з чого виготовляють?	Учень/учениця:

Чому буває літо, осінь, зима, весна; ранок, день, вечір, ніч (значення сонця у природі та його висота над землею). Об'єкти неживої природи: повітря. Значення кисню для дихання рослин, тварин, людини. Погода щодня. Погода у різні пори року. Пори року та їх ознаки. Особливості життя рослин та тварин у різні пори року. Господарча діяльність людини у різні пори року. Спостереження за добовими змінами та рослинами, тваринами, діяльністю людей у різні пори року. Рослини: овочі, фрукти. Користь рослин (продукти харчування, ліки, деревина, папір тощо). Кущі, дерева, трави. Основні зовнішні органи рослини: коріння, стовбур, гілки, листя. Практичні роботи: вирощування цибулі, миття листя і поливання кімнатних рослин. Різноманітність тваринного світу: звірі, птахи, комахи, риби, плазуни. Свійські тварини. Дикі тварини. Екскурсії: на ферму, у зоопарк. Охорона і збереження природи. Правила поведінки в ситуаціях загрози для життя. Організація досліджень.	- має уявлення і за малюнком наводить приклади: предметів неживої і живої природи, рукотворних об'єктів; - має уявлення про значення сонячного світла і тепла на землі; про добові та сезонні зміни в природі; про повітря і його властивості; - за запитаннями вчителя і малюнками називає пори року та відповідні явища у живій та неживій природі у різні пори року; - наводить приклади вирощування рослин; - фіксує результати досліджень (експериментів); - наводить приклади свійських та диких тварин; - класифікує тварин за видами; - дотримується правил поведінки в природі, усвідомлює можливу небезпеку від незнайомих об'єктів, пояснює іншим як діяти в небезпечній ситуації, до кого звертатися за допомогою, бере посильну участь в природоохоронній діяльності; * має уявлення про сезонні зміни у природі; * має уявлення про правила поведінки в природі; * бере посильну участь в природоохоронній діяльності;
---	--

Життєва компетентність

Учень/учениця:

- усвідомлює можливості власних органів відчуття, рук та ніг; дотримується правил гігієни;
- дотримується безпечної поведінки вдома, в школі, на вулиці, у громадських місцях;
- дотримується встановлених правил поведінки у родині, колективі, суспільстві; розрізняє позитивні та негативні риси характеру людини; виявляє готовність наслідувати моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті;
- використовує знання про особливості будови та життєдіяльності живих організмів у повсякденному житті;
- підбирає власний одяг у відповідності до погоди;
- дотримується елементарних правил поведінки у природі.

ТЕХНОЛОГІЧНА ГАЛУЗЬ

Трудове навчання

Пояснювальна записка

Метою технологічної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування у школяра здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних трудових технологій, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** технологічної освітньої галузі у початковій школі для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку є:

- залучення учнів до різних видів трудової діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий результат;
- формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;
- формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;
- створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел.

Зміст освітньої галузі «Технології» для навчання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку реалізується через навчальний предмет «Трудове навчання».

Трудове навчання є однією з ланок неперервної технологічної освіти, що продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями технологій основної школи та виконує пропедевтичну функцію щодо подальшого професійно-трудоного навчання.

Метою «Трудового навчання» в початковій школі для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку є формування і розвиток у межах

пізнавальних можливостей предметно-перетворювальної компетентності учнів, яка дає можливість їм вирішувати предметно-практичні та побутові задачі, виконувати доступні види діяльності, пов'язані з найпоширенішими галузями народного господарства.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання наступних загальноосвітніх та корекційно-розвиткових завдань.

До загальноосвітніх завдань відносяться:

- ознайомлення школярів з основами трудового процесу;
- формування техніко-технологічних знань, умінь та навичок трудових дій з дотримання безпечних прийомів ручної праці та економного використання матеріалів;
- розвиток пізнавальних здібностей, формування елементів графічної грамоти;
- набуття досвіду предметно-перетворювальної та побутової практичної діяльності, алгоритмів і способів предметно-практичних дій ручними техніками для оволодіння в основній школи доступними основами технологій;
- виховання в учнів ціннісного ставлення до себе як суб'єкта предметно-перетворювальної діяльності, шанобливого ставлення до людей праці та їх професії, трудових традицій українського народу та інших народів світу.

Корекційно-розвиткові завдання спрямовуються на забезпечення:

- пізнавального розвитку (формування явлень про послідовність та поетапне виготовлення виробу з опорою на зразок та предметно-інструкційну карту; розв'язування в процесі трудової діяльності пізнавальних задач у наочно-дійовому та наочно-образному плані; формування умінь виконувати завдання на основі словесної інструкції з опорою на наочність, дотримання етапів діяльності (аналіз, планування та організація виготовлення виробу, самоконтроль);
- мовленнєвого розвитку (на основі використання техніко-технологічної термінології у процесі розвитку зв'язного мовлення, формування умінь давати вербальний звіт про власну діяльність у вигляді фіксуючого, супроводжуючого та плануючого мовлення);
- сенсомоторного розвитку (формування умінь визначати форму, розмір, колір, розташування деталей предметів та їх властивостей, предметів на основі зорової, тактильної, слухової чутливості; розвиток дрібної моторики; навичок вправно володіти інструментами під час виконання практичних завдань);
- особистісного розвитку (формування позитивного ставлення до праці, готовності доводити виконання трудового завдання до завершення; усвідомленої навчально-практичної діяльності, цілеспрямованості, організованості, охайності та інших важливих для праці якостей особистості).

Зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку структурується за такими **змістовими лініями**: *«Світ технологій»*, *«Світ ремесел та декоративно-ужиткового мистецтва»*, *«Основи конструювання»*, *«Основи побуту»*.

Змістова лінія *«Світ технологій»* має на меті формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення різних видів матеріалів та

опанування техніко-технологічними операціями у процесі виконання робіт з пластичними, природними, текстильними матеріалами, папером. Учні навчають та удосконалюють вміння розпізнавати конструкційні матеріали, добирати для створення виробу, виконувати найпростіші способи їх обробки. Важливою умовою засвоєння цієї лінії є формування в учнів здатності розуміти і дотримуватися послідовності у виготовленні виробів.

У процесі роботи з різними видами матеріалів школярі навчаються опановувати провідні техніко-технологічні операції (розминання, ліплення, різання ножицями, склеювання тощо).

Пропоновані умови: наявність конструкційних матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідникових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків тощо). Організація екскурсій, перегляд відеофрагментів, презентацій.

Змістова лінія **«Світ ремесел та декоративно-ужиткового мистецтва»** має на меті формувати в учнів ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва та ремесел як культурної спадщини українського народу, а також вміння створювати та оздоблювати прості вироби за зразком та допомогою педагога чи власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі роботи провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування, ліплення тощо.

Пропоновані умови: демонстрація наочних зразків, виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел. Відвідування (реально чи віртуально) майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва.

Змістова лінія **«Основи конструювання»** спрямована на залучення учнів до творчої діяльності у процесі конструювання та моделювання під час самостійної або колективної роботи з конструктором. Процес конструювання з готових деталей (моделей) конструктора має на меті сприяти розвитку просторової уяви, мислення учнів, через зіставлення малюнків, наочних зразків, за якими учні складатимуть конструкції. Учні вчаться конструювати з різних видів конструкторів за зразком та інструкцією, з використанням дидактичних ігор та вправ.

Пропоновані умови: наявність різних видів конструкторів, відповідних наочних зразків конструкцій; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу.

Змістова лінія **«Основи побуту»** має на меті формувати практичні навички організації власної життєдіяльності, розв'язувати практичні завдання у власному побуті, планувати та реалізовувати найпростіші трудові дії (організація робочого місця, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування елементарних страв та сервірування столу; догляд за одягом та взуттям).

Пропоновані умови: наявність побутових матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок тощо). Перегляд та обговорення

фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Трудове навчання базується на практичній діяльності учнів. На кожному занятті передбачено виконання практичної роботи. Об'єкти праці для виготовлення педагог добирає, спираючись на можливості та інтереси учнів.

Основоположна роль у трудовому навчанні відводиться формуванню життєвої компетентності учнів, яка розглядається як здатність застосовувати на практиці знання, досвід, суспільні цінності, базові навички комунікації і соціально-побутової адаптації, набуті у процесі навчання та комплексної реабілітації.

Добір змісту трудового навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку здійснюється з урахуванням компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів, на основі принципів достатності (необхідності) для навчання праці і корекції порушень розвитку у дітей означеної категорії з метою їх підготовки для самостійного життя та доступності для сприймання і засвоєння цією категорією дітей.

Ознайомлення учнів з елементами комп'ютерної грамоти має наскрізний характер і передбачає ознайомлення з основними частинами комп'ютера (ноутбука) у процесі вчительської презентації до уроку, демонстрації на комп'ютері виробів з різних матеріалів, використання фотографій та малюнків об'єктів праці. Це сприятиме формуванню первинних уявлень про комп'ютер (ноутбук) та створить підґрунтя для вивчення курсу інформатики у основній ланці школи.

Засвоєння навичок самообслуговування відбувається у процесі дотримання під час уроків з трудового навчання санітарно-гігієнічних норм та вимог, правил організації робочого місця. Базові навички самообслуговування відпрацьовуються під час виховних годин, на уроках соціально-побутового орієнтування.

Зміст навчання, перелік трудових операцій, об'єктів виробів у типовій освітній програмі з трудового навчання є орієнтовним і може варіювати та змінюватись учителем залежно від пізнавальних можливостей учнів із порушеннями інтелектуального розвитку, матеріально-технічного забезпечення закладу освіти, регіональних виробничих та національних традицій. У процес трудового навчання можна вводити альтернативні розділи, які спрямовані на ознайомлення з певними трудовими технологіями та професіями дорослих.

Змістом навчальної програми передбачено систематичне повторення як теоретичного, так і практичного матеріалу з метою його закріплення. Рекомендується спрямовувати учня на обов'язкове застосування набутих знань (санітарно-гігієнічні вимоги, правила безпеки праці та ін.) у його повсякденній життєдіяльності.

У процесі трудового навчання вчитель максимально застосовує свій творчий потенціал та значну увагу має приділяти підтримці позитивної мотивації в учнів, усвідомленості ними техніко-технологічних знань, умінь та навичок, формуванню життєвої компетентності школярів.

Програму розроблено з урахуванням принципів доступності, достатності, послідовності, науковості, системності навчання.

Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів праці вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Результати навчання й орієнтовний зміст навчання

1 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Світ технологій»	
Робота з глиною та пластиліном (солоним тістом) <u>Техніко-технологічні відомості</u> Властивості пластиліну: пластилін – твердий, м'який. Тісто м'яке. Кольори пластиліну. Властивості глини: глина – тверда, м'яка. Підготовка пластиліну – розминання. Види ліплення: площинне (наліплювання на картон) та об'ємне. Розташування деталей з глини чи пластиліну на підставці з цупкого паперу. Закріплення деталей на підставці та його послідовність. Засоби праці, їх призначення та правила користування: стека, підкладна дошка. <u>Трудові операції</u> Поділ цілого шматка пластиліну (глини, солоного тіста) на частини. Розминання, відщипування, розкочування пластиліну долонями на підкладній дошці та між долонями. Скочування, сплющування між долонями. Вдавлювання поверхні. Примазування. Витягування між долонями. Зліплювання кінців паличок. Згинання країв. З'єднання частин (щільно притискувати одну частину до другої).	Учень/учениця: • має уявлення про властивості пластиліну (глини, солоного тіста); • *має елементарні уявлення про властивості пластиліну (глини, солоного тіста); • має уявлення про призначення засобів праці (стеки, підкладної дошки), називає (показує) їх за пред'явленням; • має уявлення про використання глини та пластиліну, солоного тіста; • розуміє необхідність підготовки глини та пластиліну (солоного тіста) до роботи; • *має елементарне уявлення про види ліплення; • називає (*показує) вироби, зроблені із глини та пластиліну, солоного тіста за запитаннями вчителя; • *розрізняє засоби праці; • *має елементарні уявлення про послідовність дій при закріпленні деталей з пластиліну на картоні, підставці; • виконує за наслідуванням (*з допомогою педагога) трудові операції з розминання пластиліну, розкочування, скачування, сплющування, примазування, зліплення частин.

Орієнтовні об'єкти виготовлення. Предмети з розкачаних паличок (горищик, метелик, букви і цифри). Картинки-мозайки з маленьких кульок. Предмети круглої, овальної форми, пірамідка, посуд, похитун, жабка, бджілка, зайчик, кошеня, ведмедик, білочка, рибка, їжачок, качечка, сніговик тощо.

Робота з природними матеріалами

Техніко-технологічні відомості

Природні матеріали: листя, квіти, насіння, плоди дерев – каштани, горіхи, жолуді, шишки, шкаралупа волоського горіха, ракушки, – в залежності від місцевих природних умов.

Властивості природних матеріалів.

Способи з'єднання деталей, частин.

Способи прикріплення засушеного природного матеріалу (листя та квітів) до паперу.

Засоби праці та правила користування (клей, пензлик).

Правила безпечної праці та санітарно-гігієнічні вимоги.

Трудові операції

Збирання природного матеріалу. Прикріплення засушеного листя, насіння, квітів до паперу за допомогою пластиліну. Наклеювання на папір засушеного листя, насіння та квітів.

З'єднання природних матеріалів пластиліном способом примазування, вдавлювання природних матеріалів у пластилін.

Учень/учениця:

- має уявлення про властивості природних матеріалів;
- має уявлення про способи з'єднання деталей виробів із природних матеріалів (пластиліном);
- має уявлення про способи прикріплення листя та іншого матеріалу до паперу,
- розрізняє засоби праці;
- *розпізнає природні матеріали;
- дотримується правил безпечної праці під контролем вчителя;
- наносить клей пензликом на папір;
- прикріплює до паперу засушене листя, насіння за допомогою вчителя (за наслідуванням);
- *виконує трудові операції під керівництвом учителя: з'єднує природні матеріали пластиліном.

Орієнтовні об'єкти виготовлення. Композиції (орнаменти) з листя, насіння. Грибочки, пташки, звірі. Човник, черепаха, їжак, дикобраз, бабка, дерева, квіти та ін. (на вибір вчителя).

Робота з папером <u>Техніко-технологічні відомості</u> Види паперу за призначенням: газетний, для писання, малювання, обгортковий, побутовий. Властивості паперу: мнеться, згинається, розривається, ріжеться, всмоктує вологу. Кольори паперу. Засоби праці та приладдя для роботи з папером, їх призначення та правила користування: ножиці, шаблон, олівець, пензлик, клей. Техніка безпеки при користуванні ножицями. Аплікація, деталі аплікації. Використання шаблону. Прийоми різання ножицями по прямим лініях. Наклеювання деталей аплікації на аркуш паперу. Складання аплікації з різних геометричних форм, підготовлених вчителем. <u>Трудові операції</u> Згинання паперу навпіл. Розривання паперу по згину. Складання паперу з різка на різок. Згинання квадрата по діагоналі. Різання ножицями по прямим лініях. Розмічання деталей по шаблону та їх вирізання. Використання мірки. Нанесення клею пензликом на папір. Наклеювання деталей аплікації на аркуш паперу.	Учень/учениця: • <i>*має елементарні уявлення про види та властивості паперу;</i> • <i>знає кольори паперу, називає (показує за запитаннями) їх з допомогою вчителя;</i> • <i>використовує інструменти та приладдя для роботи з папером (ножиці, олівець, шаблон, пензлик, клей) під контролем вчителя;</i> • <i>наклеює деталі на аркуш паперу (з допомогою);</i> • <i>складає аплікації з різних геометричних форм з допомогою;</i> • <i>виконує трудові операції за наслідуванням – розриває папір навпіл, по згину з допомогою;</i> • <i>вирізує деталі ножицями по прямій лінії, наносить клей пензликом на папір, наклеює деталі на папір за зразком та допомогою;</i> • <i>*розрізняє геометричні фігури з допомогою вчителя;</i> <i>*наклеює елементи аплікації (під контролем з допомогою).</i>
Орієнтовні об'єкти виготовлення. <i>Іграшки з паперу: будинок, човник, літачок. Геометричні фігури із смужок кольорового паперу (квадрати, трикутники, прямокутники). Аплікації із деталей геометричних фігур (будинок, ялинка, сова, квітка, рибка тощо). Аплікація з готових деталей геометричних форм (повітряні кульки, лялька, сніговик тощо). Аплікація з вирізаних учнями за шаблоном деталей (човник, пірамідка, собачка). Геометричний орнамент у квадраті (з готових деталей).</i>	

Робота з текстильними матеріалами (нитками) <u>Техніко-технологічні відомості</u> Види та призначення ниток у побуті: для шиття, вишивання, в'язання. Властивості ниток: товщина (товсті, тонкі, міцні, легко рвуться), довжина (довга нитка, коротка), можна розірвати, відрізати ножицями, скрутити, сплести, зв'язати, наклеїти; нитки мають колір. Організація робочого місця. <u>Трудові операції</u> Шнурування на макетах, зав'язування шнурків на бантик; намотування ниток у моталки та клубки; відмірювання та відрізання тонких ниток. Відкриття та закриття застібок різного виду на тренажерах. Відривання та відрізування нитки заданої довжини. Приклеювання ниток на картон. Намотування ниток на картон.	Учень/учениця: <i>*має уявлення</i> про використання ниток у побуті (для шиття, вишивання, в'язання), знає властивості – колір, товщина, довжина. • <i>визначає</i> властивості ниток, розрізняє колір, розмір (довга-коротка) з допомогою вчителя; • <i>*визначає</i> кольори ниток з допомогою; • <i>відрізає</i> нитку ножицями під контролем та допомогою; • <i>намотує</i> нитки на картон з допомогою.
Орієнтовні об'єкти виготовлення. <i>Намотані у моталки та клубки нитки; зашнуrowане взуття.</i>	
Змістова лінія «Світ ремесел та декоративно-ужиткового мистецтва»	
Світ професій. Ознайомлення з традиційними та сучасними ремеслами. Ознайомлення з виробами, виготовленими народними майстрами (відео-фрагменти, мультимедійні презентації, наочні вироби, спостереження під час екскурсії до музеїв з декоративно-ужиткового мистецтва). Створення та оздоблення виробу, застосовуючи технології традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.	Учень/учениця: • <i>має уявлення про</i> вироби, виготовлені виготовленими народними майстрами; • <i>має уявлення про</i> важливість відродження та збереження традиційних ремесел; • <i>виготовляє та оздоблює</i> виріб із допомогою дорослих, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел (використання різних технік для виготовлення та оздоблення виробі <i>*виготовляє</i> виріб спільно з дорослим, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел

		(використання різних технік для виготовлення та оздоблення виробів.
Орієнтовні об'єкти праці: <i>вироби з ниток, тканини, природних матеріалів, комбіновані вироби тощо.</i>		
Змістова лінія «Основи конструювання»		
<u>Техніко-технологічні відомості:</u> Правила організації робочого місця при роботі з конструктором. Види конструкторів (набір будівельних кубиків, великий конструктор типу «Лего», мозаїки, великі пазли). Деталі конструктора. Види з'єднання деталей конструктора. Правила роботи з різними видами конструкторів. <u>Трудові операції:</u> Дидактичні ігри. Складання мозаїки, пазлів, кубиків, деталей конструктора. Виконання конструкції за зразком.		Учень/учениця: • <i>вміє</i> за допомогою вчителя організовувати робоче місце для роботи з конструктором та проведення дидактичних ігор; • <i>має поняття</i> про види конструкторів та конструкторських наборів; • <i>*називає (показує)</i> основні деталі різних конструкторів за запитаннями вчителя; • <i>дотримується</i> послідовності роботи за допомогою вчителя; • <i>виконує</i> побудову з елементарних деталей конструктора за словесною інструкцією вчителя з показом прийомів складання за зразком; • <i>*дотримується</i> послідовності роботи за допомогою вчителя.
Орієнтовні об'єкти праці: <i>різні види мозаїчних малюнків. Об'єкти з будівельного матеріалу.</i>		
Змістова лінія «Основи побуту»		
Організація робочого місця. Упорядкування особистих речей (шкільного приладдя). Складання шкільного приладдя та приготування до уроку трудового навчання. Прибирання робочого місця після уроку. Ознайомлення з санітарно-гігієнічними нормами (миття рук після виконання виробу, витирання рушником).		Учень/учениця: • <i>*виконує</i> найпростіші дії щодо самостійності у побуті (упорядкування особистих речей); • <i>спільно з дорослими організовує</i> та <i>прибирає</i> робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань. Організація особистого побуту.
Життєва компетентність		
Учень/учениця: - має елементарні уявлення про організацію робочого місця;		

- має елементарні уявлення про застосування ручних технік обробки матеріалів (паперу, глини, пластиліну, солоного тіста, природного матеріалу, ниток);
- здійснює із допомогою та контролем вчителя елементарні технологічні операції у процесі власної предметно-практичної діяльності;
- використовує під контролем вчителя техніко-технологічні навички у спільному процесі виготовлення виробів з різних матеріалів;
- сприймає звернене мовлення;
- розуміє інструкції у процесі предметно-практичної діяльності;
- має елементарні уявлення про важливість самообслуговування (дотримання санітарно-гігієнічних правил та норм).

2 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Світ технологій»	
Робота з глиною, пластиліном, солоним тістом <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Застосування глини – виготовлення посуду (чайний, столовий, декоративний – кашпо), горщиків, іграшок. Засоби праці для роботи з глиною: різак, стека, лінійка. Стилізовані фігурки тварин, їх пропорції. Поняття про деталі, частини. Ціле і частини. Макет. Просторове розташування деталей на макеті (зліва, справа, посередині, перед, за, біля). Правила безпечної праці та санітарно-гігієнічні вимоги. Організація робочого місця. <u>Трудові операції</u> Ліплення посуду способом вдавлювання і розплющування стінок виробу пальцями. Обробка виробу стекою. Оздоблення виробу кольоровим пластиліном. Аналіз стилізованої скульптурної фігурки за окремими частинами.	Учень / учениця: - має уявлення про використання глини для посуду різного призначення, горщиків, іграшок; - розрізняє посуд за призначенням (за малюнками); - розпізнає тварин на стилізованих фігурках, визначає деталі, частини; - має уявлення про просторове розташування деталей (зліва, справа, посередині, перед, біля); - *має елементарні уявлення про властивості глини та пластиліну, засоби праці – називає (показує) їх; - *дотримується правил безпечної праці; - працює стекою, з'єднує деталі примазуванням; - *виконує трудові операції вдавлювання, розплющування пальцями з допомогою; - оздоблює виріб з допомогою; - *виконує операції з'єднання окремих деталей способом примазування під контролем вчителя; - визначає просторове розташування предметів на макеті, закріплює їх на підставці.

З'єднання виліплених деталей в одне ціле способом примазування. Визначення просторового розташування предметів на макеті. Закріплення деталей макета на підставці. Визначення змісту макета.	
Орієнтовні об'єкти виготовлення. <i>Предмети циліндричної форми: кухоль, стакан для олівців. Предмети конічної форми: відерце, горщик для квітів. Чайний посуд: чашка і блюдце, десертні тарілки, чайник для заварювання. Стилзовані фігурки птахів і тварин. Композиція «Колобок і лисиця», «Лисиця і журавель» та ін.</i>	
Робота з природними матеріалами <u>Техніко-технологічні відомості.</u> Властивості засушених природних матеріалів: листя, квітів, трави, моху, пір'я, соломки, насіння. Прикріплювання природного матеріалу наклеюванням. Правила складання макета (визначення місця розташування кожного об'єкта, визначення способу закріплення). Організація робочого місця. Правила безпечної праці. <u>Трудові операції</u> З'єднання деталей клеєм, паличками, пластиліном, нитками. Наклеювання природного матеріалу. Закріплення окремих деталей та фігур (пташок, тварин) на підставці.	Учень/учениця: - називає властивості природного матеріалу за запитаннями (назва, колір, форма та ін.); - *розрізняє засоби праці та матеріали для з'єднання деталей з допомогою; - *дотримується правил безпечної праці під контролем вчителя; - розташовує кожний об'єкт на макеті, закріплює на підставці з допомогою та зразком; - дотримується правил організації робочого місця; - з'єднує деталі клеєм, паличками, нитками за вказівкою та допомогою вчителя; - *наклеює природний матеріал на основу з допомогою; - закріплює окремі деталі та фігури пташок, тварин на підставці.
Орієнтовні об'єкти виготовлення. <i>Фігурки тварин: пташка із жолудів, пір'я та паличок, заєць із жолудів, паличок, крилаток ясеня; рибка, черепашка з персикової кісточки. Порося, каченя з кукурудзяного качана, ялинкової шишки, паличок та гарбузового насіння. Декоративні візерунки з насіння, сюжетні композиції до казок, оповідань. Макети до знайомих дітям казок «Лисичка і журавель», «Колобок» та ін.</i>	
Робота з папером <u>Техніко-технологічні відомості</u> Призначення і застосування картону. Властивості картону та паперу.	Учень / учениця: - називає властивості картону та паперу, знає засоби праці (називає їх за показом учителя); - має уявлення про папір, технології оригамі;

Засоби роботи з картоном і папером: ножиці, шаблон, олівець, пензлик. Правила різання ножицями по прямих лініях і колу. Виготовлення оригамі, виробів із смужок паперу, виробів за шаблоном. <u>Трудові операції</u> Розмічання паперу і картону за шаблоном. Різання ножицями по лінії розмітки. Наклеювання деталей на основу. Склеювання зігнутих під прямим кутом частин виробу. Оригамі. Складання і вирізування з паперу різних фігур, форм тощо.	- <i>*розрізняє предмети, матеріали та їх призначення за запитаннями вчителя;</i> - <i>розмічає разом з вчителем картон за шаблоном та різє ножицями по лініях розмітки, змазує клеєм картон по всій поверхні;</i> - <i>виконує трудові операції технікою оригамі з допомогою вчителя;</i> - <i>*намагається різати ножицями по лінії розмітки, склеювати частини виробу під контролем вчителя</i>
Орієнтовні об'єкти виготовлення. Лічильний матеріал у формі смужок, квадратів, кружечків, трикутників, овалів. Закладки. Ліхтарики. Виготовлення елементарних паперових виробів технікою оригамі. Виготовлення виробів із смужок паперу: ялинки, квітки, новорічної кульки, тощо. Виготовлення виробів за шаблоном: ліхтарик, ромашка, півник, котик та ін.	
Робота з текстильними матеріалами (нитками) <u>Техніко-технологічні відомості</u> Тасьма, шпагат, нитки (повторення). Гудзики, їх види, отвори на них. Тканина у житті людини. Призначення тканин – для одягу, білизни, оббивки меблів, вишивання та ін. <u>Трудові операції</u> Намотування ниток на картон, зв'язування ниток. Відбір гудзиків.	Учень / учениця: - <i>називає властивості ниток, їх призначення, має уявлення про гудзики (призначення, отвори);</i> - <i>*має елементарне уявлення про призначення тканини;</i> - <i>розрізняє (вибирає) нитки, гудзики за розміром, кольором.</i> - <i>намотує нитки на картон,</i> - <i>зв'язує нитки (за показом учителя, за зразком та допомогою);</i> - <i>вибирає гудзики за розміром, кольором.</i>
Орієнтовні об'єкти виготовлення. Виготовлення плетених з ниток виробів. Закладки з картону, на яких наклеєні деталі з тканини.	

Сільськогосподарські роботи. <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Кімнатні рослини. Догляд за кімнатними рослинами. Висаджування рослин у ґрунт. Посівний матеріал. Вимоги до посівного матеріалу. Насіння, його пророщування. Посів. Догляд за посівом. Трудові операції. Посів, догляд за посівом. Поливання квітів. Висаджування рослин. Догляд за рослинами.	Учень: - *має уявлення про догляд за кімнатними рослинами; - має уявлення про підготовку насіння до пророщування; - *добирає посівний матеріал; висіває, висаджує рослини з допомогою; - здійснює догляд за посівом, рослинами з допомогою вчителя.
Об'єкти праці Кімнатні рослини. Насіння. Горщики з розсадою. Висадження рослин на грядку.	
Змістова лінія «Світ ремесел та декоративно-ужиткове мистецтва»	
Світ професій. Ознайомлення з традиційними та сучасними ремеслами. Ознайомлення з виробами, виготовленими народними майстрами (відео-фрагменти, мультимедійні презентації, наочні вироби, спостереження під час екскурсії до музеїв з декоративно-ужиткового мистецтва). Створення та оздоблення виробу, застосовуючи технології традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.	Учень / учениця: • має уявлення про вироби, виготовлені виготовленими народними майстрами • має уявлення про важливість відродження та збереження традиційних ремесел; • виготовляє та оздоблює виріб із допомогою дорослих, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел (використання різних технік для виготовлення та оздоблення виробів; *виготовляє виріб спільно з дорослим, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел (використання різних технік для виготовлення та оздоблення виробів.
Орієнтовні об'єкти праці: вироби з ниток, тканини, природних матеріалів, комбіновані вироби тощо.	
Змістова лінія «Основи конструювання»	
<u>Техніко-технологічні відомості:</u> Правила організації робочого місця при роботі з конструктором. Види конструкторів (набір будівельних кубиків, великий	Учень/учениця: - *розрізняє види конструкторів; - *має уявлення про деталі різних конструкторів; - має елементарні уявлення про сполучення деталей;

конструктор типу „Лего”, мозаїки, великі пазли). Деталі конструктора. Види з'єднання деталей конструктора. Правила роботи з різними видами конструктору. <u>Трудові операції:</u> Складання мозаїки, пазлів, кубиків, конструктору. Складання виробу за зразком.	- <i>володіє</i> елементарними прийомами з'єднання деталей конструктора; - <i>відбирає</i> для виробу потрібні деталі з допомогою; - <i>*складає</i> виріб разом з учителем.
Орієнтовні об'єкти праці: Різні іграшкові будівлі з дерев'яного конструктора. Різні види мозаїчних малюнків.	
Змістова лінія «Основи побуту»	
Організація робочого місця. Упорядкування особистих речей (шкільного приладдя). Сервірування столу. Культура поведінки за столом.	Учень/учениця: • <i>*виконує</i> найпростіші дії щодо самостійності у побуті (упорядкування особистих речей). • спільно з дорослими <i>організовує</i> та <i>прибирає</i> робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань. • з допомогою вчителя <i>сервірує</i> стіл (<i>*за</i> покроковою інструкцією спільно з педагогом).
Життєва компетентність Учень/учениця: - має уявлення про організацію робочого місця; - має елементарні уявлення про застосування ручних технік обробки матеріалів (паперу, глини, пластиліну, солоного тіста, природного матеріалу, ниток); - здійснює із допомогою та контролем вчителя елементарні технологічні операції у процесі власної предметно-практичної діяльності; - використовує під контролем вчителя техніко-технологічні навички у спільному процесі виготовлення виробів з різних матеріалів; - сприймає звернене мовлення; - розуміє інструкції у процесі предметно-практичної діяльності; - має елементарні уявлення про важливість самообслуговування (дотримання санітарно-гігієнічних правил та норм).	

МИСТЕЦЬКА ГАЛУЗЬ

Мистецтво

Пояснювальна записка

Метою навчання мистецтва є художньо-естетичний розвиток школярів, формування в них емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва у процесі

сприймання, розуміння та відтворення художніх образів, плекання пошани до культурних цінностей, формування основ загальнокультурної компетентності.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями мистецької освітньої галузі (мистецтво) у початковій школі для дітей з інтелектуальними порушеннями є:

- Формування початкових знань про мистецтво, його образну мову та основні засоби виразності, особливості взаємозв'язку музичного та візуального мистецтва з синтетичними мистецтвами (хореографія, театр, кіно, цирк, мультиплікація), ознайомлення з роллю мистецтва у житті людей.

- Розвиток художньо-естетичного сприймання, уміння аналізу художньої мови різних видів мистецтва та оцінювання мистецьких творів.

- Формування адекватного емоційно-естетичного ставлення до предметів і явищ навколишнього світу й творів мистецтва, уміння зв'язно висловлювати особистісні враження, формування активного інтересу та потреби до різних видів художньо-творчої діяльності.

- Опанування елементарними практичними вміннями та навичками, набуття початкового досвіду зі створення художніх образів у процесі власної художньо-творчої діяльності.

- Корекція порушень пізнавальної діяльності, моторно-рухової сфери, розвиток сенсорних здібностей.

- Виховання основних моральних якостей особистості, морального ставлення до оточуючого світу, елементарних світоглядних уявлень і ціннісних орієнтацій, пошани до української культури.

Реалізація зазначеної мети та сформульованих завдань здійснюється на основі досягнення особистісно і компетентісно зорієнтованої освітньої (засвоєння елементарних художньо-естетичних знань та оволодіння практичними вміннями і навичками) та корекційно-розвивальної (розвиток і корекція інтелектуальної, емоційно-чуттєвої, сенсорної сфери особистості дитини) цілей та забезпечується відповідними змістовими лініями: **«Художньо-творча діяльність»**, **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»**, **«Комунікація через мистецтво»**, які розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** спрямовує на розвиток художньо-практичних здібностей учнів з порушеннями інтелектуального розвитку через прикладне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження, набуття початкового досвіду посиленого створення художніх образів у процесі власної елементарної творчості. Ця змістова лінія реалізується через формування умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що відображають сигнали художньо-естетичної інформації. Її реалізація передбачає формування у дитини з порушеннями інтелектуального розвитку художньо-естетичного ставлення до мистецтва та дійсності; розвиток вміння цілеспрямовано й цілісно сприймати, відчувати, розуміти й адекватно оцінювати прекрасне в різноманітних його виявах, як-то:

мистецтві, природі, суспільних стосунках, вчинках людей; розвиток таких особистісних якостей, як почуття краси, гармонії, здатності емоційно адекватно відкликатися на різноманітні прояви естетичного в оточуючому світі, формування потреби у спогляданні та милуванні.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** спрямована на соціалізацію учнів з інтелектуальними порушеннями через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (власних творчих здібностей, нахилів, можливостей й досягнень), формування вміння вільно і правильно висловлювати власні думки і враження, спілкуватися з однолітками і дорослими у процесі сприймання та відтворення творів образотворчого мистецтва та об'єктів і явищ оточуючого світу шляхом створення умов для елементарно-пошукової діяльності, її цілеспрямованості і завершеності, прояву ініціативності, позитивних емоцій, елементів уяви та фантазії учнів. Змістова лінія передбачає розвиток в учнів комунікативних умінь через створення ситуацій успіху і радості творчості у процесі образотворчої діяльності, формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки розумінню мови образотворчого мистецтва, розвитку навичок його цілісного сприймання та адекватної емоційно-естетичної оцінки, культури почуттів.

Опанування мистецтва учнями з порушеннями інтелектуального розвитку ґрунтується на засадах компетентнісного, ціннісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів. В основу програми покладено такі принципи: від простого до складного, від дійсності через мистецтво до життя, єдність пізнавально-репродуктивної та елементів творчої діяльності, розвиток здібностей емоційно-естетичного сприймання художнього образу в мистецтві та житті і посиленого відтворення його у самостійних роботах з урахуванням вікових та психофізичних особливостей розвитку і практичного досвіду учнів.

Зміст інтегрованого курсу побудовано за моделлю поліцентричної інтеграції мистецьких знань, що передбачає інтегрування домінантних змістових ліній – музичної та образотворчої, які органічно поєднуються в єдиний тематичний цикл на основі естетико-світоглядної орієнтації. Спільними для цих видів мистецтва є відображення в художніх образах закономірностей людського буття, що зумовлює єдину тематичну структуру програми «Мистецтво», логіку об'єднання навчального матеріалу в цілісні тематичні блоки. Особливості спільних тем, споріднених художньо-мовних аспектів змісту мистецької галузі зумовлюють процес застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій.

Рівень художньо-естетичного розвитку учнів із порушеннями інтелектуального розвитку залежить від ефективності корекційної спрямованості освітнього процесу, що передбачає використання таких засобів навчання, які сприяють удосконаленню вищих психічних функцій, виробленню їх усвідомленості та довільності. Художньо-естетичний розвиток включає відпрацювання й корекцію довільної уваги, образної та логічної пам'яті, інтелектуальної та емоційно-чуттєвої сфери особистості в їх системній єдності, розвиток цілісності, осмисленості й узагальненості сприймання, мовленнєвих

навичок, формування елементів творчої уяви та свідомого емоційно-особистісного ставлення до прекрасного, вироблення вмінь адекватно мотивувати оцінку результатів практично-творчої діяльності істотними ознаками тощо. Шляхом систематичного і цілеспрямованого розвитку аналізувати художню мову різних видів мистецтва, адекватно оцінювати зміст і виражальні засоби мистецьких творів, знаходити суттєві ознаки, встановлювати логічні зв'язки, визначати послідовність роботи у процесі практичної діяльності, здійснювати контроль за своєю роботою, відповідно оцінювати її результати поступово відбувається розвиток і корекція інтелектуальних, емоційно-чуттєвих, ціннісних компонентів естетичної свідомості та елементів художньо-творчої діяльності, адже лише планомірне організоване залучення школярів до різноманітної художньо-естетичної діяльності з урахуванням індивідуально-диференційованого підходу здатне оптимально розвинути в них естетичне сприймання, естетичний смак, естетичні почуття й потреби.

Планування інтегрованих уроків мистецтва має відповідати основним дидактичним вимогам із врахуванням художньо-естетичної специфіки предмета та психофізичних порушень учнів. Заняття з мистецтва передбачають активізацію пізнавальної діяльності, розвиток емоційно-чуттєвої та моторно-рухової сфери школярів, створення на уроці особливої атмосфери творчості і радості, що зобов'язує вчителя обирати найбільш оптимальні шляхи подання навчального матеріалу та творчого структурування уроку. На уроці доцільно використовувати роботу в малих групах, командну та індивідуальну практично-творчу роботу учнів, адже відчуття спільноти сприяє розвитку соціальних навичок, поєднуючи соціальний, емоційний та когнітивний розвиток кожного учня, формуванню загальнолюдських цінностей: милосердя, чуйності, доброзичливості, вихованню поваги до ближнього і бажання бути кращим.

Складаючи календарний план на рік, учитель має творчо підходити до розподілу тем, зважаючи на поступове ускладнення завдань, місцеві кліматичні умови, традиційні для певної місцевості види народного мистецтва. Вчителю надається можливість самостійно обирати варіанти завдань, замінювати їх за своїм бажанням, але з урахуванням навчально-виховних та корекційно-розвиткових завдань, зазначених у програмі.

Результати навчання й орієнтовний зміст навчання

1 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Художньо-творча діяльність»	
Спів. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики. Інсценізація пісень, створення театралізованих образів. Гра на музичних інструментах (трикутник, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо): створення	Учень/учениця: • <i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор); • <i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання); • <i>створює</i> елементарний ритмічний супровід до пісні;

елементарного ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо.

Використання музичної діяльності для поліпшення психоемоційного стану.

Використання різних ліній, плям, форм, кольорів і їх відтінків для створення візуальних образів.

Організація робочого місця.

Створення зображень графічними матеріалами, фарбами.

Елементарне компонування елементів композиції (площинної, об'ємної).

Вирізування, конструювання з паперу.

Робота з природними матеріалами.

Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).

Ліплення з пластичних матеріалів.

Дотримання охайності та правил техніки безпеки.

Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів.

Використання образотворчої діяльності для поліпшення психоемоційного стану.

Інсценізація (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування.

Відтворення елементарних танцювальних елементів.

Інсценізація засобами пантоміми (міміка, жести).

- *відтворює* (намагається відтворювати) прості ритмічні послідовності;

- *добирає* (за допомогою вчителя) інструмент (трикутник, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу;

- *намагається грати* з допомогою елементарні композиції (трикутник, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо);

- *імпровізує* голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах;

- *відтворює* прості форми предметів і об'єктів довкілля фарбами (акварель, гуаш), графічними та пластичними матеріалами;

- *розміщує* пропорційно зображення, використовуючи всю площину аркуша;

- *компонує* (з допомогою учителя) зображення у форматі (вертикальний, горизонтальний);

- *створює* елементарний стрічковий візерунок, прості декоративні розписи;

- *використовує* у роботі основні, похідні, теплі й холодні кольори;

- *змішує та розбавляє* водою фарби для отримання різних відтінків кольорів;

- *користується фарбами* (акварель, гуаш), олівцями (кольоровими, восковими), пластиліном, фломастерами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо;

- *спостерігає* різноманітність і красу природних форм, рослин,

	птахів, тварин у навколишньому середовищі; • досліджує (за допомогою вчителя) і виявляє цікаве, незвичайне у довкіллі; • має уявлення про геометричної подібності природних та штучних об'єктів; • працює (вирізує, конструює) з папером, з природним матеріалом; • дотримується правил техніки безпеки; • прикрашає (за допомогою дорослого) середовище, в якому живе і навчається; • виконує нескладні ролі, етюди-наслідування; • вправляється над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жести, перевтілюючись у різних персонажів; • має уявлення про правила поведінки в театрі; • рухається в ритмі і темпі музики, • узгоджує свої рухи з музичним супроводом (співом); • орієнтується у просторі; • використовує засоби пантоміми (міміка, жести) під керівництвом педагога; • виконує твори мистецтва (співає, малює, танцює), які подобаються в межах своїх можливостей; називає свої уподобання у мистецтві.
Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»	
Сприймання творів різних видів мистецтва. Добір із запропонованих слів-характеристик (малюнків, піктограм), що співзвучні (відповідають) особистим емоціям та враженням.	Учень/учениця з допомогою вчителя: • сприймає твір мистецтва, добирає із запропонованих слів (малюнків, піктограм) співзвучні (відповідні) особистим емоціям;

Визначення засобів виразності твору мистецтва. Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням. Знайомство з деякими видами театру та кіномистецтва.	• <i>добирає (*у межах можливостей та з допомогою) із запропонованих слів (малюнків, піктограм) співзвучні (відповідні) особистим емоціям;</i> • <i>визначає темп (повільно, швидко); динаміку (гучно, тихо) з допомогою;</i> • <i>визначає колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та учнівських робіт;</i> • <i>порівнює музичні та візуальні образи з допомогою педагога;</i> • <i>помічає красу в довкіллі; має уявлення про види театру (ляльковий, музичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм).</i>
Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»	
Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій тощо). Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо). Ознайомлення і упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.	Учень/учениця: • <i>презентує результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо);</i> • <i>*(у межах можливостей та з допомогою) бере участь у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо);</i> • <i>дотримується правил творчої співпраці.</i>

2 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Художньо-творча діяльність»	
Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців.	Учень/учениця: • <i>відтворює характер пісні (*за допомогою вчителя);</i> • <i>дотримується правил співу та поведінки в музичному класі (*за нагадуванням вчителя);</i>

Пластичне інтонування характеру музики, виконання ритмічно-танцювальних рухів, дитяча гра. Музикування на дитячих музичних інструментах. Основи створення елементарного реалістичного малюнка різноманітними заобами і техніками. Спостереження зображуваного об'єкта, визначення його форми, будови, кольору і розмірів окремих деталей і їх взаємного розташування. Орієнтування на площині аркуша паперу та у готовій геометричній формі (смузі, квадраті, колі). Дослідження довкілля для створення художніх образів. Інсценізація пісень, створення театралізованих образів (виконання нескладних ролей). Фантазії засобами танцю і пантоміми (міміка, жести). Використання художньо-творчої діяльності для поліпшення психоемоційного стану.	• <i>створює</i> простий ритмічний супровід плесканням, вистукуванням, тупотінням тощо (*за допомогою вчителя); • <i>узгоджує</i> ритмічний супровід із словами тексту пісні або ритмом танцю, власні ритмічні дії з діями колективу (*за допомогою вчителя); • <i>виконує</i> елементарні ритмічно-танцювальні рухи (*за допомогою вчителя); • <i>намагається</i> дотримуватися правил елементарного музикування (*за нагадуванням вчителя); • <i>відтворює</i> у малюнку будову предмета, форму, пропорції й забарвлення його частин графічними матеріалами та фарбами (*у межах можливостей за допомогою); • <i>вибирає</i> положення аркуша паперу залежно від форми і розмірів зображуваних об'єктів; • <i>складає та розташовує</i> на площині (у просторі) окремі елементи зображень (форм) у просту композицію, зокрема декоративну (*намагається за допомогою вчителя); • <i>підбирає</i> кольори залежно від змісту зображення (*за допомогою вчителя); • <i>додержується</i> контурів окремих елементів у процесі розфарбування; • <i>визначає</i> етапи виконання художньо-творчих завдань (*за нагадуванням вчителя); • <i>контролює</i> власні практичні дії (*у межах можливостей); • <i>розуміє</i> правила поведінки в закладах культури та мистецтва; • <i>називає</i> свої уподобання у мистецтві; • <i>прикрашає</i> (за допомогою дорослого) середовище, в якому живе і навчається.
Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»	

Знайомство з деякими видами і жанрами мистецтва, їх аналіз та інтерпретація. Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що співзвучні особистим емоціям та враженням. Визначення засобів виразності твору мистецтва. Аналіз образів довкілля та порівняння з їх художнім трактуванням. Знайомство з деякими видами театру, кіномистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення.	Учень/учениця: • емоційно <i>позитивно відгукується</i> на прояви прекрасного в навколишній дійсності – предметному світі, творах музичного та візуального мистецтва; • <i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> власні враження, добирає із запропонованих слів співзвучні особистим емоціям; • <i>розпізнає та називає</i> (*за допомогою вчителя) у творах образотворчого мистецтва (або репродукціях) зображення знайомих предметів, об'єктів, явищ, тварин, рослин, під керівництвом учителя <i>порівнює</i> їх за формою, забарвленням, розміром, <i>називає</i> персонажів (діючих осіб) ілюстрацій до художніх творів, <i>порівнює</i> їх; • <i>визначає</i> у творах музичного мистецтва темп (повільно, помірно, швидко); динаміку (гучно, тихо), <i>характеризує</i> мелодію (*за допомогою вчителя); • <i>розпізнає</i> деякі види театру (ляльковий, музичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм); • <i>помічає</i> красу в довкіллі; • <i>отримує задоволення</i> від спілкування з мистецькими творами.
Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»	
Презентація та характеристика власних творчих досягнень. Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо). Ознайомлення і впровадження елементарних правил художньо-естетичної співпраці, взаємодії, комунікації.	Учень/учениця: • <i>презентує</i> результати власної художньо-творчої діяльності тощо (*намагається за допомогою вчителя); • <i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах, в обговореннях власних вражень від творів мистецтва тощо (*частково бере участь); • <i>вербально описує</i> свій художньо-творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося чи не вдалося у його виконанні (*за нагадуванням вчителя);

	• <i>дотримується</i> правил взаємодії у художньо-творчій співпраці (*у межах можливостей).
Життєва компетентність Учень/учениця: - емоційно <i>позитивно відгукується</i> на прояви прекрасного в навколишній дійсності – предметному світі, творах музичного та візуального мистецтва; - <i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> власні враження, <i>добирає</i> із запропонованих слів співзвучні особистим емоціям; - <i>намагається</i> розпізнавати зміст та основні виразні засоби музичних і візуальних творів (*за допомогою вчителя); - <i>розрізняє</i> на слух характер яскраво виражених пісенних, танцювальних, маршових творів (*за допомогою вчителя); - <i>намагається</i> правильно відтворити ритм найпростіших вправ, дитячих пісень тощо (*відповідно до інструкції вчителя); - <i>використовує</i> найпростіші навички гри в ансамблі (*за допомогою вчителя); - <i>дотримується</i> правил елементарного музикування (*за нагадуванням вчителя); - <i>узгоджує</i> ритмічний супровід із словами тексту пісні або ритмом танцю (*за допомогою вчителя); - <i>узгоджує</i> власні ритмічні дії з діями колективу (*за допомогою вчителя). - <i>розрізняє</i> та <i>називає</i> форми квадратних, прямокутних, округлих та трикутних предметів, види і типи ліній, кольори (*за допомогою вчителя); - у певній послідовності <i>аналізує</i> основні особливості наочно сприйнятого матеріалу (*за запитаннями вчителя); - <i>визначає</i> суттєві ознаки предмета шляхом розчленування відносно складної форми; - <i>орієнтується</i> на площині аркуша паперу, у готовій геометричній формі (смузі, квадраті, колі) відповідно до інструкції вчителя: посередині, зверху, знизу, праворуч, ліворуч, проміж; - <i>користується</i> орієнтирами, що подав учитель, або опорними точками і у відповідності з ними розташовує зображення на аркуші паперу; - на елементарному рівні від руки <i>відображає</i> в малюнках основну форму предметів та об'єктів, їх просторові відношення та забарвлення (*разом з учителем); - експериментує з художніми матеріалами, інструментами, образотворчими техніками (пуантилізм, малювання ватними палочками, плямографія, колаж, малювання пензлем, олівцем, сіллю та ін.) у ході створення виразних образів; - <i>дотримується</i> послідовності виконання художньо-творчих завдань (*під керівництвом учителя); - <i>викладає</i> основний зміст створеного образу у словесній формі (*намагається за допомогою вчителя);	

- емоційно позитивно *відгукується* на прояви прекрасного в навколишній дійсності – предметному світі, творах музичного, візуального, театрального та кіномистецтва.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Пояснювальна записка

Метою вивчення образотворчого мистецтва є художньо-естетичний розвиток школярів, формування в них емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва у процесі сприймання, розуміння та відтворення художніх образів, формування основ загальнокультурної компетентності.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** мистецької освітньої галузі (образотворче мистецтво) для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку є:

- Формування початкових знань про образотворче мистецтво, його основні засоби художньої виразності, ознайомлення з творами візуального мистецтва.
- Засвоєння основ образотворчого мистецтва й оволодіння елементами художньо-образотворчої грамоти у процесі художньо-практичної діяльності на уроках декоративного малювання, малювання з натури та тематичного малювання.
- Розвиток адекватного емоційно-естетичного ставлення до предметів і явищ навколишнього світу й творів образотворчого мистецтва, уміння висловлювати особистісне враження, формування інтересу та потреби до художньо-творчої діяльності.
- Корекція порушень пізнавальної діяльності, моторно-рухової сфери, розвиток мовлення та сенсорних здібностей.
- Виховання позитивних рис особистості.

Реалізація зазначеної мети та сформульованих завдань здійснюється на основі досягнення освітньої (засвоєння елементарних художньо-естетичних знань та оволодіння графічно-практичними вміннями і навичками) та корекційно-розвивальної (інтелектуальний, емоційно-чуттєвий, сенсорний розвиток) цілей та забезпечується відповідними **змістовими лініями**: «Художньо-творча діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво», які окреслюють контент досягнення загальних цілей освітньої галузі та розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія «Художньо-творча діяльність» спрямована на розвиток художньо-практичних здібностей учнів з порушеннями розумового розвитку через прикладне освоєння основ художньої мови різних видів і жанрів образотворчого мистецтва та способів художньо-творчого самовираження, набуття початкового досвіду посиленого створення художніх образів у процесі власної елементарної творчості. Ця змістова лінія реалізується через формування умінь застосовувати різні художні матеріали і техніки у процесі створення художніх образів та естетичного перетворення довкілля.

Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва» спрямована

на пізнання цінностей, що відображають сигнали художньо-естетичної інформації. Її реалізація передбачає формування у дитини з порушеннями інтелектуального розвитку художньо-естетичного ставлення до мистецтва та дійсності; розвиток вміння цілеспрямовано й цілісно сприймати, відчувати, розуміти й адекватно оцінювати прекрасне в різноманітних його виявах, як-то: мистецтві, природі, суспільних стосунках, вчинках людей; розвиток таких особистісних якостей, як почуття краси, гармонії, здатності емоційно адекватно відкликатися на різноманітні прояви естетичного в оточуючому світі, формування потреби у спогляданні та милуванні.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** спрямована на соціалізацію учнів із порушеннями інтелектуального розвитку через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (власних художньо-образотворчих здібностей, нахилів, можливостей й досягнень формування вміння вільно і правильно висловлювати власні думки і враження, спілкуватися з однолітками і дорослими у процесі сприймання та відтворення творів образотворчого мистецтва та об'єктів і явищ оточуючого світу шляхом створення умов для елементарно-пошукової діяльності, її цілеспрямованості і завершеності, прояву ініціативності, позитивних емоцій, елементів уяви та фантазії учнів. Змістова лінія передбачає розвиток в учнів комунікативних умінь через створення ситуацій успіху і радості творчості у процесі образотворчої діяльності, формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки розумінню мови образотворчого мистецтва, розвитку навичок його цілісного сприймання та адекватної емоційно-естетичної оцінки, культури почуттів.

В основу програми покладено такі принципи: від простого до складного (від елементарної вправи до тематичної композиції); від дійсності через мистецтво до життя; єдність пізнавально-репродуктивної та творчої діяльності; систематичний розвиток здібностей емоційного сприймання художнього образу в мистецтві та житті і посиленого відтворення його у самостійних роботах з урахуванням вікових та психофізичних особливостей розвитку і практичного досвіду учнів.

Рівень художньо-естетичного розвитку учнів залежить від ефективності корекційної спрямованості освітнього процесу, що передбачає використання таких засобів навчання, які сприяють удосконаленню вищих психічних функцій, виробленню їх усвідомленості та довільності. Художньо-естетичний розвиток включає відпрацювання й корекцію довільної уваги, образної та логічної пам'яті, інтелектуальної та емоційно-чуттєвої сфери особистості в їх системній єдності, розвиток цілісності, осмисленості й узагальненості сприймання, вдосконалення мовленнєвих навичок, формування елементів творчої уяви та свідомого емоційно-особистісного ставлення до прекрасного, вироблення вмінь адекватно мотивувати оцінку результатів практично-творчої діяльності істотними ознаками тощо. Шляхом систематичного розвитку вмінь розпізнавати і визначати форму, будову, розміри та пропорції окремих частин, забарвлення, просторове розташування предметів у навколишній дійсності й в творах мистецтва, аналізувати, порівнювати предмети і явища, знаходити суттєві ознаки, встановлювати логічні зв'язки, визначати послідовність роботи у процесі

практичної діяльності, здійснювати контроль за своєю роботою, адекватно оцінювати її результати поступово відбувається розвиток і корекція інтелектуальних, емоційно-чуттєвих, ціннісних компонентів естетичної свідомості та елементів художньо-творчої діяльності, адже лише цілеспрямовано організоване залучення школярів до різноманітної художньо-естетичної діяльності здатне оптимально розвинути в них естетичне сприймання, естетичний смак, естетичні почуття й потреби.

Планування уроків образотворчого мистецтва має відповідати основним дидактичним вимогам із врахуванням художньо-естетичної специфіки предмета та психофізичних недоліків учнів. Уроки з образотворчого мистецтва передбачають активізацію пізнавальної активності, розвиток емоційної сфери школярів та створення на уроці особливої атмосфери творчості, що зобов'язує вчителя обирати найбільш оптимальні шляхи подання навчального матеріалу та творчого структурування уроку мистецтва.

На уроці доцільно використовувати роботу в малих групах, командну та індивідуальну практично-творчу роботу учнів, адже відчуття спільноти сприяє розвитку соціальних навичок, поєднуючи соціальний, емоційний та когнітивний розвиток кожного учня, формуванню загальнолюдських цінностей: милосердя, чуйності, доброзичливості, вихованню поваги до ближнього і бажання бути кращим. Плануючи урок образотворчого мистецтва, вчитель повинен передбачати єдність таких компонентів: освітні та корекційно-розвиткові завдання; тема або об'єкт роботи; вид роботи (декоративне малювання, малювання з натури, тематичне малювання, бесіди з образотворчого мистецтва); матеріально-технічні та інформаційно-комунікативні засоби; основні поняття, які учні повинні засвоїти на певному уроці.

Серед методів навчання мають домінувати практичні вправи, пізнавальні ігри, створення ситуацій зацікавленості, метод синектики та інші, а діапазон навчальної взаємодії школярів має розширюватися поступово: у 1-2 класах – це переважно індивідуальна робота. У класі у навчальному осередку художньо-творчої діяльності необхідно розмістити стенд для змінної виставки учнівських робіт.

Із метою закріплення учнями здобутих у процесі образотворчої діяльності знань, умінь і навичок у позаурочний час можуть організовуватися різноманітні виховні заходи. У випадках, коли програмовий матеріал різних навчальних предметів дозволяє інтегрувати його в межах одного навчального дня, можуть організовуватися так звані «тематичні дні», коли всі уроки за розкладом спрямовують на реалізацію єдиної виховної мети, що знаходить логічне продовження у виховному заході.

Складаючи календарний план на рік, учитель має творчо підходити до розподілу тем, зважаючи на поступове ускладнення завдань, місцеві кліматичні умови, традиційні для певної місцевості види декоративно-прикладного мистецтва. Учителю надається можливість самостійно обирати варіанти завдань, замінювати їх за своїм бажанням, але з урахуванням освітніх та корекційно-розвиткових цілей, зазначених у програмі.

Уроки образотворчого мистецтва бажано проводити у спеціальних

кабінетах (кабінетах образотворчого мистецтва або естетичного виховання), обладнаних необхідними навчальними посібниками, наочними засобами, технічною апаратурою.

Система оцінювання навчальних досягнень школярів ґрунтується винятково на позитивному ставленні до кожного учня, незалежно від його природних здібностей до образотворчої діяльності. Оцінюється не рівень недоліків, а рівень досягнень учня у порівнянні з його попередніми досягненнями.

**Результати навчання й орієнтовний зміст навчання
1 клас**

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Художньо-творча діяльність»	
Використання різних ліній, плям, форм, кольорів для створення візуальних образів. Організація робочого місця. Створення зображень графічними матеріалами, фарбами. Елементарне компонування елементів площинної композиції. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (візерунок, орнамент). Дотримання охайності та правил техніки безпеки. Дослідження довкілля, аналіз об'єктів для створення художніх образів. Використання образотворчої діяльності для поліпшення психоемоційного стану.	Учень/учениця: • <i>дотримується правил</i> користування основними художніми та матеріально-технічними засобами (м'яким олівцем, гумкою, гуашшю, фломастером та ін.); • <i>проводить</i> від руки лінії різного виду і типу, довільно регулює силу натискування, темп прямування (його уповільнення і прискорення), припинення прямування в потрібній точці (*намагається за допомогою вчителя); • <i>дотримується</i> напрямку штрихів під час фарбування малюнку (поверх униз, зліва праворуч, навскіс), не залишає прогалин, не виходить за межі контуру окремих елементів; • <i>відбирає</i> кольори залежно від змісту зображення (*намагається за допомогою вчителя); • <i>орієнтується</i> на площині аркуша паперу (*при необхідності – за допомогою вчителя); • <i>комponує</i> (за допомогою учителя) зображення у форматі (вертикальний, горизонтальний); • <i>зображує</i> предмети різноманітної (квадратної, прямокутної, круглої, трикутної) форми за допомогою ліній графічними матеріалами (*намагається за допомогою вчителя);

	• <i>визначає</i> (за допомогою вчителя) послідовність виконання художньо-образотворчих завдань; • <i>оцінює</i> (на елементарному рівні) свої роботи шляхом порівняння з натурою або зразком; • <i>дотримується</i> правил організації робочого місця; • <i>прикрашає</i> (за допомогою дорослого) середовище, в якому живе і навчається.
Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»	
Порівняння геометричних фігур і тіл, видів і типів ліній, предметів за формою, розміром, забарвленням. Аналіз форм, образів довкілля та порівняння з їх художнім (декоративним) трактуванням. Сприймання творів образотворчого мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик (малюнків, піктограм), що співзвучні (відповідають) особистим емоціям та враженням. Знайомство з деякими видами кіномистецтва. Використання творів образотворчого мистецтва для отримання задоволення.	Учень/учениця: • <i>розрізняє</i> основні геометричні фігури і тіла, види і типи ліній, предмети за формою, розміром, забарвленням (*робить спроби сприймати і розрізняти за допомогою вчителя); • <i>розпізнає</i> кольори: червоний, жовтий, зелений, синій, коричневий, жовтогарячий, фіолетовий, чорний, білий (*під контролем учителя); • <i>сприймає</i> твір мистецтва, добирає із запропонованих слів (малюнків, піктограм) співзвучні (відповідні) особистим емоціям; • <i>порівнює</i> візуальні образи за допомогою педагога (*повторює за вчителем); • <i>помічає</i> красу в довкіллі за допомогою вчителя (*емоційно, словесно, рухами); • <i>має</i> уявлення про види кінематографу (кінофільм, мультфільм) (*розуміє та реагує на мультфільм); • <i>називає</i> свої уподобання у мистецтві.
Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»	
Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій тощо).	Учень/учениця: • <i>презентує</i> (у межах можливостей) результати власної творчості, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо

Проведення шкільних мистецьких виставок. Ознайомлення і упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.	(*намагається за допомогою вчителя); • бере участь у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких виставках, в обговореннях власних вражень від творів образотворчого мистецтва, зокрема, змісту анімаційних фільмів тощо (*частково бере участь).
--	--

Життєва компетентність

Учень/учениця:

- розрізняє основні геометричні фігури і тіла (коло, овал, квадрат, прямокутник, трикутник, куля, куб), види і типи ліній (вертикальна, горизонтальна, пряма, похила, хвиляста, довга, коротка тощо), назви кольорів (червоний, жовтий, зелений, синій, коричневий, жовтогарячий, фіолетовий, чорний, білий), правила організації робочого місця (*робить спроби сприймати і розрізняти за допомогою вчителя);
- має уявлення про правила користування основними художніми та матеріально-технічними засобами (*має елементарні уявлення);
- аналізує основні особливості наочно сприйнятого матеріалу (форму, будову складових частин, їх взаємне розташування, просторові відношення, забарвлення) та послідовність роботи під час малювання;
- здатний проводити вільно, від руки прямі вертикальні, горизонтальні, похилі, замкнуті лінії графічними інструментами, пензлем, довільно регулюючи силу натискування, темп прямування (його уповільнення і прискорення), припинення прямування в потрібній точці;
- *користується трафаретами, шаблонами, опорними точками під час малювання;
- орієнтується на площині аркуша паперу, визначає зображення стосовно аркуша паперу (*разом з вчителем);
- дотримується під керівництвом вчителя певної послідовності під час малювання простих предметів і об'єктів, орнаментів з рослинних та геометричних форм тощо (*під контролем учителя);
- посилено відтворює в малюнках під керівництвом вчителя основну форму предметів та елементів декоративного оформлення, їх будову, розмір, взаємне розташування, забарвлення, розмір, просторові відношення;
- організує своє робоче місце та прибирає його після уроку (*намагається за допомогою вчителя);
- здатний оцінити на елементарному рівні свої роботи та роботи однолітків шляхом порівняння з натурою або зразком, попереднім задумом;
- емоційно адекватно відгукується на прояви прекрасного в оточуючій дійсності, предметному світі, творах образотворчого мистецтва (*за допомогою вчителя висловлює враження від побаченого);

- *проявляє* позитивне ставлення до художньо-творчої діяльності, акуратність, самостійність в роботі (*виявляє інтерес до образотворчої діяльності).

2 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Художньо-творча діяльність»	
Основи створення елементарного реалістичного малюнка. Спостереження зображуваного об'єкта, визначення його форми, будови, кольору і розмірів окремих деталей і їх взаємного розташування. Орієнтування на площині аркуша паперу та у готовій геометричній формі (смузі, квадраті, колі). Створення зображень різноманітними засобами і техніками. Дослідження довкілля для створення художніх образів. Використання образотворчої діяльності для поліпшення психоемоційного стану.	Учень/учениця: • <i>відтворює</i> у малюнку будову предмета, форму, пропорції й забарвлення його частин графічними матеріалами та фарбами (у межах можливостей, за допомогою); • <i>орієнтується</i> на площині аркуша паперу; • <i>вибирає</i> положення аркуша паперу залежно від форми і розмірів зображуваних об'єктів; • <i>складає</i> та <i>розташовує</i> на площині (у просторі) окремі елементи зображень (форм) у просту композицію, зокрема декоративну (*намагається за допомогою вчителя); • <i>підбирає</i> кольори залежно від змісту зображення (*за допомогою вчителя); • <i>додержується</i> контурів окремих елементів у процесі розфарбування; • <i>визначає</i> етапи виконання художньо-образотворчих завдань; • <i>контролює</i> власні практичні дії (у межах можливостей); • <i>дотримується</i> правил організації робочого місця й безпечного користування основними художніми матеріалами та інструментами (*під контролем учителя); • <i>прикрашає</i> (за допомогою дорослого) середовище, в якому живе і навчається.
Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»	

Порівняння геометричних фігур і тіл, видів і типів ліній, предметів за формою, розміром, забарвленням. Аналіз образів довкілля та порівняння з їх художнім трактуванням. Знайомство з деякими видами і жанрами образотворчого мистецтва, їх аналіз та інтерпретація. Сприймання творів образотворчого мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик (малюнків, піктограм), що співзвучні (відповідають) особистим емоціям та враженням. Використання творів образотворчого мистецтва для отримання задоволення.	Учень/учениця: • <i>розпізнає та називає</i> (*за допомогою вчителя) у художніх творах (або репродукціях) зображення знайомих предметів, об'єктів, явищ, тварин, рослин, під керівництвом учителя порівнює їх за формою, забарвленням, розміром; • <i>називає</i> персонажів (діючих осіб) ілюстрацій до художніх творів, порівнює їх; емоційно <i>позитивно відгукується</i> на прояви прекрасного в навколишній дійсності – предметному світі, творах візуального мистецтва.
Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»	
Презентація та характеристика власних творчих досягнень. Проведення шкільних мистецьких виставок. Ознайомлення і упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.	Учень/учениця: • <i>презентує</i> (у межах можливостей) результати власної образотворчої діяльності тощо (*намагається за допомогою вчителя); • <i>бере участь</i> у шкільних мистецьких виставках, в обговореннях власних вражень від творів образотворчого мистецтва тощо (*частково бере участь); • <i>вербально описує</i> свій художньо-творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося чи не вдалося у його виконанні.
Життєва компетентність	
Учень/учениця: – <i>розрізняє та називає</i> форми квадратних, прямокутних, округлих та трикутних предметів, види і типи ліній, кольори (*за допомогою вчителя); – у певній послідовності <i>аналізує</i> основні особливості наочно сприйнятого матеріалу за запитаннями вчителя; – <i>порівнює</i> зразок з формою-еталоном; – <i>визначає</i> суттєві ознаки предмета шляхом розчленування відносно складної форми; – <i>орієнтується</i> на площині аркуша паперу, у готовій геометричній формі (смугі, квадраті, колі) відповідно до інструкції вчителя: посередині, зверху, знизу, праворуч, ліворуч, проміж;	

- *користується* орієнтирами, що подав учитель, або опорними точками і у відповідності з ними розташовує зображення на аркуші паперу;
- *дотримується* послідовності виконання художньо-образотворчих завдань (*під керівництвом учителя);
 - на елементарному рівні від руки *відображає* в малюнках основну форму предметів та об'єктів, їх просторові відношення та забарвлення;
 - *визначає* потрібні кольори залежно від змісту зображення;
 - розфарбовуючи зображення, рівномірно накладає штрихи без надлишкового натиску в одному напрямку, *додержує* контурів (*разом з учителем);
 - експериментує з художніми матеріалами, інструментами, образотворчими техніками (пуантилізм, малювання ватними палочками, плямографія, колаж, малювання пензлем, олівцем, сіллю та ін.) у ході створення виразних образів;
 - *перевіряє* правильність виконання зображення шляхом порівняння результату з натурою або зразком;
 - *викладає* основний зміст створеного зображення у словесній формі (*намагається за допомогою вчителя).
 - *називає* в художніх творах (або репродукціях) зображення предметів, об'єктів, явищ, тварин, рослин, під керівництвом учителя *порівнює* їх за формою, забарвленням, розміром;
 - *називає* персонажів (діючих осіб) ілюстрацій до художніх творів, порівнює їх (*намагається за допомогою вчителя);
 - емоційно позитивно *відгукується* на прояви прекрасного в навколишній дійсності – предметному світі, творах візуального мистецтва.

МУЗИКА

Пояснювальна записка

Метою музичної освіти в початковій школі є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, предметних та міжпредметних компетентностей у процесі опанування музичними цінностями та способами музичної діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду й ціннісного ставлення до мистецтва, а також формування елементарної музичної освіченості та культури як важливої і невід'ємної частини їхньої духовності у процесі сприймання та інтерпретації кращих зразків української та світової культури.

Завдання (освітні, виховні та розвивальні) спрямовані на формування базових освітніх компетентностей та загальний естетичний розвиток учнів:

- розвиток чуттєво-емоційного сприйняття навколишнього світу скрізь призму музичного мистецтва, прилучення учнів до животворного джерела людських почуттів і переживань, втілених в музиці;
- збагачення емоційно-естетичного досвіду учнів, підведення їх до розуміння художньо-образної суті музичного мистецтва в його найпростіших втіленнях;
- сприяння розвитку образного мислення, уяви, загальних та музичних здібностей учнів;

- виховання ціннісного ставлення до музичного мистецтва, введення учнів у світ добра й краси, що є у музичних творах, засвоєння ними знань про особливості художньо-образної мови музичного мистецтва.

Корекційна спрямованість музично-естетичного навчання полягає у наступному:

- корекція недоліків пізнавальної діяльності учнів шляхом систематичного, цілеспрямованого розвитку умінь слухати і визначати джерела музичних звуків, музичні інструменти, типи, жанри і форми музики;
- розвиток різних функцій мовлення дитини в процесі опанування виконавської і творчої діяльності;
- виправлення недоліків моторно-рухової сфери в процесі музикування та виконання в русі;
- розвиток емоційно-естетичного ставлення дітей до творів музичного мистецтва в процесі їх сприймання, розуміння та відтворення;
- виховання основних моральних та комунікативних якостей особистості, зокрема формування основ національної свідомості.

Змістове наповнення програми передбачає формування в учнів ціннісно-орієнтаційних, навчально-пізнавальних, творчо-діяльнісних компетентностей, що досягається через сприймання та інтерпретацію творів народного і професійного музичного мистецтва.

В основу програми покладені грані музики: **«Музика в школі»**, **«Про що розповідає музика»**, **«Музика навколо нас»**, **«Типи музики»**. Теми програми мають не тільки навчальний, але й музично-естетичний характер і відкривають можливість досягнення цілісності та єдності освітнього процесу не лише в межах одного уроку, але й протягом семестру, навчального року. Зміст і послідовність тем визначаються необхідністю розвитку в учнів здатності до співпереживання тих почуттів і станів, що виражає музика; до осягнення художньо-образної суті музичного мистецтва у найпростіших виявах, засвоєння елементів музичної мови, можливості усвідомлення зв'язків музики з життям, набуттям ними практичного досвіду. Уміннями сприймати, аналізувати і виконувати музику учні оволодівають у тісному зв'язку із засвоєнням конкретної теми.

Змістова лінія «Музика в школі» передбачає формування уявлень про музику та елементарні правила слухання музики, організацію слухової уваги, уміння позитивно реагувати на музичні звуки, корекцію звуковимови, розвиток фонематичного слуху, уваги, пам'яті, мислення на основі знайомства з джерелами музичних звуків, збагачення словникового запасу на основі вивчення назв музичних інструментів, формування організованості, дисциплінованості та зосередженості в процесі слухання музики.

Змістова лінія «Про що розповідає музика» передбачає формування уявлень про музику як мистецтво, про елементарні правила співу та правила слухання, зосередженості в процесі слухання, правильної співочої постави, уваги та уміння зосереджуватися в процесі вивчення деригенських жестів, навички правильного дихання, певних знань, умінь та навичок співу; розвиток вміння розрізняти джерела музики, позитивно реагувати на об'єкти слухання та джерела музики.

Змістова лінія «Музика навколо нас» передбачає: формування уявлень про музику, її зміст, розмаїття її характерів; уміння сприймати, розпізнавати і порівнювати зміст музики; уміння позитивно реагувати на настрій і характер музичного твору; розвиток, уточнення та конкретизацію знань про народну і композиторську музику; стимуляцію пізнавального інтересу до народної та композиторської музики; розвиток: уваги в процесі відтворення ритмічних малюнків; темпоритмічного відчуття; ритмічного слуху; дрібної моторики кисті рук та різних груп великих м'язів; загальної моторики і рухових недоліків.

Змістова лінія «Типи музики» передбачає: розвиток сприймання музики на основі вивчення основних типів музики; уміння сприймати і розпізнавати основні типи музики; розвиток емоційних реакцій у процесі слухання музики; зацікавленості до процесу слухання музики; збагачення музичної пам'яті, досвіду музично-слухового сприймання; розвиток довільної уваги та пам'яті в процесі слухання і спостереження за зміною характеру музичного твору; уточнення уявлень про виразально-зображувальні можливості музики; стимуляція асоціативного мислення; розвиток слухової уваги, зосередженості; цілісності сприймання музичних творів; збагачення активного словника в процесі виконання музичних завдань.

**Результати навчання й орієнтовний зміст навчання
1 клас**

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Музика в школі»	
Музика як урок та як вид мистецтва. Кабінет музики. Способи орієнтування у навчальному просторі.	Учень/учениця: • має уявлення про музику як навчальний предмет у школі; • за уточненням вчителя розуміє мовлення вчителя; • за допомогою вчителя називає і визначає місцезнаходження музичних об'єктів, своє робоче місце; * ознайомлений з кабінетом музики; * за підказкою вчителя показує музичні об'єкти, що розташовані у класі.
Джерела музичних звуків (музичні інструменти та технічні засоби).	Учень/учениця: • має уявлення про основні джерела музики (*без засвоєння термінології); • слухає музичні звуки; * має уявлення про основні джерела музики без засвоєння термінології;

	* під контролем вчителя <i>слухає</i> музичні звуки.
Звуки живої природи.	Учень/учениця: • під контролем вчителя <i>слухає</i> звуки живої природи; • за допомогою вчителя <i>розрізняє</i> звуки живої природи; • за підказкою вчителя <i>розрізняє</i> звуки музики і живої природи; • <i>впізнає</i> фрагменти знайомих мелодій; * за підказкою вчителя емоційно реагує на звуки живої природи та знайому мелодію.
Звук голосу.	Учень/учениця: • <i>слухає</i> звуки голосу вчителя, учнів; • <i>реагує</i> та визначає голос, повертаючись у бік того, хто говорить; *за підказкою вчителя визначає голос, повертаючись у бік того, хто говорить; *під контролем учителя емоційно реагує на звуки глосу.
Дитячі шумові (металлофон, брязкальця, бубон, барабан, дзвіночки тощо) та музичні інструменти (фортепіано, баян, сопілка тощо). Українські народні інструменти: бандура, сопілка, бубон, особливості їх звучання.	Учень/учениця: • <i>має</i> уявлення про дитячі шумові та музичні інструменти на вибір вчителя; • за допомогою вчителя <i>повторює</i> назви інструментів; • за допомогою вчителя <i>розрізняє</i> музичні інструменти за зовнішнім виглядом, <i>розрізняє</i> їх звучання; • за підказкою вчителя <i>впізнає</i> інструмент на ілюстрації, фото; • <i>слухає</i> звучання інструменту; • за допомогою вчителя <i>впізнає і називає</i> дитячі шумові, музичні інструменти та українські народні інструменти; * <i>має</i> уявлення без засвоєння термінології про дитячі шумові та музичні інструменти на вибір вчителя;

	* за допомогою вчителя <i>показує</i> інструмент на ілюстрації, фото; * під контролем вчителя <i>слухає</i> звучання інструменту.
Правила слухання музики. Елементарні правила слухання музики. Емоційне реагування на музичні звуки (радість, смуток, співпереживання, страх).	Учень/учениця: • має уявлення про правила слухання музики; • за вказівкою вчителя <i>слухає</i> музичні твори; • <i>впізнає</i> фрагменти знайомих мелодій; • <i>намагається виконувати</i> правила слухання (не розмовляти, не перебивати зауваженнями та вигуками, не відволікатися, не заважати слухати іншим); * <i>емоційно реагує</i> на звуки музики; * має уявлення про правила слухання музики без засвоєння термінології; * <i>під контролем вчителя слухає</i> музичні композиції; * за нагадуванням вчителя <i>намагається дотримуватися</i> правил слухання музики.
Правила охорони голосу та співу. Охоронний співочий режим. Правильна співоча постава.	Учень/учениця: • має уявлення про правила охорони голосу та співу; • <i>під контролем вчителя виконує</i> правила охорони голосу (співає спокійно, не викрикує звуки, не напружує голос, не перекрикує товаришів, відчуває інтонацію); • <i>під контролем вчителя дотримується</i> елементарних правил співу і правильного дихання; • за нагадуванням вчителя <i>дотримується</i> правил співацької постави; * без засвоєння термінології <i>має</i> уявлення про правила охорони голосу та співу; * за нагадуванням вчителя <i>намагається співати</i> спокійно, не викрикувати;

	* під контролем вчителя <i>намагається дотримуватися</i> елементарних правил співу і правильного дихання.
Змістова лінія «Про що розповідає музика»	
Музика в житті людини. Роль музики в житті людини. Музика як мистецтво. Музика вокальна та інструментальна.	Учень/учениця: • за уточненням вчителя <i>розуміє</i> мовлення вчителя; • <i>має</i> уявлення про роль музики в житті людини; • <i>має</i> уявлення про основні джерела музики; • за допомогою вчителя <i>називає і розрізняє</i> на слух звучання дитячих шумових і музичних інструментів; • за підказкою вчителя <i>розрізняє</i> на слух вокальну та інструментальну музику; * без засвоєння термінології <i>має</i> уявлення про роль музики в житті людини; * за допомогою вчителя емоційно реагує на звучання дитячих шумових і музичних інструментів.

Правила співу. Навички правильного дихання. Диригентські жести (увага, вступ, закінчення).	Учень/учениця: • має уявлення про правила співу, охорони голосу та співу, співочої постави, навички правильного дихання, диригентські жести тощо; • за підказкою вчителя виконує правила охорони голосу та співу; дотримується правильної співочої постави; • намагається правильно дихати; • за вказівкою вчителя <i>реагує</i> на диригентські жести; • за нагадуванням вчителя <i>співає</i> округлим та протяжним звуком; * без засвоєння термінології має уявлення про правила співу, охорони голосу та співу, співочої постави, навички правильного дихання; * за нагадуванням вчителя та під його контролем <i>намагається дотримуватися</i> правил охорони голосу та співу; * під контролем вчителя <i>намагається співати</i>.
Особливості музичних звуків (високі й низькі, довгі та короткі, гучні й тихі). Слухова увага та зосередженість в процесі слухання музичних звуків. Позитивні емоції (радість, задоволення) у процесі слухового сприймання музичних звуків.	Учень/учениця: • має уявлення про особливості музичних звуків; • під керівництвом вчителя <i>слухає</i> музичні звуки; • <i>повторює</i> за вчителем назви висоти звучання музичних звуків (високо - низько); тривалість їх звучання (довгі - короткі); їх динамічні відтінки (гучно - тихо); • за допомогою вчителя <i>намагається розпізнавати</i> висоту, тривалість та динамічні відтінки музичних звуків; * без засвоєння термінології має уявлення про особливості музичних звуків; * під контролем учителя <i>слухає</i> музичні звуки.

Забарвлення звучання голосу людини та музичних інструментів.	Учень/учениця: • під керівництвом вчителя <i>розрізняє</i> звуки голосу (вчителя, учнів, інших); • за підказкою вчителя <i>розрізняє</i> звуки голосів у класі; • <i>слухає</i> звучання музичних інструментів (*під контролем учителя); • за допомогою вчителя <i>розрізняє</i> на слух звук голосу та звуки музичних інструментів; * під контролем вчителя <i>слухає та визначає</i> звуки голосу (вчителя, учнів, інших); * під контролем вчителя <i>слухає</i> звучання музичних інструментів.
Українська народна пісня (назва, текст пісні). Колискові, щедрівки.	Учень/учениця: • має уявлення про українські народні пісні (*без засвоєння термінології); • за допомогою вчителя <i>впізнає і називає</i> пісню, яка звучала на уроці; • за допомогою вчителя <i>визначає</i> характер пісні; • за допомогою вчителя <i>добирає</i> до змісту пісні відповідний малюнок, картинку, картку тощо; * <i>ознайомлений</i> про українські народні пісні; * під контролем учителя <i>слухає</i> народну пісню.
Український народний танець. Ритмічність народного танцю. Гопак, козачок.	Учень/учениця: • має уявлення про українські народні танці; • <i>слухає</i> звучання українських народних танців (*під контролем учителя); • за допомогою вчителя <i>впізнає і називає</i> танець, який звучав на уроці. * <i>ознайомлений</i> з характерними особливостями українського народного танцю;

	* під контролем учителя <i>слухає</i> звучання українських народних танців.
Ритмічний супровід до пісень і танців. Темпоритмічна діяльність.	Учень/учениця • під контролем вчителя <i>створює</i> простий ритмічний супровід плесканням, вистукуванням, тупотінням тощо; • під керівництвом вчителя <i>реагує</i> на різні ритмічні супроводи; • за допомогою вчителя <i>узгоджує</i> ритмічний супровід із словами тексту; • <i>узгоджує</i> власні ритмічні дії з колективом; * ознайомлений з особливостями темпоритмічної діяльності; * за допомогою вчителя намагається <i>створити</i> простий ритмічний супровід плесканням, вистукуванням, тупотінням.

Орієнтовний матеріал для сприймання:

Українські народні пісні, «Ходить гарбуз по городу»; «Щедрик-ведрик», «Зайчику, зайчику», Я.Степовий;
«Котику сіренький»; «Мак» (обр. Я.Степовий),
«Осінь ходить по лісах», О.Тилічєєва;
«Що у осені в кошику?», О.Тилічєєва;
«На місточку», А.Філіпенко, Г.Бойко;
«Гарний танець гопачок», А.Філіпенко;
українські народні танці, «Козачок»; «Гопак»;
В.Моцарт, Балет «Маленькі дрібнички», № 10, Gavotte;
Й.Бах, Оркестрова сюїта № 3, Арія;
П.Чайковський, Дитячий альбом, «Марш дерев'яних солдатиків», «Баба-Яга»;
І.Штраус, «Марш Радецького»;

Орієнтовний матеріал для виконання:

Українські народні пісні, «Налетіли журавлі»; «Щедрик-ведрик»,
«Як діждали літа»;
«Зозуля», Я.Степовий;
«Збирай урожай», А.Філіпенко, Т.Волгіна;
«По малину в сад підемо», А.Філіпенко, Т.Волгіна;
«Про ведмедика», А.Філіпенко, Т.Волгіна;
«Новорічна», А.Філіпенко, Г.Бойко;
«Зимонька-снігуронька», Я.Степовий,
«На місточку» А.Філіпенко, Г.Бойко;
«Киця», В.Вітліна, Н.Найдьонова;
«Калачі», А.Філіпенко, Г.Демченко.

Українські народні пісні, «Налетіли журавлі»; «Щедрик-ведрик»,
«Як діждали літа»;
«Зозуля», Я.Степовий;

Орієнтовний матеріал для музикування та виконання в русі:

Українські народні пісні, «Іди, іди дощику»; «Я коза ярая»;
«Ладки-ладки», В.Верховинець;
«Дрібушечки», Я.Степовий;
«Гроза», С.Бублей;
«Гоп, гоп, ту-ту-ту», «Сорока-ворона»,
«Вийди, вийди, сонечко»;
«Дрібушечки», Я.Степовий.

Вчитель може додавати або самостійно добирати інші музичні твори для сприймання, виконання та музикування з урахуванням сучасних напрацювань та особливостей інтелектуального розвитку учнів.

Життєва компетентність

Учень/учениця:

- має елементарні уявлення про уроки музики та правила поведінки на уроках;
- за допомогою вчителя здійснює підготовку до уроку музики;
- має уявлення про елементарні правила слухання музики;
- позитивно реагує на музичні звуки;
- під керівництвом вчителя сприймає, слухає, ідентифікує та розрізняє звуки музики і живої природи;
- за підказкою вчителя використовує у мовленні вивчені назви музичних об'єктів, розташованих у класі;
- за підтримки дорослого може зосереджуватися в процесі слухання;
- за підказкою вчителя намагається контролювати власні емоції;
- намагається бути уважним в процесі відтворення ритмічних малюнків;
- має уявлення про способи розвитку співочого дихання;
- під контролем вчителя застосовує навички правильного дихання; певних знань, умінь та навичок співу.
- під контролем вчителя застосовує дикційно-артикуляційні навички; знання, уміння та навички співу;
- емоційно реагує у процесі виконання пісні;
- демонструє доступні комунікативні способи спілкування.

2 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Музика навколо нас»	
Розмаїття характерів пісенної, танцювальної, маршової музики в народних та композиторських творах.	Учень/учениця: • має уявлення про музику як мистецтво, що розповідає про життя людей і навколишній світ мовою звуків (*без засвоєння термінології);

	• спостерігає за змінами характеру музичних творів (*за допомогою вчителя); • намагається розпізнавати зміст музики (*за допомогою вчителя).
Головні ознаки найпростіших типів музики – пісні, танцю, маршу.	Учень/учениця: • має уявлення про головні ознаки найпростіших типів музики (*без засвоєння термінології); • розрізняє на слух яскраво виражені пісенні, танцювальні, маршові твори (*за допомогою вчителя).
Музика народна та композиторська.	Учень/учениця: • має уявлення про народну музику і музику, створену композитором (*без засвоєння термінології); • слухає різні музичні твори (*під контролем учителя); • впізнає і називає знайомі музичні твори (*за допомогою вчителя).
Народна музика: пісні й танці України.	Учень/учениця: • має уявлення про українську народну пісню і танець (*без засвоєння термінології); • слухає і визначає характер пісні чи танцю (*за допомогою вчителя); • впізнає знайомий музичний твір і називає його (*за допомогою вчителя).
Втілення в музиці різних дитячих образів – іграшки та забави; музика в мультиплікації (на вибір учителя).	Учень/учениця: • має уявлення про різні дитячі образи – іграшки та забави; музику в мультиплікації (*за допомогою вчителя); • намагається навести приклади, що звучали у класі (*за допомогою вчителя).
Музичні інструменти у створенні різноманітних характерів музики (фортепіано, баян, сопілка, бандура, бубон тощо).	Учень/учениця: • має уявлення про музичні інструменти (*без засвоєння термінології); • намагається називати музичні інструменти (*за допомогою вчителя);

	• <i>намагається</i> розрізняти музичні інструменти (*за допомогою вчителя); • <i>слухає</i> звучання різних музичних інструментів (*під контролем учителя); • <i>намагається</i> порівнювати характер нескладних музичних творів (*за допомогою вчителя).
Музичні картини природи (природа в музиці).	Учень/учениця: • <i>має</i> уявлення про образи природи в музиці (*без засвоєння термінології); • <i>слухає</i> музичні твори з яскраво вираженими образами природи (*під контролем учителя); • <i>впізнає і називає</i> знайомі образи природи в музичних творах (*за допомогою вчителя).
Виконання пісень різного характеру.	Учень/учениця: • <i>намагається</i> співати округлим та протяжним звуком; • <i>намагається</i> відтворити характер пісні (*за підтримкою вчителя); • <i>намагається</i> відтворити пісню разом з учнями класу (*за допомогою вчителя).
Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців.	Учень/учениця: • <i>створює</i> простий ритмічний супровід плесканням, вистукуванням, тупотінням тощо (*за підтримкою вчителя); • <i>розрізняє</i> тембр голосу жіночий/чоловічий (*за допомогою вчителя); • <i>узгоджує</i> ритмічний супровід із словами тексту (*за допомогою вчителя).
Пластичне інтонування і дитяча гра.	Учень/учениця: • <i>намагається</i> пластичними рухами показати характер музичного твору (*за допомогою вчителя); • <i>намагається</i> виконувати свою роль у дитячих іграх (*за допомогою вчителя);

	• узгоджує власні дії з колективом (*за нагадуванням учителя).
Змістова лінія «Типи музики»	
Пісня, танець, марш – основні типи музики.	Учень/учениця: • має уявлення про основні типи музики: пісня, танець, марш (*за допомогою вчителя); • слухає музичні твори (*під контролем учителя); • називає музичний твір (*за допомогою вчителя); • визначає його характер (*за допомогою вчителя); • розрізняє пісню, танець і марш (*за допомогою вчителя).
Різноманітність характерів музики.	Учень/учениця: • має уявлення про відмінності в характері музики (*без засвоєння термінології); • слухає і спостерігає за змінами характеру твору; • намагається визначити характер твору (*за допомогою вчителя).
Виразально-зображувальні можливості пісні, танцю і маршу.	Учень/учениця: • має уявлення про виразально-зображувальні можливості пісні, танцю і маршу (*без засвоєння термінології); • слухає і намагається зрозуміти, що саме виражає прослуханий музичний твір (настрій людини або її почуття, рухи людини або явища навколишнього світу (*за допомогою вчителя).
Зображення музикою різноманітних рухів, певних життєвих подій, картин природи, звукових сигналів тощо.	Учень/учениця: • уважно слухає і спостерігає за характером музичного твору; • намагається визначити, якому руху, якій події, картині природи чи звуковому сигналу належить ця музика (*за допомогою вчителя).
Виразальні засоби музики в марші, пісні, танці.	Учень/учениця: • має уявлення про виразальні засоби пісні, танцю і маршу (*без засвоєння термінології);

	• <i>слухає і намагається</i> розрізнити мелодію і супровід, темп і динамічні відтінки музичного твору (*за допомогою вчителя).
Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру.	Учень/учениця: • <i>намагається</i> співати виразно округлим та протяжним звуком; • <i>намагається</i> відтворити характер пісні (*за допомогою вчителя); • <i>намагається</i> відтворити пісню разом з учнями класу (*за допомогою вчителя); • <i>намагається</i> дотримуватися правил співу та поведінки в музичному класі (*за нагадуванням учителя).
Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців.	Учень/учениця: • <i>створює</i> простий ритмічний супровід плесканням, вистукуванням, тупотінням тощо (*за допомогою вчителя); • <i>розрізняє</i> тембр голосу жіночий/чоловічий (*за допомогою вчителя); • <i>узгоджує</i> ритмічний супровід із словами тексту пісні або ритмом танцю (*за допомогою вчителя); • <i>узгоджує</i> власні ритмічні дії з діями колективу (*за допомогою вчителя).
Пластичне інтонування характеру музики, виконання ритмічно-танцювальних рухів.	Учень/учениця: • <i>намагається</i> пластичними рухами показати характер музичного твору (*за допомогою вчителя); • <i>намагається</i> виконувати ритмічно-танцювальні рухи (*за допомогою вчителя).
Музикування на дитячих музичних інструментах.	Учень/учениця: • <i>намагається</i> правильно відтворити ритм найпростіших вправ, дитячих пісень тощо відповідно до інструкції вчителя;

	• <i>використовує найпростіші навички гри в ансамблі (за допомогою вчителя);</i> • <i>намагається дотримуватися правил елементарного музикування (*за нагадуванням учителя).</i>
Орієнтовний матеріал для сприймання: Українські народні пісні, «Два півники»; «Дударик», М.Леонтович; «У Віфлеємі новина»; «В полі, в полі плужок ходить», М.Леонтович; «Добрий вечір тобі»; «Ой, хто, хто Миколая любить!»; «Щедрик», М.Леонтович; «Галя по садочку ходила»; українські народні танці, «Поліська полька»; «Гімн України», М.Вербицький, П.Чубинський; «До школи час», Ф.Колесса; «Дощик», М.Любарський; П.Чайковський, Пори року, «Осіння пісня»; П.Чайковський, балет «Лускунчик», «Вальс сніжинок»; Я.Степовий, «Сніжинки»; С.Рахманінов, «Італійська полька»; М.Лисенко, «Пісня без слів»; «Вальс»; «Перша втрата»; Орієнтовний матеріал для виконання: Українські народні пісні, «Повішу я колисочку»; «Два півники»; «Добрий вечір тобі»; «Колядин, колядин, я у батька один»; поспівки «Бім-бом», «В нашій класі», «Дзвонить дзвінок»; «На святий вечір», М.Підгірянка, М.Фуртак; «Рум'яне сонце», Л.Ямковий, А.Мігай; «Школярі», Ф.Колесса; «Сім'я», А.Ахундова, І.Бершадський; «Наша Україна», М.Катричко, В.Кленець. Матеріал для музикування та виконання в русі: Українські народні пісні, «Ходить гарбуз по городу»; «Коляда, коляда»; «Щедрик», М.Леонтович; «Гей, Сірко!», В.Верховинець; «Гоп-гоп», В.Верховинець; «Дивовижні сходи», О.Тилічєєва. <i>Учитель може додавати або самостійно добирати інші музичні твори для сприймання, виконання та музикування з урахуванням сучасних напрацювань тощо.</i>	
Життєва компетентність Учень /учениця: - <i>має уявлення про музику як мистецтво, що розповідає про життя людей і навколишній світ мовою звуків (*без засвоєння термінології);</i> - <i>намагається розпізнавати зміст музики (*за допомогою вчителя);</i>	

- розрізняє на слух яскраво виражені пісенні, танцювальні, маршові твори (*за допомогою вчителя);
- має уявлення про відмінності в характері музики (*без засвоєння термінології);
- слухає і спостерігає за змінами характеру твору;
- намагається визначати характер твору (*за допомогою вчителя);
- намагається правильно відтворити ритм найпростіших вправ, дитячих пісень тощо відповідно до інструкції вчителя;
- використовує найпростіші навички гри в ансамблі (за допомогою вчителя);
- намагається дотримуватися правил елементарного музикування (*за нагадуванням учителя);
- розрізняє тембр голосу жіночий/чоловічий (*за допомогою вчителя);
- узгоджує ритмічний супровід із словами тексту пісні або ритмом танцю (*за допомогою вчителя);
- узгоджує власні ритмічні дії з діями колективу (*за допомогою вчителя).

ФІЗКУЛЬТУРНА ГАЛУЗЬ

Фізична культура

Пояснювальна записка

Здоров'яформуюча та здоров'язберігаюча функції фізичної культури дітей із порушеннями інтелектуального розвитку на сучасному етапі розвитку українського суспільства набуває великого значення у зв'язку з зростанням захворюваності, погіршенням фізичного розвитку та фізичної підготованості школярів.

Важливим завданням освітнього процесу є забезпечення здоров'язбереження та здоров'яформування школярів із порушеннями інтелектуального розвитку, як вагомого аспекту оптимізації їх подальшої соціальної адаптації. Для забезпечення всебічного розвитку дітей шкільного віку з особливими освітніми потребами суттєве значення має здоровий спосіб життя та його складники, особливо - оптимальний режим організованої фізкультурної рухової активності, який сприяє формуванню здоров'я, підвищенню адаптаційного потенціалу учня. У зв'язку з цим набуває актуальності питання оптимізації навчання школярів із порушеннями інтелектуального розвитку, що відповідає умовам запровадження концепції Нової української школи.

Основною метою навчального предмету «Фізична культура» є: формування умінь і навичок здорового способу життя, гармонізація психофізичного розвитку та корекція його порушень, всебічний розвиток особистості, забезпечення оптимальної адаптації школярів до фізичних і соціальних умов довкілля.

Мета реалізується вирішенням наступних взаємопов'язаних **завдань**:

- зміцнення здоров'я, сприяння гармонійному психофізичному розвитку учнів;
- розвиток функціональності та компенсаторних можливостей аналізаторів і міжаналізаторних зв'язків;

- попередження та корекція порушень психофізичного розвитку, вторинних порушень;
- формування достатнього рівня практичних умінь і навичок;
- розвиток рухових якостей (витривалості, гнучкості, спритності, сили, швидкості), розвиток відчуття темпу та ритму;
- мовленнєвий розвиток, збагачення та конкретизація активного та пасивного словника;
- формування основ знань про особисту гігієну, здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення, як невід'ємні складові загальної культури людини;
- формування потреби до занять фізичною культурою і спортом, здорового способу життя;
- формування позитивної соціальної поведінки учнів: виховання морально-вольових якостей, комунікативних навичок, культури спілкування; формування адекватної самооцінки тощо.

Засобами фізичної культури є фізичні вправи (основний засіб), гігієнічні та природні чинники:

- фізичні вправи: гімнастичні, елементарні спортивно-прикладні вправи та ігри;
- гігієнічні чинники: дотримання режиму сну та харчування, гігієни тіла, рухової активності та відпочинку тощо;
- природні чинники: сонячне опромінення в процесі фізичного виховання та сонячні ванни як чинник загартування; аерація під час занять та повітряні ванни як чинник загартування; загальні та часткові обливання, обтирання, купання.

Специфіка навчального предмету «Фізична культура» початкової ланки освіти дітей із порушеннями інтелектуального розвитку зумовлена особливостями психофізичного розвитку дітей, викликаними враженням центральної нервової системи, різними ступенями інтелектуальної недостатності (як легкої, так і помірної). Процес навчання ускладнюється наявністю крім основних, інших порушень: порушення опорно-рухового апарату, зниження зору, порушення мовлення, наявність психопатоподібних станів тощо. Такі поєднання ведуть до ще більш вираженої своєрідності психофізичного розвитку учнів.

Потрібно відзначити, що контингент спеціальних шкіл для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку неоднорідний за віком, станом здоров'я, особливостями психофізичного розвитку, наявністю та якістю дошкільної підготовки та здатністю до навчання.

Корекційно-розвиткова спрямованість освітнього процесу визначається наявністю індивідуальних психофізичних порушень дітей. Все це зумовлює потребу в здійсненні індивідуального та диференційованого навчання. У процесі проведення корекційно-розвиткової роботи вчитель повинен орієнтуватись на стан здоров'я конкретного учня, беручи до уваги висновки медичних оглядів. При вирішенні завдання корекції порушень психофізичного розвитку дітей даної категорії особливу увагу звертають на розвиток координаційних здібностей,

здатності до цілеспрямованих дій, обсягу та стійкості уваги, мисленнєвих операцій, на мовленнєвий розвиток. Важливе місце в змісті програми приділяється мовленнєвому розвитку школярів: збагаченню та конкретизації активного та пасивного словника, розвитку комунікативних умінь, що є основою для набуття учнями досвіду спілкування та формування позитивних особистісних якостей. У контексті ідеї соціалізації дітей з легким, а особливо – з помірним ступенем інтелектуальних порушень, особливу роль відіграє розвиток як вербальної, так і невербальної їх комунікації. Головне при цьому – задіяти всі існуючі можливості для спілкування.

Для корекції психоемоційного стану учнів важливим є застосування елементів музикотерапії та кольоротерапії. У 2-му класі, з метою підвищення ефективності освітнього процесу, доцільно збільшення часу на проведення коригуючих і розвиваючих ігор, що включають елементи загальнорозвиваючих, коригуючих і спортивно-прикладних вправ. Це сприяє зменшенню рівня навантаження, стомлюваності учнів; підвищенню рівня сприйняття ними навчального матеріалу, розумової та фізичної працездатності, концентрації уваги; розвитку пам'яті, емоційної сфери; вдосконаленню рухових умінь; розвитку рухових якостей та вихованню комунікативних навичок школярів.

Оцінювання навчальних досягнень з фізичної культури визначає ступінь формування їх здоров'язбережувальної компетентності, здійснюється вербально та передбачає врахування особистих здобутків дітей. При оцінюванні навчальних досягнень з фізичної культури потрібно відзначити важливість індивідуального та диференційованого підходу, індивідуального контролю та регулювання фізичного та психоемоційного навантаження, дотримання індивідуальних лікарських протипоказань. Важливим є забезпечення лікарсько-педагогічного спостереження: як контроль виконання рухових дій, так і контроль і оперативне регулювання фізичного навантаження дітей відповідно до їх індивідуальних можливостей, що набуває особливого значення при роботі з учнями підготовчої і спеціальної медичних груп.

Учні, віднесені за станом здоров'я до підготовчої групи, виконують програму основної, за винятком індивідуально протипоказаних вправ. Учні, віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, займаються за спеціальною програмою лікувальної фізичної культури та мають два додаткових заняття. Оцінювання навчальних досягнень цих учнів здійснюється за параметрами «зараховано» чи «не зараховано».

Щодо змістових ліній представленої типової програми, що визначають навчальну діяльність учнів це – **«Рухова діяльність»**, **«Ігрова та змагальна діяльність»**, **«Комунікативна діяльність»**.

Змістова лінія **«Рухова діяльність»** визначає належний рівень оволодіння учнями знаннями, уміннями і навичками на уроках, фізкультурно-оздоровчих заходах у режимі дня та фізкультурно-масових заходах. При цьому особлива увага надається підвищенню мотивації рухової діяльності, формуванню навичок рухової діяльності, розвитку фізичних якостей, профілактиці та корекції порушень психофізичного розвитку та дозуванню фізичних навантажень молодших школярів.

Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність» передбачає формування у школярів знань, умінь і навичок, необхідних для участі в рухливих іграх різного рівня інтенсивності, естафетах і змаганнях. Особливо важливим є виховання в учнів активності; здатності до оцінювання та контролю власних дій, здатності до оцінювання та контролю дій інших гравців; здатності до співпраці з педагогами та іншими учнями.

Змістова лінія «Комунікативна діяльність» передбачає корекцію комунікативного розвитку, що сприяє подальшій соціальній адаптації та інтеграції у суспільство здобувачів освіти з порушеннями інтелектуального розвитку. Важливим є розвиток здатності до сприймання зверненого мовлення вчителя та однокласників, знань і навичок взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями в процесі занять; формування навички спілкування з іншими учнями та вчителем; навички узгодження своїх дій з діями товаришів і вчителя; навички контролю своєї поведінки.

Результати навчання й орієнтовний зміст 1 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Рухова діяльність»	
Фізична культура та її значення в житті людини. Правила поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізичної культури. Підготовка до уроку фізичної культури. Вимоги до спортивного одягу та взуття. *Правила поведінки та гігієни учнів під час проведення уроків фізичної культури. *Правила безпеки при виконанні фізичних вправ. *Підготовка до уроку фізичної культури. *Вимоги до спортивного одягу та взуття.	Учень/учениця: • має елементарне уявлення про фізичну культуру та її значення (за підказкою вчителя); • має уявлення про правила поведінки та гігієни учнів під час проведення уроків фізичної культури; правила безпеки при виконанні фізичних вправ; підготовку до уроку; вимоги до спортивної форми та взуття (за підказкою вчителя); • здійснює підготовку до уроку фізичного виховання (за допомогою чи під контролем учителя); • дотримується основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізичної культури; вимог до спортивної форми та взуття (за допомогою чи за вказівкою вчителя); *має елементарне уявлення про правила поведінки та гігієни учнів під час проведення уроків фізичної культури; правила безпеки при

	виконанні фізичних вправ; підготовку до уроку; вимоги до спортивної форми та взуття (за допомогою вчителя).
Сприйняття зверненого мовлення вчителя та практичного матеріалу.	Учень/учениця: • <i>сприймає</i> звернене мовлення вчителя (за підказкою вчителя); *<i>сприймає</i> звернене мовлення вчителя (за допомогою вчителя).
Терміни з предмету фізична культура.	Учень/учениця: • <i>сприймає</i> терміни з предмету фізична культура (за допомогою чи за підказкою вчителя).
Дихальні вправи.	Учень/учениця: • <i>здійснює</i> носове дихання (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> вправи з дозованим опором (надуває іграшки, м'ячі тощо) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> вправи з подовженим видихом, з вимовлянням звуків на видиху (за допомогою чи наслідуючи вчителя); *<i>здійснює</i> носове дихання (за допомогою вчителя); *<i>виконує</i> вправи з дозованим опором (надуває іграшки тощо) (за допомогою чи наслідуючи вчителя).
Вправи на розтягування.	Учень/учениця: • <i>розрізняє</i> основні частини тіла, задіяні при виконанні вправи (за допомогою вчителя); • <i>виконує</i> нахили тулуба (вперед, назад) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> нахили голови (вперед, назад, праворуч, ліворуч) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> повороти голови (праворуч, ліворуч) (за допомогою чи наслідуючи вчителя);

	• <i>виконує</i> повороти тулуба (праворуч, ліворуч) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>здійснює</i> симетричні махи руками (вгору, вниз, у сторони) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> згинання та розгинання стоп (одночасно та по чергово) у в.п. сидячи та у в.п. лежачи на спині (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>уміє</i> узгоджувати дихання з виконанням вправи (за допомогою вчителя); <i>*має</i> елементарне уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні вправи (за допомогою вчителя); <i>*виконує</i> нахили тулуба (вперед, назад) (за допомогою вчителя); <i>*виконує</i> нахили голови (вперед, назад) (за допомогою вчителя); <i>*здійснює</i> симетричні махи руками (вгору, вниз, в сторони) (за допомогою вчителя).
Вправи на розслаблення.	Учень/учениця: • <i>має</i> елементарне уявлення про узгодження дихання при виконанні вправи (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • <i>виконує</i> рекомендації учителя при виконанні вправи; • <i>виконує</i> легкий струс руки з невеликим нахилом тулуба в бік цієї кінцівки (чергуючи руки) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> струси рук, нахилившись вперед (одночасно та по чергово) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>*виконує</i> струси рук (за допомогою вчителя); • <i>*дотримується</i> рекомендацій учителя при виконанні вправи (за допомогою вчителя).

Вправи для розвитку координаційних здібностей.	Учень/учениця: • <i>розрізняє</i> основні частини тіла, задіяні при виконанні вправи; основні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою вчителя); • <i>використовує</i> засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу (за допомогою вчителя); • <i>виконує</i> вузьку стійку ноги нарізно на пальцях, стопи рівнобіжні (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> ходьбу прямо та боком по мотузці (гімнастичному канату, обручу), покладеній на підлогу (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> ходьбу обмеженою площиною (по «коридору» на підлозі) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> переكاتи з пальців на п'яти та навпаки, стоячи серединою стопи на гімнастичній палиці (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> котіння стопами малого м'яча у заданому напрямку (за допомогою чи наслідуючи вчителя); <i>*має</i> елементарне уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні вправи (за допомогою вчителя); <i>*використовує</i> засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя); <i>*виконує</i> котіння великого м'яча (за допомогою вчителя); <i>*виконує</i> передачу предмета (наприклад, кеглі, прапорця) з руки в руку (без обмеження зорового сприйняття) (за допомогою вчителя).
---	--

Стройові вправи.	Учень/учениця: • <i>знає</i> своє місце в строю (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • <i>сприймає та виконує</i> команди вчителя (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • <i>здійснює</i> шикування парами, в коло, колону та шеренгу по одному та перешикування (за допомогою чи за показом учителя); • <i>виконує</i> ходьбу в обхід (за допомогою чи за показом вчителя); • <i>*сприймає та виконує</i> команди вчителя (за допомогою вчителя); • <i>*ознайомлений</i> з тематичними піктограмами (за допомогою вчителя); • <i>*намагається</i> узгоджувати дихання з фазами рухів (за допомогою вчителя); • <i>*сприймає та виконує</i> команди вчителя (за допомогою вчителя); • <i>*здійснює</i> шикування в шеренгу та в колону по одному (за допомогою чи за показом учителя); • <i>*намагається</i> узгоджувати свої дії з діями інших учнів (за допомогою вчителя).
Ритмопластичні вправи.	Учень/учениця: • <i>розрізняє</i> початок та кінець музичного твору (з допомогою чи за вказівкою вчителя); • <i>сприймає</i> використані під час уроку наочні посібники (кіно-, відеозапис, світлосигналізацію, плакати, таблички тощо) (за допомогою вчителя); • <i>розрізняє</i> контрастні динамічні відтінки (швидко – повільно) (за допомогою вчителя); • <i>виконує</i> ходьбу з зупинками в кінці музично-ритмічної фрази (за допомогою чи за показом учителя); • <i>виконує</i> ходьбу, біг, нахили голови з предметами

	(різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них під музично-ритмічний супровід (за показом чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> ритмічні рухи з використанням стрічок, обручів, м'ячів тощо (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>стежить</i> за діями інших учнів в процесі заняття та <i>підпорядковує</i> свої дії спільним (за допомогою вчителя); • <i>вміє узгоджувати</i> дихання з фазами рухів (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>емоційно реагує</i> на танцювальні ситуації (під контролем учителя); <i>*сприймає</i> використані під час уроку наочні посібники (кіно-, відеозапис, світлосигналізацію, плакати, таблички тощо) (за допомогою вчителя); <i>*намагається</i> узгоджувати дихання з фазами рухів (за допомогою вчителя); <i>*виконує</i> ходьбу, біг з предметами (різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком (за допомогою чи разом з учителем).
Вправи з використанням гімнастичних предметів і приладів.	Учень/учениця: • <i>розрізняє</i> використані предмети за розміром, кольором (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>здійснює</i> перекати з пальців на п'яти та навпаки, стоячи серединою стопи на гімнастичній палиці (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> ходьбу, нахили голови, стрибки, біг з предметами в руках (з допомогою чи за показом учителя);

	• виконує присідання з обручем та стоячи в обручі (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • виконує перекочування великого м'яча за орієнтирами (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • виконує підкидання вгору та ловлю двома руками великого м'яча (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • виконує кидання великого м'яча по підлозі (стіні) та його ловлю двома руками (за допомогою чи наслідуючи вчителя); *має елементарне уявлення про тематичні піктограми (за допомогою вчителя); *намагається узгоджувати дихання з фазами рухів (за допомогою вчителя); *вміє передавати предмет з руки в руку, слідкуючи за його рухом (за допомогою вчителя); *виконує ходьбу та біг з предметами в руках (за допомогою вчителя); *виконує котіння великого м'яча (в парах) (за допомогою вчителя).
Кистьова та пальчикова гімнастика.	Учень/учениця: • розрізняє пальці кисті, що використовуються при виконанні вправи (за допомогою вчителя); • використовує засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу (за допомогою вчителя); • виконує згинання та розгинання пальців на витягнутих вперед руках (симетричне та асиметричне) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • виконує з'єднання, стискання та розтискання долонь (у в.п. лікті в сторони) (за допомогою чи наслідуючи вчителя);

	• <i>виконує</i> мудру «Знання» (за допомогою вчителя); • <i>здійснює</i> кругові рухи кистями (за допомогою чи за показом учителя); • <i>*використовує</i> засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя); • <i>*виконує</i> стискання пальців в кулак і їх розтискання (одночасно, послідовно) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>*виконує</i> кругові рухи кистями (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>*виконує</i> розминання пальців рук і їх кінчиків (за допомогою чи наслідуючи вчителя).
Імітаційні вправи.	Учень/учениця: • <i>сприймає</i> використані наочні посібники (кіно-, відеозапис, фотографії, плакати, піктограми, таблички тощо) (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>розрізняє</i> зображення знайомих тварин і предметів (з допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>розрізняє</i> елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою вчителя); • <i>використовує</i> здобуті рухові навички (ходьбу, стрибки, повзання тощо) для виконання заданої імітації (за допомогою чи за показом учителя); • <i>емоційно реагує</i> при виконанні імітаційних вправ (під контролем учителя); • <i>вміє</i> імітувати руховими діями окремих тварин, предмети: імітує пересування kota, миші, їжака, хом'ячка, зайця, м'яча, поїзда (за допомогою чи за показом учителя);

	<i>*сприймає</i> використані наочні посібники (кіно-, відеозапис, фотографії, плакати, таблички тощо) (за допомогою вчителя); <i>*ознайомлений</i> з тематичними піктограмами (за допомогою вчителя); <i>*має</i> елементарне уявлення про основні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою вчителя); <i>*має</i> елементарне уявлення про зображення знайомих тварин і предметів (за допомогою вчителя); <i>*використовує</i> здобуті рухові навички (ходьбу, біг, стрибки, повзання тощо) для виконання заданої імітації (наприклад, м'яча, поїзда, хом'ячка, горобчика) (за допомогою вчителя).
Спортивно-прикладні вправи.	Учень/учениця: • <i>має</i> елементарне уявлення про основні фізкультурно-спортивні приміщення (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • <i>має</i> елементарне уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні вправ; правильне дихання під час виконання вправи; правила поведінки, гігієни та техніки безпеки при виконанні спортивно-прикладних вправ (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>використовує</i> засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу (з допомогою вчителя); • <i>виконує</i> ходьбу: по колу, в колоні, в шерензі, парами; зі зміною напрямку; зі зміною темпу (наслідуючи чи за показом учителя); • <i>виконує</i> ходьбу обмеженою площиною, з переступанням через предмет, по предмету, імітаційну

	ходьбу (за допомогою чи за показом учителя); • <i>виконує</i> біг повільний; швидкий; у чергуванні з ходьбою; зі зміною темпу; зі зміною напрямку; підтюпцем; навздогін (наслідуючи чи за показом учителя); • <i>виконує</i> стрибки: на місці на обох ногах; на обох ногах з переміщенням вперед, назад, праворуч, ліворуч; через перешкоду (через лінію, мотузок, обруч); в глибину з висоти до 40 см із м'яким приземленням. (за допомогою чи за показом учителя); • <i>здійснює</i> метання: метання великого м'яча в горизонтальну ціль та його ловля (обома руками); підкидання та ловля великого м'яча (обома руками); кидання м'яча об землю та його ловля (обома руками) (за допомогою чи за показом учителя); • <i>виконує</i> лазіння: по гімнастичній лаві в упорі на колінах і рачки, захоплюючи руками краї лави (вперед); перелізання з опорою на груди; підлізання та перелізання через предмет ($h=40$ см) (наприклад, перелізання довільним способом через гімнастичну лаву); обмеженою площиною; довільне влізання на гімнастичну стінку та злізання з неї (до визначеної висоти) (за допомогою чи за показом учителя); • <i>виконує</i> повзання по гімнастичному мату довільне; по гімнастичному мату, оминаючи перешкоди; обмеженою площиною (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>уміє співпрацювати</i> в парі та групі (за допомогою вчителя);
--	---

	• <i>уміє узгоджувати дихання з виконанням фізичної вправи (за допомогою чи наслідуючи вчителя);</i> <i>*має елементарне уявлення про основні фізкультурно-спортивні приміщення; правила підготовки до уроку та техніки безпеки під час занять легкою атлетикою (за допомогою вчителя);</i> <i>*дотримується правил підготовки до уроку та техніки безпеки під час занять легкою атлетикою (за допомогою чи за вказівкою вчителя);</i> <i>*використовує засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя);</i> <i>*виконує ходьбу підлогою в одному напрямку, в шерензі, в колоні; імітаційну ходьбу (за допомогою чи наслідуючи вчителя);</i> <i>*виконує біг повільний, швидкий, у чергуванні з ходьбою (за допомогою чи наслідуючи вчителя);</i> <i>*виконує стрибки на місці на двох ногах; на двох ногах з переміщенням (вперед, назад, праворуч, ліворуч) (за допомогою вчителя);</i> <i>*виконує метання великого м'яча в горизонтальну ціль (обома руками) (за допомогою вчителя);</i> <i>*виконує підлізання під предмет (h=40 см) (за допомогою чи наслідуючи вчителя);</i> <i>*виконує повзання по гімнастичному мату (довільне) (за допомогою чи наслідуючи вчителя).</i>
--	--

Рухливі ігри.	Учень/учениця: • має уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор; правила безпеки при виконанні рухових дій; зміст розучених ігор (за допомогою чи за підказкою вчителя); • дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • використовує засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи його в процесі уроку (за допомогою чи за підказкою вчителя); • спілкується (питає, відповідає, передає потрібні предмети тощо) з іншими учнями та вчителем у процесі гри (відповідно до індивідуальних психофізичних можливостей); • емоційно реагує на процес і результат рухливої гри (під контролем учителя); • виконує ходьбу, біг, стрибки, лазіння та повзання в ігрових ситуаціях (з допомогою чи за показом учителя); • вміє грати в 3-4 рухливі гри (за допомогою чи за показом учителя); • вміє узгоджувати свої дії з діями інших гравців (за допомогою вчителя); *має елементарне уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор; правила безпеки при виконанні рухових дій; зміст розучених ігор (за допомогою вчителя); *використовує засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за
---------------	--

	допомогою вчителя); <i>*вміє грати в 1-2 рухливі гри (за допомогою вчителя);</i> <i>*намагається співпрацювати в парі та групі (за допомогою вчителя).</i>
Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність»	
Рухливі ігри, естафети, змагання. Українські народні ігри.	Учень/учениця: • <i>має</i> уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор, естафет, змагань; правила безпеки при виконанні рухових дій; зміст розучених ігор (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>бере участь</i> у рухливих іграх, естафетах і змаганнях різного рівня тренувального навантаження (за допомогою чи під контролем учителя); • <i>бере участь</i> у різних змаганнях, фестивалях народних розваг і ігор, фізкультурних святах, днях здоров'я та фізичної культури тощо (за допомогою чи під контролем учителя); • <i>дотримується</i> правил поведінки, гігієни та техніки безпеки в процесі ігрової та змагальної діяльності (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • <i>використовує</i> засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи його в процесі ігрової та змагальної діяльності (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>емоційно реагує</i> на процес і результат процесі ігрової та змагальної діяльності (за допомогою чи під контролем учителя);

	• <i>вміє узгоджувати свої дії з діями інших гравців (за допомогою вчителя);</i> • <i>спілкується (питає, відповідає, передає потрібні предмети тощо) з іншими учнями та вчителем у процесі ігрової та змагальної діяльності (відповідно до індивідуальних психофізичних можливостей) (за допомогою чи за підказкою вчителя);</i> • <i>вміє співпрацювати в парі та групі (за допомогою вчителя);</i> • <i>вміє узгоджувати дихання з фазами рухів (за допомогою чи наслідуючи вчителя);</i> <i>*має елементарне уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор, естафет, змагань; правила безпеки при виконанні рухових дій (за допомогою вчителя);</i> <i>*дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на заняттях (за допомогою вчителя);</i> <i>*використовує засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя);</i> <i>*бере участь у рухливих іграх, естафетах різного рівня тренувального навантаження (підібраних залежно від індивідуальних психофізіологічних особливостей; під медико-педагогічним контролем) (за допомогою вчителя);</i> <i>*бере участь у фестивалі народних розваг і ігор, фізкультурних святах, днях здоров'я та фізичної культури тощо (за допомогою вчителя);</i> <i>*емоційно реагує на процес і результат у процесі ігрової та</i>
--	--

	змагальної діяльності (за допомогою вчителя); *намагається узгоджувати свої дії з діями інших гравців (за допомогою вчителя).
Змістова лінія «Комунікативна діяльність»	
Уроки фізичної культури, фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня, фізкультурно-масові заходи.	Учень/учениця: • <i>сприймає</i> звернене мовлення вчителя та однокласників (за підказкою вчителя); • <i>має</i> уявлення про способи взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>спілкується</i> (питає, відповідає, передає потрібні предмети тощо) з іншими учнями та вчителем у процесі підготовки до уроку чи рухової дії (відповідно до індивідуальних психофізичних можливостей); • <i>вміє узгоджувати</i> свої дії з діями товаришів і вчителя (за допомогою чи під контролем учителя); *<i>має елементарне уявлення</i> про способи взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями (за допомогою вчителя); *<i>сприймає</i> звернене мовлення вчителя та однокласників (за допомогою вчителя); *<i>використовує</i> засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя); *<i>намагається</i> узгоджувати свої дії з діями інших гравців (за допомогою вчителя).
Життєва компетентність	
Учень/учениця: - <i>має уявлення</i> про правила поведінки та гігієни учнів під час проведення уроків фізичної культури, правила безпеки при виконанні фізичної вправи, основні фізкультурно-спортивні приміщення, вимоги до спортивного одягу та	

взуття, про підготовку до уроку та поведінку після заняття (за допомогою чи за вказівкою вчителя);

- має елементарне уявлення про значення дихання для життя людини, дихання при виконанні вправ (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- має елементарне уявлення про основні фізкультурно-спортивні приміщення (за вказівкою вчителя);

- має елементарне уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичних вправ; правильне дихання під час виконання вправ (за підказкою вчителя);

- здійснює підготовку до уроку фізичної культури (за допомогою чи за вказівкою вчителя);

- орієнтується у спортивному залі, в роздягальні та на спортивному майданчику (за допомогою чи за вказівкою вчителя);

- дотримується основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізичної культури; вимог до спортивної форми та взуття (за допомогою чи за вказівкою вчителя);

- сприймає використане наочне приладдя (кіно -, відеозапис, фотографії, плакати, таблички тощо) (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- розрізняє зображення, продемонстровані за допомогою наочних посібників (кіно- та відеозапису, фотографій, плакатів тощо) (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- розрізняє використані предмети за розміром, кольором (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- розрізняє основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою вчителя);

- розрізняє пальці кисті, що використовуються при виконанні фізичної вправи (за допомогою вчителя);

- розрізняє основні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою вчителя);

- розрізняє початок та кінець музичного твору (за допомогою чи за вказівкою вчителя);

- сприймає зрозумілий мовленнєвий матеріал (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- використовує засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- узгоджує фази дихання з руховими актами (за допомогою чи наслідуючи вчителя);

- має елементарне уявлення про оцінку власних фізичних можливостей під час фізичного навантаження (за допомогою чи за підказкою вчителя); має здатність розрізняти оточуючих людей за їх соціальними ролями (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- має уявлення про ознаки стомлення на фізкультурних заняттях і вміє їх виявляти у себе (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- узгоджує свої дії з діями інших учнів (за допомогою чи під контролем учителя);

**має елементарне уявлення про правила поведінки та гігієни учнів під час проведення уроків фізичної культури; правила безпеки при виконанні фізичних вправ; підготовку до уроку; вимоги до спортивної форми та взуття (за допомогою вчителя);*

**має елементарне уявлення про основні фізкультурно-спортивні приміщення (за допомогою вчителя);*

**має елементарне уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою вчителя);*

**має елементарне уявлення про основні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою вчителя);*

**дотримується правил підготовки до уроку та техніки безпеки під час виконання фізичних вправ (за допомогою вчителя);*

**сприймає наочні посібники, використані на уроці (кіно- та відеозапис, фотографії, плакати, піктограми, таблички тощо) (за допомогою вчителя);*

**сприймає звернене мовлення вчителя (за допомогою вчителя);*

**орієнтується у спортивному залі та роздягальні, на спортивному майданчику (за допомогою вчителя);*

**виконує команди та рекомендації учителя (за допомогою вчителя);*

**використовує засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя);*

**виконує команди та рекомендації учителя (за допомогою вчителя);*

**виконує задані вчителем фізичні вправи (за допомогою вчителя);*

**намагається узгоджувати дихання з фазами рухів (за допомогою вчителя);*

**намагається узгоджувати свої дії з діями інших учнів (за допомогою вчителя).*

2 клас

Орієнтовний зміст навчального матеріалу	Предметно-орієнтовані компетентності
Змістова лінія «Рухова діяльність» Руховий режим дня учня 2-го класу. Основні гімнастичні терміни. Значення ранкової гігієнічної гімнастики та інших фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня учня. Контроль самопочуття під час виконання гімнастичних вправ. *Попередження травматизму під час занять гімнастичними вправами. *Значення дихання для життя людини.	
	Учень/учениця: • має уявлення про руховий режим дня учня 2-го класу; значення ранкової гігієнічної гімнастики та інших фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня учня; основні гімнастичні терміни; контроль самопочуття під час виконання гімнастичних вправ (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • дотримується правил поведінки та гігієни на уроках фізичної

*Правильне дихання та під час виконання фізичних вправ.	культури; правил безпеки при проведенні занять, вимог до спортивної форми та взуття (за вказівкою чи під контролем учителя); • <i>орієнтується</i> в спортивному залі та на майданчику (за вказівкою чи під контролем учителя); *<i>орієнтується</i> в спортивному залі та на майданчику (за допомогою чи за вказівкою вчителя); *<i>має</i> елементарне уявлення про значення дихання для життя людини; вдих, видих; правильне дихання та під час виконання гімнастичних вправ; попередження травматизму під час занять гімнастичними вправами (за допомогою вчителя); *<i>виконує</i> правила поведінки та гігієни на уроках фізичної культури (за допомогою чи за вказівкою вчителя).
Сприйняття зверненого мовлення вчителя та практичного матеріалу.	Учень/учениця: • <i>сприймає</i> звернене мовлення вчителя (за підказкою чи за вказівкою вчителя); • <i>використовує</i> засвоєний словник у межах знайомого мовленнєвого матеріалу (за підказкою вчителя); • <i>відповідає</i> на запитання в межах знайомого мовленнєвого матеріалу (за допомогою чи за підказкою вчителя); *<i>сприймає</i> звернене мовлення вчителя (за допомогою вчителя); *<i>використовує</i> засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя).
Терміни з предмету фізична культура.	Учень/учениця: • <i>сприймає</i> терміни з предмету фізична культура (за допомогою чи за підказкою вчителя); *<i>сприймає</i> елементарні терміни з предмету фізична культура (за допомогою вчителя).

Дихальні вправи.	Учень/учениця: • виконує динамічні дихальні вправи; рівномірне носове дихання в поєднанні з повільною ходьбою; підготовче дихання (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • здійснює послідовне посилення екскурсії грудної клітки чи діафрагми (за допомогою чи разом з учителем); • виконує ритмічне дихання (за допомогою вчителя); *виконує дихальні вправи з подовженим видихом; дихальні вправи з вимовлянням звуків на видиху; динамічні дихальні вправи (за допомогою вчителя); *виконує рівномірне носове дихання в поєднанні з повільною ходьбою (за допомогою чи наслідуючи вчителя).
Вправи на розтягування	Учень/учениця: • розрізняє основні частини тіла, задіяні при виконанні вправи; основні просторово-часові характеристики конкретної рухової дії (за допомогою чи за підказкою вчителя); • бере та передає предмети, що використовуються при виконанні вправи (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • виконує нахили тулуба (вперед, назад, праворуч, ліворуч); випад (вперед, назад, праворуч, ліворуч); нахили тулуба з рухами руками; симетричні та асиметричні махи руками (вперед, назад, праворуч, ліворуч); похитування в випаді; повороти тулуба праворуч, ліворуч з нахилом у той же бік (за допомогою чи за показом учителя); • вміє узгоджувати дихання з виконанням рухових дій (за допомогою чи наслідуючи вчителя); *виконує нахили голови (вперед, назад, праворуч, ліворуч); нахили тулуба (вперед, назад) з рухами

	руками; повороти голови (праворуч, ліворуч) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); <i>*старається узгоджувати дихання з виконанням рухової дії (за допомогою вчителя).</i>
Вправи на розслаблення.	Учень/учениця: • має уявлення про тілобудову (основні частини тіла) людини (за підказкою вчителя); • виконує перетягування та гойдання в парах; вільне падіння відведених або піднятих рук (за допомогою чи за показом учителя); • виконує струси ніг ніг одночасно та по чергово в в.п. сидячи; струси ніг ніг по чергово у в.п. стоячи біля опори (за допомогою чи наслідуючи вчителя); <i>*виконує вільне падіння відведених або піднятих рук; струси ніг: одночасно та по чергово (у в.п – сидячи) (за допомогою вчителя);</i> <i>*дотримується рекомендацій учителя при виконанні вправи (за допомогою вчителя).</i>
Вправи для розвитку координаційних здібностей.	Учень/учениця: • виконує вправи для розвитку гнучкості (наприклад, «Лук», «Чоло-коліно») (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • виконує послідовне торкання пучкою інших пальців або заданих учителем частин свого тіла; стійки: на правій (лівій); на правій (лівій) з відведенням зігнутого стегна другої ноги вперед (вбік) (за допомогою чи наслідуючи учителя); • виконує стійку на лопатках із в.п. лежачи на спині; кружляння (праворуч, ліворуч); вправи зі зміною положення рук і ніг на гімнастичній лаві \ колоді (за допомогою вчителя); • виконує ходьбу по гімнастичній лаві з предметами в руках (іграшка, кеглі, надувний м'яч тощо); збирання

	дрібних предметів (гудзики, кубики тощо) пальцями ніг та їх підкидання чи перенесення; похитування в випаді; симетричні та асиметричні махи руками (вперед, назад, праворуч, ліворуч) (за допомогою чи за показом учителя); • <i>прикладає</i> зусилля для покращення результату своїх дій (за допомогою вчителя); • <i>розрізняє</i> основні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>розрізняє</i> основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою вчителя); • <i>вміє</i> узгоджувати дихання з виконанням рухових дій (за допомогою вчителя); • <i>виконує</i> упор присівши; перекати з пальців на п'яти та навпаки (стоячи серединою стопи на гімнастичній палиці); ходьбу прямо та боком по мотузці (гімнастичному канату, обручу тощо), покладеній на підлогу (за допомогою вчителя).
Стройові вправи.	Учень/учениця: • <i>розрізняє</i> задіяні при виконанні вправ основні частини тіла (за допомогою чи при підказці вчителя); • <i>називає</i> основні просторові ознаки окремої рухової дії (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>знає</i> своє місце в строю (за вказівкою вчителя); • <i>сприймає та виконує</i> команди вчителя (за допомогою чи при підказці вчителя); • <i>виконує</i> рівняння в шерензі та колоні (за допомогою чи за показом учителя); • <i>здійснює</i> розрахунок і розподіл у строю; рівняння в шерензі та колоні;

	шикування, перешикування (наслідуючи чи за показом учителя); • <i>виконує</i> перешикування із колони по одному в коло, рухаючись за направляючим; розрахунок по порядку на «перший-другий»; повороти на місці праворуч/ліворуч (переходом) (за допомогою чи за показом учителя); • <i>вміє</i> узгоджувати дихання з виконанням вправ (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>*розрізняє</i> основні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>*сприймає та виконує</i> команди вчителя (за допомогою вчителя); • <i>*виконує</i> ходьбу похідним кроком (за допомогою чи разом з учителем); • <i>*вміє</i> узгоджувати дихання з виконанням вправи (за допомогою вчителя).
Ритмопластичні вправи.	Учень/учениця: • <i>виконує</i> рекомендації та розпорядження вчителя (за вказівкою вчителя); • <i>сприймає</i> використані під час уроку наочні посібники (кіно-, відеозапис, світлосигналізацію, плакати, таблички тощо) (за допомогою вчителя); • <i>розрізняє</i> тематичні піктограми (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • <i>розрізняє</i> початок та кінець музичного твору (за вказівкою вчителя); • <i>розрізняє</i> контрастні динамічні відтінки (швидко – повільно) (за підказкою вчителя); • <i>виконує</i> нахили та повороти тулуба; випад вперед, назад, у сторони під музично-ритмічний супровід (за допомогою чи за показом учителя); • <i>виконує</i> крок з підскоком,

приставний крок (за показом чи разом з учителем);

- *виконує* ритмічні рухи з використанням стрічок, обручів, м'ячів тощо (з допомогою чи наслідуючи вчителя);

- *виконує* крок «зальотний», «колисання»; крок галопу (праворуч, ліворуч, вперед, назад); подвійний ковзний крок (з використанням п'єс з яскраво вираженим ритмічним малюнком і темпом) (за показом чи наслідуючи вчителя);

- *вміє* узгоджувати дихання з фазами рухових дій (за допомогою чи наслідуючи вчителя);

- *емоційно* реагує в процесі занять ритмопластичними вправами (під контролем учителя);

- *вміє* узгоджувати свої дії з діями інших учнів (за вказівкою чи під контролем учителя);

- *спілкується* (питає, просить тощо) з іншими учнями та вчителем у процесі виконання ритмопластичних вправ (за допомогою чи за підказкою вчителя);

**розрізняє* основні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою чи за підказкою вчителя);

**ознайомлений* з тематичними піктограмами (за допомогою вчителя);

**розрізняє* основні частини тіла, задіяні при виконанні конкретної фізичної вправи (за допомогою вчителя);

**вміє* узгоджувати свої дії з діями інших учнів (за допомогою вчителя);

**розрізняє* початок та кінець музичного твору (за допомогою вчителя);

**виконує* повороти тулуба (праворуч, ліворуч); нахили тулуба (вперед, назад, праворуч, ліворуч) – під музично-

	ритмічний супровід (з використанням п'єс з яскраво вираженим ритмічним малюнком і темпом) (за допомогою чи разом з учителем); <i>*виконує</i> нахили тулуба з рухом руками (вперед, назад) – під музично-ритмічний супровід (за допомогою чи за показом учителя).
Вправи з використанням гімнастичних предметів і приладів.	Учень/учениця: • <i>сприймає</i> таблички та піктограми (за допомогою чи при підказці вчителя); • <i>застосовує</i> фіксуюче мовлення в процесі уроку (за допомогою чи при підказці вчителя); • <i>розрізняє</i> предмети, використані на уроці, за розміром, формою, кольором (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>називає</i> основні предмети, задіяні при виконанні вправи; основні просторові характеристики переміщення (за підказкою вчителя); • <i>здійснює</i> передачу м'яча: в шерензі, по колу, в колоні над головою (за допомогою чи за показом учителя); • <i>виконує</i> передачу предмета (наприклад, іграшки) з руки в руку з обмеженням зорового сприйняття; симетричні та асиметричні махи руками (вперед, назад, праворуч, ліворуч) з предметами в руках; збирання дрібних предметів (гудзики тощо) пальцями ніг та їх підкидання чи перенесення (у в.п. сидячи) (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>здійснює</i> котіння, передача та перекидання м'яча в парах; стрибки через коротку скакалку; підкидання малого м'яча вгору та ловлю його двома руками; перекидання малого м'яча з однієї руки в іншу (слідкуючи за його рухом) (наслідуючи чи за показом учителя);

	• <i>виконує</i> захват і підкидання стопами предметів (наприклад, кеглі, м'яча, кубика) у в.п. сидячи; елементи баскетболу та волейболу (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>вміє</i> узгоджувати свої дії з діями інших учнів у групі, в парі (за допомогою вчителя); • <i>*сприймає</i> таблички та піктограми (за допомогою вчителя); • <i>*розрізняє</i> використані предмети за розміром, кольором (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>*виконує</i> котіння великого м'яча у заданому напрямку; котіння стопами малого м'яча у заданому напрямку (у в.п. – сидячи); котіння обруча вперед і біг за ним; кидання великого м'яча по підлозі (стіні) та його ловіння двома руками (за допомогою вчителя).
Кистьова та пальчикова гімнастика.	Учень/учениця: • <i>розрізняє</i> пальці кисті, що використовуються при виконанні вправи (за підказкою вчителя); • <i>вміє</i> узгоджувати дихання з виконанням вправи (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>здійснює</i> зчіплення та розчіплення вказівних пальців; згинання та розгинання переплетених пальців у зап'ястку; заплітання косичок, зав'язування бантиків; відведення та приведення пальців однієї руки (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>виконує</i> мудру «Вікно мудрості» (за допомогою вчителя); • <i>виконує</i> торкання великим пальцем по чергово всіх інших (з надавланням); по чергове постукування пальцями однієї руки, обох рук одразу; поперемінне згинання та розгинання переплетених пальців з'єднаних разом долонь (за допомогою чи за показом учителя);

	<i>*розрізняє</i> основні просторові характеристики виконаної рухової дії (за допомогою чи за підказкою вчителя); <i>*розрізняє</i> основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою вчителя); <i>*здійснює</i> зчіплювання та розчіплювання вказівних пальців; вправу «Пальчики вітаються» (за допомогою чи наслідуючи вчителя); <i>*виконує</i> почергове стискання нігтьової фаланги кожного пальця (за допомогою вчителя); <i>*здійснює</i> поперемінне згинання та розгинання переплетених пальців з'єднаних разом долонь; заплітання косичок, зав'язування бантиків (за допомогою чи наслідуючи вчителя).
Імітаційні вправи.	Учень/учениця: • <i>сприймає</i> використане наочне приладдя (кіно-, відеозапис, фотографії, плакати, таблички, картки, піктограми тощо) (за допомогою вчителя); • <i>розпізнає</i> пози знайомих тварин (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>називає</i> окремих тварин, рослини, предмети (за підказкою вчителя); • <i>розрізняє</i> основні просторові характеристики переміщення та основні частини тіла, задіяні при виконанні вправи (за підказкою вчителя); • <i>розрізняє</i> тематичні піктограми (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>використовує</i> здобуті рухові навички для заданої імітації (ходьбу, стрибки, повзання тощо); • <i>виконує</i> імітацію рухів ведмеда, чаплі, польоту птахів; імітація

	годинника, сонечка, дерева під вітром (за допомогою чи за показом учителя); • <i>вміє</i> імітувати особливості діяльності людини, наприклад, рухи рибалки, водолаза (за допомогою чи за показом учителя); • <i>емоційно</i> реагує при виконанні імітаційних вправ (під контролем учителя); • <i>*сприймає</i> використане наочне приладдя (кіно-, відеозапис, фотографії, плакати, таблички тощо) (за допомогою вчителя); • <i>*ознайомлений</i> з тематичними піктограмами (за допомогою вчителя); • <i>*розрізняє</i> основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи; основні просторові характеристики переміщення (за допомогою вчителя); • <i>*здійснює</i> імітацію рухів зайця, їжачка; рухів іграшок (ляльки, машинки тощо) (за допомогою учителя).
Спортивно-прикладні вправи.	Учень/учениця: • <i>має</i> уявлення про основні просторові та часові характеристики; про значення узгодження дихання з виконанням легкоатлетичних вправ; про окремі легкоатлетичні вправи; старт і фініш; самоконтроль за станом організму під час виконання фізичних вправ (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>виконує</i> правила безпеки, поведінки та гігієни при проведенні занять (за вказівкою вчителя); • <i>розрізняє</i> основні просторово-часові характеристики рухових дій (за підказкою вчителя); • <i>відповідає</i> на запитання в межах знайомого мовленнєвого матеріалу (за підказкою вчителя); • <i>виконує</i> ходьбу: зі зміною площі опори, в напівприсіді, в присіді; з мішечком з піском (300 г) чи з іншим

предметом на голові; по гімнастичній лаві з предметами в руках (іграшка, кеглі, надувний м'яч тощо); похилою площиною (з опорою) (за допомогою чи за показом учителя);

- *виконує* біг: навшпиньки; зі зміною напрямку; обмеженою площиною; зі зміною темпу; з різних в.п.; парами; «човниковий біг» 4 x 9 м (наслідуючи чи за показом учителя);

- *виконує* стрибки: на м'яку перешкоду ($h=40$ см); на одній нозі з переміщенням вперед, назад, праворуч, ліворуч; на одній та на двох ногах по мітках; в довжину з місця; в довжину з розбігу; в висоту з прямого розбігу з діставанням підвішених предметів; в висоту з прямого розбігу способом «зігнувши ноги»; багатоскоки; через коротку на двох ногах з переміщенням уперед; через коротку скакалку на місці на одній нозі; навколо обруча (за допомогою чи за показом учителя);

- *виконує* метання: малого м'яча по підлозі (стіні) та його ловля двома руками та однією рукою; підкидання та ловля малого м'яча з однієї руки в іншу (слідкуючи за його рухом); кидання вгору та ловля малого м'яча обома руками; метання малого м'яча однією рукою (чергуючи руки) вільним способом у горизонтальну ціль (за допомогою чи за показом учителя);

- *здійснює* лазіння: по гімнастичній лаві (встановленій під кутом до 20°) в упорі на колінах і рачки, захоплюючи руками краї лави (вперед); влізання на гімнастичну стінку приставним кроком і злізання з неї; довільне лазіння на гімнастичній стінці праворуч/ліворуч (ноги на 3-4-ій рейці); пролізання через гімнастичний обруч (обручі) (за допомогою чи наслідуючи вчителя);

- *виконує* повзання по гімнастичному мату (обминаючи перешкоди); по гімнастичній лаві довільне; по гімнастичному мату різнойменним способом/ однойменним способом. (наслідуючи вчителя);
- *виконує* елементи баскетболу, волейболу та футболу (за допомогою чи наслідуючи вчителя);
- *вміє* узгоджувати дихання з виконанням вправ (за допомогою чи при підказці вчителя);
- *вміє* узгоджувати свої дії з діями інших учнів (за допомогою чи під контролем учителя);
- **має елементарне* уявлення про техніку безпеки при виконанні легкоатлетичних вправ; основні частини тіла (тілобудову) людини; значення дихання для життя людини; правильне дихання та під час виконання легкоатлетичних вправ (за допомогою вчителя);
- **орієнтується* в спортивному залі та на майданчику (за допомогою чи за вказівкою учителя);
- **дотримується* правил підготовки до уроку та техніки безпеки під час занять легкою атлетикою (за допомогою вчителя);
- **має елементарне* уявлення про окремі легкоатлетичні вправи; старт і фініш (за допомогою вчителя);
- **розрізняє* основні просторові характеристики виконаної рухової дії; основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою вчителя);
- **виконує* ходьбу по предмету, з переступанням через предмет (за допомогою чи наслідуючи вчителя);
- **виконує* біг: повільний, швидкий, зі зміною темпу, зі зміною напрямку (за допомогою чи наслідуючи вчителя);

	<i>*виконує повзання: по гімнастичному мату; повзання, обминаючи перешкоди (за допомогою вчителя);</i> <i>*виконує стрибки чергуючи з ходьбою; у висоту з місця до визначеного орієнтира (за допомогою чи наслідуючи вчителя);</i> <i>*виконує лазіння: пролізання через гімнастичний обруч (за допомогою вчителя);</i> <i>*вміє узгоджувати свої дії з діями інших учнів (за допомогою вчителя);</i> <i>*вміє узгоджувати дихання з виконанням рухових дій (за допомогою вчителя).</i>
Рухливі ігри.	Учень/учениця: • <i>має уявлення про хід гри, її початок і закінчення; правила та зміст розучених ігор (за допомогою чи при підказці вчителя);</i> • <i>має уявлення про вияв емоцій, почуттів; взаємини школярів; дружбу та взаємодопомогу (за допомогою чи при підказці вчителя);</i> • <i>дотримується правил поведінки, гігієни та безпеки при проведенні ігор (за допомогою чи за підказкою вчителя);</i> • <i>відповідає на короткі запитання в межах знайомого мовленнєвого матеріалу (за допомогою чи при підказці вчителя);</i> • <i>розрізняє основні частини тіла, задіяні при проведенні рухливої гри (за допомогою чи при підказці вчителя);</i> • <i>сприймає та виконує команди, розпорядження вчителя (за допомогою чи при підказці вчителя);</i> • <i>дотримується послідовності виконання рухових дій (за допомогою вчителя);</i> • <i>виконує ходьбу, біг, стрибки, лазіння та повзання в ігрових ситуаціях (за показом чи наслідуючи вчителя);</i>

	• <i>вміє</i> узгоджувати дихання з виконанням вправ (за допомогою чи наслідуючи вчителя); • <i>вміє</i> грати в 5-6 рухливих ігор (за допомогою чи за показом вчителя); • <i>спілкується</i> (питає, відповідає тощо) з іншими учнями та вчителем в процесі проведення гри (за підказкою вчителя); • <i>емоційно</i> реагує на ігрові ситуації (під контролем учителя); • <i>здійснює</i> взаємодію з іншими дітьми під час проведення гри (за допомогою чи під контролем учителя); *<i>розрізняє</i> основні частини тіла, задіяні при проведенні гри (за допомогою вчителя); *<i>має</i> уявлення про хід гри, її початок і закінчення; правила та зміст розучених ігор (за допомогою вчителя); *<i>намагається</i> узгоджувати свої дії з діями інших учнів (за допомогою вчителя); *<i>вміє</i> грати в 3 рухливі гри (за допомогою чи за показом учителя); *<i>використовує</i> здобуті рухові навички (ходьбу, стрибки, повзання тощо) в рухливих іграх (за допомогою учителя).
Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність»	
Рухливі ігри, естафети, змагання. Українські народні ігри.	Учень/учениця: • <i>має</i> уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор; правила безпеки при виконанні рухових дій; зміст розучених ігор (за допомогою чи за підказкою вчителя); • <i>дотримується</i> правил поведінки, гігієни та техніки безпеки (за допомогою чи за вказівкою вчителя); • <i>бере участь</i> у рухливих іграх, естафетах і змаганнях різного рівня тренувального навантаження (відповідно до індивідуальних

	психофізичних можливостей) (за допомогою чи під контролем учителя); • <i>бере участь у різних змаганнях, фестивалі народних розваг і ігор, фізкультурних святах, Днях здоров'я та фізичної культури тощо</i> • <i>вміє узгоджувати дихання з фазами рухів (за допомогою чи наслідуючи вчителя);</i> • <i>емоційно реагує на процес і результат рухливої гри (під контролем учителя);</i> • <i>вміє узгоджувати свої дії з діями інших гравців (за допомогою чи наслідуючи вчителя);</i> <i>*має уявлення про хід гри, її початок і закінчення; правила та зміст розучених ігор (за допомогою вчителя);</i> <i>*має елементарне уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор і змагань; правила безпеки при виконанні рухових дій (за допомогою вчителя);</i> <i>*бере участь у фестивалі народних розваг і ігор, фізкультурних святах, днях здоров'я та фізичної культури тощо (за допомогою вчителя);</i> <i>*намагається узгоджувати свої дії з діями інших учнів (за допомогою вчителя);</i> <i>*розрізняє основні частини тіла, задіяні при проведенні гри (за допомогою вчителя);</i> <i>*вміє узгоджувати дихання з фазами рухів (за допомогою вчителя).</i>
Змістова лінія «Комунікативна діяльність»	
Уроки фізичної культури, фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня, фізкультурно-масові заходи.	Учень/учениця: – <i>сприймає звернене мовлення вчителя та однокласників (за підказкою чи за вказівкою вчителя);</i> – <i>має уявлення про способи взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями (за допомогою чи за підказкою вчителя);</i> – <i>спілкується (питає, відповідає,</i>

	передає потрібні предмети тощо) з іншими учнями та вчителем в процесі підготовки до уроку чи рухової дії (відповідно до індивідуальних психофізичних можливостей); • <i>використовує</i> засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи його в процесі уроку (за допомогою чи за підказкою вчителя); – <i>намагається узгоджувати</i> свої дії з діями товаришів і вчителя (з допомогою чи під контролем учителя); *<i>використовує</i> засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя); *<i>намагається узгоджувати</i> свої дії з діями інших учнів (за допомогою вчителя); *<i>дотримується</i> правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на заняттях (за допомогою вчителя).
--	--

Життєва компетентність

Учень/учениця:

- *виявляє* інтерес до занять фізичною культурою (за допомогою чи за вказівкою вчителя);
- *має* уявлення про ранкову гімнастику, її значення для здоров'я людини (за допомогою чи за вказівкою вчителя);
- *має* уявлення про окремі фізичні вправи, розучені на уроці; про основні просторові та часові характеристики переміщення; тілобудову (основні частини тіла людини); про основні емоції та почуття; дружбу та взаємодопомогу (за допомогою чи за підказкою вчителя);
- *дотримується* вимог до спортивної форми та взуття (за допомогою чи під контролем учителя);
- *сприймає* звернене мовлення вчителя, зосереджуючи увагу на органах артикуляції та жестах учителя (за допомогою чи за вказівкою вчителя);
- *сприймає* текст (слова, фрази) на табличках тощо; *читає* таблички (за допомогою чи за підказкою вчителя);
- *відповідає* на короткі запитання в межах знайомого мовленнєвого матеріалу (за допомогою чи за підказкою вчителя);
- *розуміє* зміст сприйнятого знайомого мовленнєвого матеріалу (за допомогою чи за підказкою вчителя);

- *використовує* основну спортивну термінологію (за допомогою чи за підказкою вчителя);
- *називає* основні частини тіла, задіяні при виконанні вправи; основні просторові, часові та динамічні характеристики виконаної рухової дії (за допомогою чи за підказкою вчителя);
- *здатен спілкуватись* (запитувати, відповідати, просити тощо) з іншими учнями та вчителем у процесі уроку (відповідно до індивідуальних психофізичних можливостей);
- *здатен розрізняти* використані предмети за розміром, формою, кольором (за допомогою чи за підказкою вчителя);
- *вміє узгоджувати* фази дихання з виконанням вправи (за допомогою чи наслідуючи вчителя);
- *виконувати* елементи фізичних вправ і окремі фізичні вправи (за допомогою чи за показом учителя);
- *здатен дотримуватись* послідовності виконання вправ (за допомогою чи під контролем учителя);
- *здатен використовувати* приклад, підказку тощо як допомогу при виконанні завдання вчителя; здобуті рухові навички (ходьбу, стрибки, повзання тощо) для заданої імітації (за допомогою чи під контролем учителя);
- *здатен прикладати* зусилля для покращення результату своїх дій (за допомогою вчителя);
- **здійснює* підготовку до уроку фізичної культури (за допомогою учителя);
- **дотримується* основних правил поведінки, гігієни та безпеки на уроці фізичної культури (за допомогою вчителя);
- **має елементарне уявлення* про руховий режим дня учня, значення ранкової гігієнічної гімнастики; про основні частини тіла, задіяні при виконанні вправи; про основні часові та просторові характеристики виконаної рухової дії; про тіло будову людини; про окремі гімнастичні та спортивно-прикладні вправи; старт і фініш (за допомогою вчителя);
- **сприймає* звернене мовлення педагога (за допомогою вчителя);
- **виконує* команди та розпорядження вчителя (за допомогою вчителя);
- **здатен використовувати* засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи в процесі уроку доступну форму (усне, жестове) мовлення (за допомогою вчителя);
- **виконує* вправи, задані вчителем (за допомогою чи наслідуючи вчителя);
- **здатен узгоджувати* дихання з виконанням фізичної вправи (за допомогою чи наслідуючи вчителя);
- **здатен використовувати* здобуті рухові навички (ходьбу, стрибки, повзання тощо) у практичній діяльності (за значною допомогою чи за допомогою вчителя);
- **здатен узгоджувати* свої дії з діями інших учнів (за допомогою вчителя).

Генеральний директор
директорату дошкільної, шкільної,
позашкільної та інклюзивної освіти

Олег ГРИШКО